RAIL BALTIC ESTONIA OÜ

RAIL BALTICA PÄRNU MAAKONNAPLANEERINGU, LÕUNA-PÄRNUMAA PLANEERINGU, NATURA HINDAMISE HÜVITUSMEETMETE KAVA

lõppversioon
21.11.2024

HENDRIKSON DGE

ROHE plaan

Tellija: Rail Baltic Estonia OÜ

Kava koostaja: Roheplaan OÜ, Hendrikson DGE

MÕISTED JA LÜHENDID **4**

1. SISSEJUHATUS **5**

1.1. Hüvitusmeetmete kava asjaosalised 6

2. TAUSTATEAVE **8**

2.1. Natura asjakohase hindamise tulemused 8
2.2. Informatsioon Natura 2000 ala kohta, millele ebasoodne mõju avaldub 9
2.3. Natura 2000 ala terviklikkust ebasoodsalt mõjutavad asjaolud 10

3. ALTERNATIIVIDE KAALUMINE **13**

4. TEGEVUSE VAJALIKKUS LÄHTUVALT AVALIKKUSE JAOKS ESMATÄHTSATEST JA ERAKORDSELT TUNGIVATEST PÕHJUSTEST **18**

4.1. Rail Baltic raudtee kavandamise taustainfo 18
4.2. Rail Baltic raudtee arendamise olulisus riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil 20
4.2.1. Ühenduse tagamine Euroopa raudteevõrguga 20
4.2.2. Riigisiseste liikumisvõimaluste parendamine 21
4.2.3. Keskkonnahoidlikuma transpordivõrgu tagamine 23
4.2.4. Majandusarengu kiirendamine 25
4.2.5. Uus standard reisijate- ja kaubaveol 26
4.2.6. Uus majanduskoridor 26
4.2.7. Jätkusuutlik tööhõive ja haridusvõimalused 27
4.2.8. Mitmeliigiline kaubalogistika 28
4.2.9. Ohutu ja turvaline liikumisviis 29
4.2.10. Digitaliseerimine ja innovatsioon 29

5. HÜVITUSMEETMETE KAVA **32**

5.1. Hüvitusmeetmete kasutuselevõtmise eesmärgid ja sihtväärtused 32
5.1.1. Metsise seisund Eestis ja Luitemaa linnualal 32
5.1.2. Hüvitusmeetmete aluseks võetavad sihtväärtused ja metoodika 35
5.2. Hüvitusmeetmete kirjeldused 36
5.2.1. Püsielupaikade (PEP) moodustamine metsise elupaikade kaitseks ja nende alade määramine Natura 2000 võrgustiku osaks 37
5.2.2. Kaitstavatel aladel metsise kaitse tõhustamiseks tsoneeringu muutmine 48
5.2.3. Metsise elupaikade taastamisega seotud tegevused 51
5.3. Hüvitusmeetmete rakendamise kava 62
5.4. Seirekava 66
5.5. Hüvitusmeetmete rakendamise kulud 70

6. RB MÕJUALAS VAJALIKUD RIIKLIKUD TEGEVUSED METSISE SOODSA SEISUNDI TAGAMISEKS **74**

7. KOORDINEERIMINE JA KOOSTÖÖ AMETIASUTUSTE VAHEL **78**

8. KOKKUVÕTE **81**

LISA 1 KAARDIKIHID **84**

LISA 2 HÜVITUSMEETMEID TOETATAVATE LISAMEETMETE ETTEPANEK, SKEEM **85**

LISA 3 SKEEMID (ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS) **86**

Mõisted ja lühendid

Hüvitusmeetmed e asendusmeetmed – meetmed, mis tuleb võtta kasutusele selleks, et hüvitada kavandatavast tegevusest tulenevat ebasoodsat mõju Natura 2000 alale olukorras, kus puuduvad sellised alternatiivsed lahendused, mis tagaksid Natura 2000 ala kaitse-eesmärkide saavutamise ja ala terviklikkuse, kuid tegevus on avalikkuse jaoks esmatähtsatel ja erakordselt tungivatel põhjustel vajalik. Termineid „hüvitusmeede" ja „asendusmeede" kasutatakse sünonüümidena. KeHJS-es ja LKS-s on kasutatud terminit „hüvitusmeede", loodusdirektiivi eestikeelne versioon kasutab terminit „asendusmeede".

KAUR - Keskkonnaagentuur

KeA – Keskkonnaamet

KeHJS – Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus

KliM – Kliimaministeerium

KSH – keskkonnamõju strateegiline hindamine

LKA - looduskaitseala

LKS - Looduskaitseseadus

PEP - püsielupaik

RB – Rail Baltic

RBE – Rail Baltic Estonia OÜ

ReM – Regionaal- ja Põllumajandusministeerium

RMK – Riigimetsa Majandamise keskus

VV – Vabariigi Valitsus

1. Sissejuhatus

Käesolev töö on loodusdirektiivi artikli 6 lg 4 kohase erandi menetlusetapi ja hüvitusmeetmete (e asendusmeetmete) kava aruanne, mis on koostatud Riigikohtu 19.05.2020 otsusega tühistatud Rail Baltic (RB) raudtee trassilõikude (3A, 4A, 4H) planeeringu uuendamise keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) ja selle käigus läbi viidud Natura hindamise protsessi tulemusena välja valitud trassialternatiivile.

RB raudtee trassi koridori Pärnu maakonnaplaneering koos KSH protsessiga algatati Vabariigi Valitsuse 12.04.2012. a korraldusega nr 173 „Maakonnaplaneeringu koostamise algatamine Rail Balticu raudtee trassi koridori asukoha määramiseks". Sama korraldusega algatas Vabariigi Valitsus maakonnaplaneeringute koostamise ja KSH protsessid ka Harju ja Rapla maakonnas. Riigihalduse minister kehtestas koostatud maakonnaplaneeringud, sh Pärnu maakonnas, 13.02.2018 käskkirjaga nr 1.1-4/40 „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine." Nimetatud kehtestamise otsus tühistati osaliselt aga Riigikohtu 19.05.2020 otsusega kohtuasjas nr 3-18-529. Otsusega tühistati Pärnu maakonnaplaneering trassilõikude 3A, 4A ja 4H osas, s.o ligikaudu 45 kilomeetril Pärnu linna ja Ikla vahelisel maa-alal, kuna kohtu hinnangul tulnuks Luitemaa linnualale läbi viia Natura asjakohane hindamine ning arvestada selle tulemustega RB raudtee trassi asukoha valimisel.

Tühistatud trassilõikude piirkonnas otsustati uuendada planeeringu menetlust. Maakonnaplaneeringu uuendamise protsessi alustati võimalike realistlike trassialternatiivide visandamisest ning KSH protsessi raames[1] viidi mh läbi ka Natura eel- ja asjakohane hindamine vastavatele trassialternatiividele. Kokku hinnati kuut realistlikku trassialternatiivi (või alternatiivide kombinatsiooni).

Natura asjakohane hindamine jõuab kõigi kuue trassialternatiivi puhul järeldusele, et ebasoodsad mõjud ei ole täielikult välistatud Luitemaa linnuala kaitse-eesmärkide osas, seda ka leevendavate meetmete rakendamisel. Kõigi trassialternatiivide puhul on läbi barjääriefekti mõjutatud Luitemaa linnuala kaitse-eesmärgiks seatud metsis. Suurim ebasoodne mõju Natura alade kaitse-eesmärkidele ning terviklikkusele on oranžil trassikoridoril, kus lisaks metsisele ei ole Luitemaa linnualal oluline ebasoodne mõju välistatud veel kuuele linnuliigile. Natura hindamine jõuab seega järeldusele, et liigi asurkonna terviklikkuse ja sidususe tagamiseks tuleb jätkata Natura hindamist erandi seadmise etapiga ning kaaluda hüvitusmeetmeid.

Täpsemalt on loodusdirektiivi art 6 lg 4 kohane erandi tegemine Natura hindamise menetluse kolmas etapp, mida rakendatakse juhul kui hoolimata ebasoodsast hinnangust soovitakse projekti ellu viia ülekaalukatel avaliku huviga seotud põhjustel. Vastavalt Natura hindamise juhendmaterjalidele on erandi tegemine võimalik üksnes siis, kui puuduvad alternatiivsed lahendused; ülekaalukad avaliku huviga seotud põhjused on nõuetekohaselt põhjendatud ja kui Natura 2000 üldise sidususe kaitsmiseks on vastu võetud sobivad hüvitusmeetmed.

---

1 Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine" uuendamine trassilõikude 3A, 4A ja 4H osas. Keskkonnamõju strateegiline hindamine, ELLE, 01.09.2023

Käesolev Natura erandi menetluse ja hüvitusmeetmete kava on koostatud ühele trassialternatiivile, s.o KSH aruandes ja Natura hindamises nimetatud **Sinine+Kollane+Roosa** (**SKR**) alternatiiv. Põhjendused Natura erandi rakendamiseks just nimetatud alternatiivile leiab töö järgnevatest peatükkidest.

Käesolev Natura erandi dokument koondab info, kuidas on kujunenud hüvitusmeetmete aluseks valitud trassialternatiiv (ptk 3); toob välja tegevuse vajalikkuse lähtudes avalikes huvides esmatähtsad ja erakordselt tungivad põhjused (ptk 4), mille sisend on saadud protsessi kaasatud asjaosalistelt; töötab välja hüvitusmeetmed, nende rakendamise- ja seirekava (ptk 5) ning koondab info kava koostamise protsessi ja toimunud koostöö kohta (ptk 7).

1.1. Hüvitusmeetmete kava asjaosalised

Hüvitusmeetmete kava on koostanud ja sellega seotud asjaosaliste nimekiri on toodud järgnevas tabelis. Lisatud on erandi protsessi kaasatud asjaosaliste roll protsessis ja kontaktid.

Tabel 1-1. *Hüvitusmeetmete kava asjaosalised*

Nimi	*Asutus*	*Roll*	*Kontakt*
Riin Kutsar	Roheplaan OÜ	Projektijuht ja Natura hindamise ekspert; Natura hindamise metoodilised alused. Hüvitusmeetmete kava välja töötamine ja koostamine.	e-post: riin@roheplaan.ee Tel: +372 5269962
Kaile Eschbaum	Hendrikson DGE	Keskkonnaekspert, Natura hindamise ekspert-spetsialist, zooloog; GIS spetsialist. Hüvitusmeetme kava väljatöötamine ja koostamine.	Raekoja plats 9, 51004 Tartu e-post: kaile@dge.ee Tel: +372 53407040
Indrek Tammekänd	Indrek Tammekänd FIE	Ornitoloog, metsise ekspert. Hüvitusmeetmete kava väljatöötamine ja koostamine.	e-post: inz.linnumees@mail.ee Tel: +372 5271365
Agu Leivits	Keskkonnaamet	Kaitseala valitseja esindaja, metsise ekspert. Hüvitusmeetmete kava väljatöötamine ja koostamine.	Pikk 20a, 80011 Pärnu e-post: Agu.Leivits@keskkonnaamet.ee Tel: +372 510 1175
Andrus Paat	Rail Baltic Estonia OÜ	Rail Baltic arendaja esindaja, ülekaaluka avaliku huviga seotud põhjendused.	Veskiposti 2, 10138 Tallinn e-post: andrus.paat@rbe.ee Tel: + 372 50 44 560

Nimi	*Asutus*	*Roll*	*Kontakt*
Kärt Mae	Rail Baltic Estonia OÜ	Rail Baltic arendaja esindaja, ülekaaluka avaliku huviga seotud põhjendused, alternatiivide kaalumine.	Veskiposti 2, 10138 Tallinn e-post: kart.mae@rbe.ee Tel: +372 5340 5427
Kadri Möller	Kliima-ministeerium (KliM)	Nõustaja, KliM koordineerib Natura 2000 võrgustiku rakendamist ja teavitab Euroopa Komisjoni Natura erandist ja hüvitusmeetmete rakendamisest.	Suur-Ameerika 1, 10122 Tallinn e-post: kadri.moller@kliimaministeerium.ee Tel: +372 626 2876
Eleri Kautlenbach	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (ReM)	Planeeringu koostamise korraldaja ja kehtestaja, otsustaja. Ülekaaluka avaliku huviga seotud põhjendused, alternatiivide kaalumine.	Suur-Ameerika 1, Tallinn 10122 e-post: eleri.kautlenbach@agri.ee Tel: +372 5885 1327
Meelis Leivits	Keskkonna-agentuur	Elusloodeuse seire, sh metsise seire	Mustamäe tee 33, 10616 Tallinn Meelis.leivits@enir.ee
Kaupo Kohv	Riigimetsa Majandamise Keskus	Elupaikade taastamistööd	Mõisa/3, Sagadi küla, Haljala vald, 45403 Lääne-Viru maakond kaupo.kohv@rmk.ee
Toomas Pallo	Estonian, Latvian & Lithuanian Environment OÜ (ELLE)	KSH koostamise konsultant	Tõnismägi 3a-15, Tallinn 10119 e-post: toomas@environment.ee Tel: +372 6117 691

2. Taustateave

2.1. Natura asjakohase hindamise tulemused

KSH aruande[1] koostamise raames viidi kõikidele kaalutavatele alternatiivsetele RB trassidele läbi Natura eel- ja asjakohane hindamine. Natura asjakohane hindamine jõuab järeldusele, et Natura 2000 Luitemaa linnuala kaitse-eesmärkidele ei saa ebasoodsate mõjude ilmnemist täielikult välistada ühegi kaalutava trassialternatiivi puhul ja seda ka leevendavate meetmete rakendamisel. Kõigi trassialternatiivide puhul on läbi barjääriefekti mõjutatud Luitemaa linnuala kaitse-eesmärgiks seatud metsis. Suurim ebasoodne mõju Natura alade kaitse-eesmärkidele ning terviklikkusele on oranžil trassikoridoril, kus lisaks metsisele ei ole Luitemaa linnualal oluline ebasoodne mõju välistatud veel kuuele linnuliigile. Natura hindamine jõuab järeldusele, et liigi asurkonna terviklikkuse ja sidususe tagamiseks tuleb jätkata Natura hindamist erandi seadmise etapiga ning kaaluda hüvitusmeetmeid. Kokkuvõttev informatsioon Luitemaa linnuala ja avalduvate ebasoodsate mõjude kohta on toodud ptk 2.2 ja 2.3.

Käesolev Natura erandi menetluse ja hüvitusmeetmete kava on koostatud Natura hindamise tulemustest lähtuvalt Luitemaa linnuala metsise asurkonnale tekkiva ebasoodsa mõju hüvitamiseks. Kava on koostatud ühele trassialternatiivile, s.o KSH aruandes ja Natura hindamises nimetatud kui alternatiiv **Sinine+Kollane+Roosa** (**SKR**). Tegemist on kaalutud alternatiividest Natura 2000 võrgustiku alade kaitse-eesmärke ning muid kriteeriume (sh sotsiaalseid ja majanduslikke) silmas pidades vähima ebasoodsa mõjuga trassialternatiiviga. Alternatiivide kaalumise tulemustest annab ülevaate ptk 3.

Luitemaa linnuala ja kavandatava trassialternatiivi asukohta illustreerib järgnev skeem (Joonis 2-1).

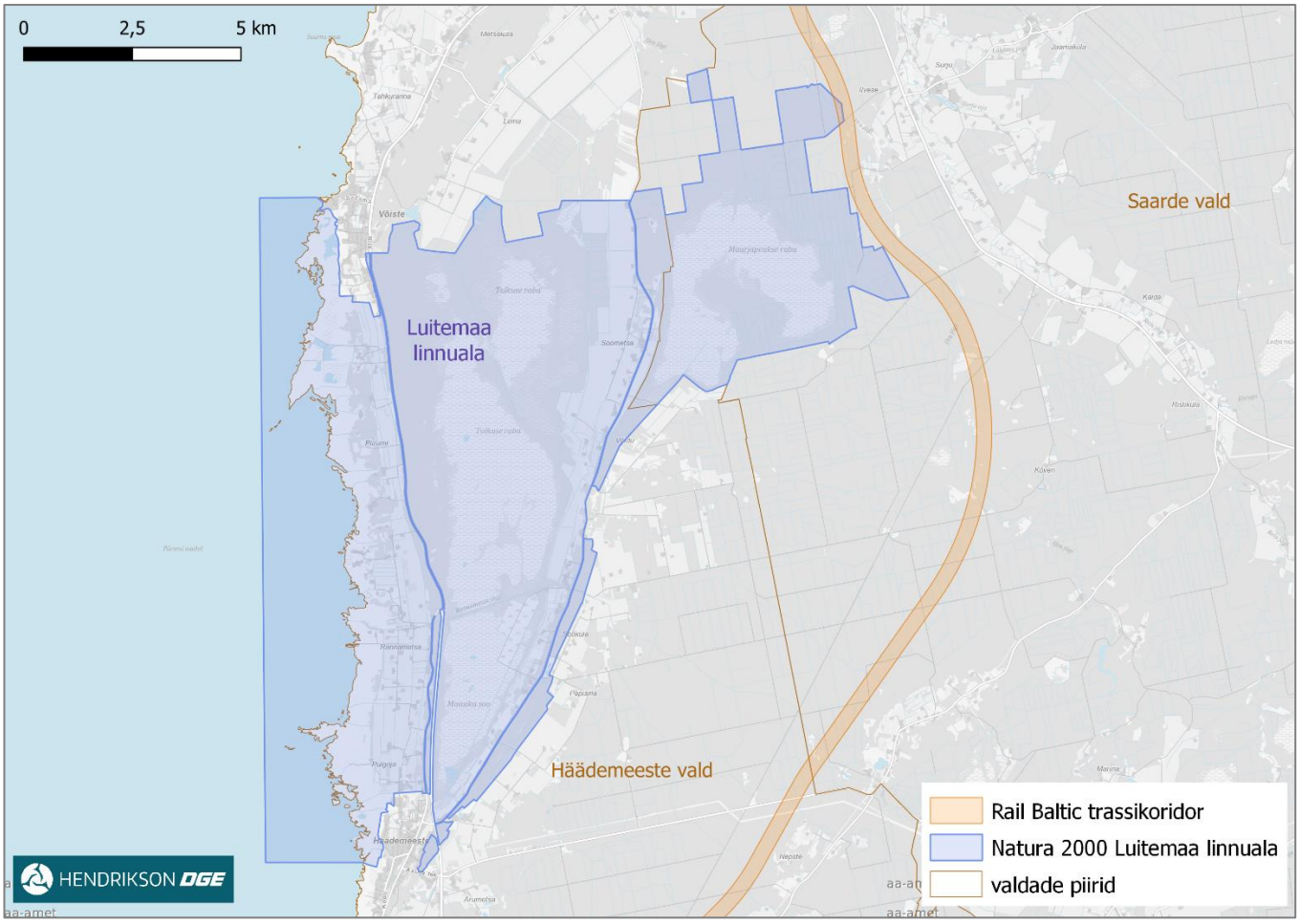

Joonis 2-1. *Kavandatava Rail Baltic raudtee asukoht Luitemaa linnuala suhtes (aluskaart: Maa-amet, 2023)*

2.2. Informatsioon Natura 2000 ala kohta, millele ebasoodne mõju avaldub

Luitemaa linnuala (EE0040351) on esitatud Natura 2000 võrgustikku vastavalt korraldusele „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri" (Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korraldus nr 615-k). Linnuala pindala on *ca* 130 km^2 ning see on loodud 48 linnudirektiivi liigi elupaikade ning rändliikide kaitseks. Linnuala kattub valdavas osas Luitemaa looduskaitsealaga (KLO1000282) ning väiksemas ulatuses muude kaitstavate objektidega, mis tagavad loodusala siseriikliku kaitse.

Kaitstavad liigid on: rästas-roolind (*Acrocephalus arundinaceus*), karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*), soopart e pahlsaba-part (*Anas acuta*), luitsnokk-part (*Anas clypeata*), piilpart *(Anas crecca*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), rägapart (*Anas querquedula*), rääkspart (*Anas strepera*), suur-laukhani (*Anser albifrons*), hallhani e roohani (*Anser anser*), rabahani (*Anser fabalis*), hallhaigur (*Ardea cinerea*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*), sõtkas (*Bucephala clangula*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), õõnetuvi (*Columba oenas*), rukkirääk (*Crex crex*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), laululuik (*Cygnus cygnus*), kühmnokk-luik (*Cygnus olor*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), värbkakk (*Glaucidium passerinum*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), hallõgija (*Lanius excubitor*), vöötsaba-vigle (*Limosa lapponica*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), väikekoskel (*Mergus*

albellus), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*), väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*), kormoran e karbas (*Phalacrocorax carbo*), tutkas (*Philomachus pugnax*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), sarvikpütt (*Podiceps auritus*), tuttpütt (*Podiceps cristatus*), väikehuik (*Porzana parva*), teder (*Tetrao tetrix*), metsis (*Tetrao urogallus*), tumetilder (*Tringa erythropus*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

Ebasoodne mõju, mille teket ei ole võimalik välistada ega leevendada esineb Natura asjakohase hindamise alusel kavandatava tegevuse elluviimisel Luitemaa linnuala kaitse-eesmärkidest ühele liigile ehk metsisele (vt ptk 2.3). Ülejäänud liikidele avalduv ebasoodne mõju on võimalik vältivate või leevendavate meetmetega vähendada selliselt, et meetmete rakendamise tulemusena on ebasoodne mõju välditud (meetmed on seatud Natura asjakohases hindamises).

2.3. Natura 2000 ala terviklikkust ebasoodsalt mõjutavad asjaolud

Luitemaa linnualale läbi viidud Natura asjakohane hindamine toob metsisele välja mitmeid avalduvaid ebasoodsaid mõjusid: isendite häirimine mängu-, pesitsus-, toitumis- ja talvitusaladel ning isendite hukkumine (surevus). Ühtlasi tuuakse välja nimetatud mõjusid leevendavad meetmed, mille rakendamisel ebasoodne mõju puudub.

Natura asjakohane hindamine jõuab metsise osas vaatamata muude mõjude minimiseerimisel järeldusele, et **elupaikade killustatus ja asurkonna leviala vähenemine** on Rail Baltic raudtee rajamisel tekkiv ebasoodne mõju, mida ei ole võimalik meetmete rakendamisega leevendada.

Täpsemalt jääb Luitemaa linnuala piiresse EELIS-e andmetel neli metsise leiukohta, Tolkuse rabast läänes ja põhjas ning Maarjapeakse rabast põhjas ja kagus ning nende leiukohtadega on seotud viis eristatavat metsise mängupaika: Võiste, Piirumi, Tolkuse, Maarjapeakse ja Mõtuse (vt joonis 2-2).[2] Lisaks on joonisel näidatud metsise leiukohad ja mängualad laiemalt piirkonnas, sest need on Luitemaa mängudega funktsionaalselt seotud ja raudtee rajamisest tulenev elupaikade killustatus ja asurkonna leviala vähenemine on seotud kogu piirkonna metsise asurkonna ja mängudega ning nende seisukord on seotud metsise soodsa seisundi tagamisega Luitemaa linnualal.

2 Täiendavalt on Luitemaa linnualal teada üks vähemalt kahe kukega mänguasurkond Timmkanali ääres (mitmed vaatlused Plutof andmebaasis arvel olevast Piirumi mängust üle 3 km kaugusel sobivas elupaigas), mis EELISes arvele võetud ei ole.

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Joonis 2-2. *Kavandatava Rail Baltic raudtee asukoht Luitemaa linnualal ja lähedal asuvate metsise leiukohtade ning mängupaikade suhtes ning ühenduskoridorid RB trassist idapoole jäävate metsisemängudega (aluskaart: Maa-amet, 2023; EELIS andmed, seisuga 12.05.2024)*

Elupaikade killustatus avaldab tugevat mõju Luitemaa linnuala terviklikkusele ning ühenduste võimalikud katkemised teiste linnualade asurkondade (Kikepera ja Põhja-Liivimaa) vahel põhjustavad mõju Natura alade sidususele liigi kaitse-eesmärkidest lähtuvalt. Peamised Luitemaa metsiseasurkondade ühendused Kikepera ja Põhja-Liivimaa asurkondade vahel on Joonisel 2-2 illustreeritud vastavalt põhja- ja lõunakoridorina.

Asjakohases hindamises tuuakse välja, et barjääriefektina luuakse isendite asurkondade vahelisele liikumisele raskesti ületatav takistus. Selle vältimiseks pakutakse välja meetmed mõju leevendamiseks nagu võimalikult kitsa trassikoridori rajamine; tegevuste järjekorra ning ajastuse võtted; ökosillad jm. Linnustiku ekspertide hinnangul aga ei taga nimetatud leevendusmeetmed siiski Luitemaa linnuala asurkonna sidusust ning kavandatavad trassikoridorid võivad põhjustada liigi asurkonna levila vähenemise. Seega ei ole need ka piisavad tagamaks Luitemaa populatsiooni pikaajalist soodsat seisundit ning tegemist on olulise ebasoodsa mõjuga Luitemaa linnuala kaitse-eesmärkidele ja ala terviklikkusele.

Raudtee rajamisega hävib osa Luitemaa metsiseasurkonna elupaikadest ja püsiva häiringu tekkimise tõttu ei ole osa elupaikadest metsiste jaoks enam kasutatavad. RB rajamine mõjutab mitmeid piirkonna metsise asurkonna sidusust tagavaid mängupaiku (Rabaküla, Venemurru, Nepste) ja tekib oht, et Luitemaa asurkonna ja Kikepera asukonna isendite

vahetus katkeb, Luitemaa asurkond jääb isolatsiooni ja hääbub. Täiendavalt hakkab elupaigakadu ja sidususe vähenemist võimendama metsise hukkumine raudteega seotud liinide ja aedadega kokkupõrkel.

Kokkuvõttes on Natura hindamise järelduseks, et ettenähtud leevendusmeetmed ei väldi ebasoodsat mõju projektipiirkonna metsise populatsiooni terviklikkusele, sidususele ja asurkondade ühendamisele. Raudteekoridor lõhestab metsise populatsiooni ja saab tõkkeks/barjääriks metsise elupaikade populatsioonide vahel Luitemaa linnualal. Kahjulik mõju Natura 2000 alade terviklikkusele ja sidususele tingib metsise populatsiooni seisundi languse, mille põhjustavad sobiva elupaiga kadumine, isendite võimalik hukkumine kokkupõrkel piirdeaedadega või rongiga, häiringud mürast ja valgusest trassiga piirnevates või lähedastes elupaikades.

Rongiliiklusest tekkiv müra võimendab veelgi barjäärefekti mõju, kuna raudteekoridori kõrval ja koridori lähiümbruses asuvad elupaigad muutuvad metsise sigimisedukuse tagamiseks sobimatuks või piiravad sobilikkust tugevalt.

3. Alternatiivide kaalumine

Selleks, et loodusdirektiivi art 6 lg 4 kohast Natura erandi menetlust oleks võimalik rakendada, peavad täidetud olema kindlad tingimused. Esmalt tuleb Natura erandi etappi liikumisel välja selgitada, kas kavandatavale tegevusele võiks leiduda alternatiive, mille rakendamine välistaks ebasoodsa mõju Natura alale ja selle kaitse-eesmärkidele. Hindamisjuhendite kohaselt võivad alternatiivid hõlmata alternatiivseid asukohti või marsruute, teistsugust mastaapi jne. Alternatiividena saab vaadelda nii teistsugust projektlahendust samas asukohas, projekti elluviimist mõnes muus asukohas või ka mõnel muul viisil projektiga seatud eesmärkide saavutamist. Oluline on analüüsida kõiki teostatavaid alternatiive, mis vastavad kava või projekti eesmärkidele.

Rail Baltic raudtee Riigikohtu otsusega tühistatud lõikude osas kavandati alternatiivsed lahendused ja nende kaalumine viidi läbi KSH koostamise raames. Täpsemalt kajastavad alternatiivide kaalumist KSH lisa 3 Natura hindamine[3] ning trassikoridoride võrdlustulemuste töö[4]. Nendes dokumentides läbi viidud alternatiivide kaalumisest ja tulemustest on järgnevalt antud kokkuvõtlik ülevaade.

Trassialternatiivide võrdluse aluseks võeti 2021. aastal teostatud täiendavate trassialternatiivide visandamine, mille aluseks on Pärnu maakonnaplaneeringu koostamise käigus visandatud trassijooned, mille seast pärast 2020. a mais tehtud Riigikohtu otsust töötati välja trassialternatiivid täiendavaks võrdluseks ja hindamiseks tühistatud RB raudtee trassilõikudes[5]. Trassialternatiivide visandamisel tuli lähtuda RB Pärnu maakonnaplaneeringu KSH programmist ja planeeringu lähteseisukohtadest, sh baaskriteeriumitest, trassi geomeetrianõuetest, lühimast võimalikust teekonnast ja majanduslikust tasuvusest. Välja pakutavad trassialternatiivid pidid täielikult arvestama praegu kehtivate Rail Baltic maakonnaplaneeringutega.

Eesmärgiks oli visandada vähemalt 5 võimalikku trassivarianti, sh tuli kaaluda Riigikohtu tühistatud RB raudtee trassialternatiivi, vanal raudteetammil kulgevat trassialternatiivi, Via Baltica maanteekoridoriga külgnevat trassialternatiivi ja Riigikohtu tühistatud trassist läänes asuvat Natura ala läbivat trassialternatiivi.

Maakonnaplaneeringu lähteseisukohtades baaskriteeriumeid rangelt järgides ei olnud võimalik antud lõigus varem läbi viidud maakonnaplaneeringu menetlusest põhimõtteliselt erinevat trassivarianti leida (vastasel juhul oleks neid võrreldud juba maakonnaplaneeringu käigus). Seega tuli täiendavate variantide leidmiseks teha baaskriteeriumites mööndusi (nt visandada trassivariante enam läbi asustuse). Üheks suurimaks lisanduseks oli alternatiivide visandamise töö lähteülesandes ka tingimus, et vaadeldakse ka põhimõttelist võimalust läbida Natura 2000

3 Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine" uuendamine trassilõikude 3A, 4A ja 4H osas. Lisa 3 NATURA hindamine. 01.09.2023

4 Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine" uuendamine trassilõikude 3A, 4A ja 4H osas. Lisa 2 Trassikoridoride võrdlustulemused. 18.10.2023

5 „Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine“ menetluse uuendamine. Trassialternatiivide väljatöötamine Riigikohtu 19.05.2020 otsusega tühistatud Rail Baltic raudtee trassilõikudes“. Hendrikson&Ko OÜ, Reaalprojekt OÜ, rahandusministeerium, majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, 2021.

ala planeeringualal[6]. Seega on maakonnaplaneeringu uuendamise käigus otsitud täiendavaid trassivariante, mis vastavad mitte täielikult, aga võimalikult suures ulatuses maakonnaplaneeringu baaskriteeriumitele, mis võiks osutuda realistlikuks ja teostatavaks ning mille elluviidavust tuleb maakonnaplaneeringu uuendamise käigus täiendavalt analüüsida. Trassialternatiivide visandamisel ei hinnatud esialgses maakonnaplaneeringu teemaplaneeringus alternatiivide tehnilist teostatavust ning ehitusmaksumust – seda võrreldi alternatiivide võrdlemise käigus.

Trassialternatiivide võrdlemise käigus jäeti esialgselt visandatud trassivariantidest kõrvale alternatiivid, millel oli üheaegselt konflikt nii looduskeskkonnaga kui ka inimasustusega[7]. Lähtuvalt alternatiivide visandamisest ning selle käigus kaalutud kriteeriumitest, jõuti esialgu järeldusele, et realistlikke trassialternatiive on kuus (joonis 3-1).

6 Riigikohtu 19.05.2020 otsus nr 3-18-529 https://www.riigikohus.ee/et/lahendid/?asjaNr=3-18-529/137

7 Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine" uuendamine trassilõikude 3A, 4A ja 4H osas Trassikoridoride võrdlustulemused. 5.07.2021. Skepast&Puhkim OÜ.

Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine" uuendamise võimalike asukohavariantide aruande eelnõu avalik väljapanek toimus 2021. a 5. juulist 9. augustini. Pärast väljapanekut toimusid avalikud arutelud toimusid 7. septembril Pärnus, 9. septembril Kilingi-Nõmmes ja 11. septembril Uulus.

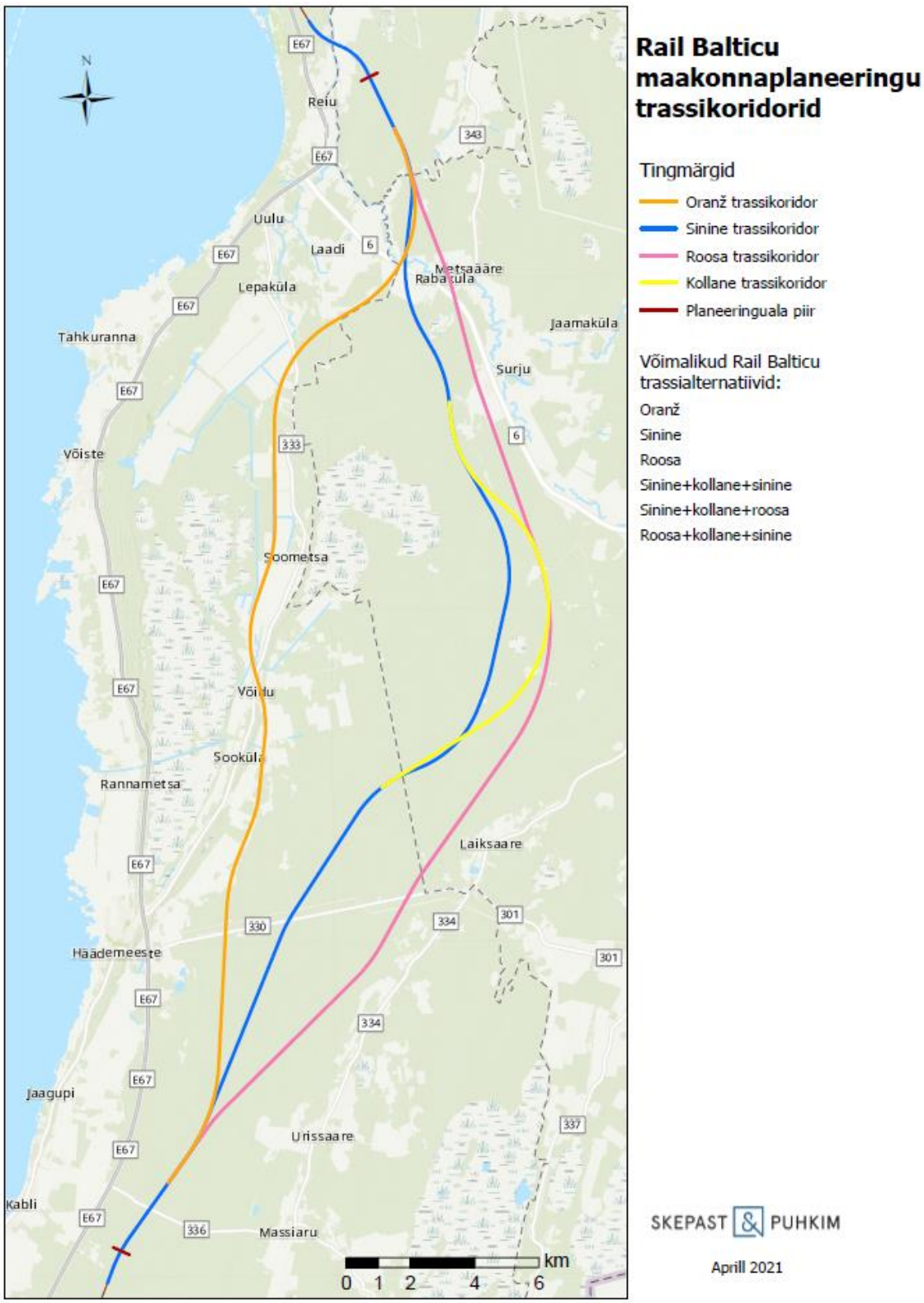

Joonis 3-1. *Alternatiivide visandamise järgselt realistlikud alternatiivid: oranž, sinine, roosa, sinine-kollane-sinine, sinine-kollane-roosa, roosa-kollane-sinine (allikas: Skepast&Puhkim, 2021)*

Kuuele eelnimetatud trassialternatiivile viidi läbi ka Natura eel- ja asjakohane hindamine[3]. Natura asjakohase hindamise tulemusel selgus, et kõigi alternatiivide puhul ei ole olulist ebasoodsat mõju võimalik vältida ühele linnuliigile – metsisele Luitemaa linnualal. Trassikoridor tekitab

barjääri Luitemaa ja sellest väljaspool asuvate asurkondade vahel, mis ohustab elupaikade sidusust ja populatsioonide elujõulisust Natura 2000 Luitemaa linnualal, mis omakorda avaldab mõju väljapoole seda jäävatele teistele Natura linnualadele, aga ka nende vahelisele sidususele. Lisaks maastiku muutusele panustavad barjääri tekkesse või võimendavad ebasoodsat mõju metsise asurkondadele häiringud, sh mürahäiring sigimisperioodil mängupaikades. Metsise asurkonna terviklikkuse ja sidususe tagamiseks tuleb jätkata Natura hindamist erandi seadmise etapiga ning kaaluda asendusmeetmeid[8].

Järgnevalt viidi läbi trassialternatiivide võrdlus Natura hindamise kriteeriumite alusel. Võrdlusanalüüs eesmärk oli leida Natura elupaikasid, liike ja Natura 2000 alade terviklikkust kõige vähem kahjustav RB trassialternatiiv või trassialternatiivid. Võrdlusanalüüsi tulemusel selgus, et teistest paremuselt eelistatumaks ehk Natura alade terviklikkust ja sidusust vähim mõjutavateks, alternatiivideks on roosa, sinine-kollane-roosa ja roosa-kollane-sinine. Nendel alternatiividel on kõige väiksem metsisele sobiva elupaiga kadu, mis on oluline liigi asurkonna terviklikkuse tagamiseks sidususe seisukohast. Eelmainitud alternatiividest suurema ebasoodsa mõjuga on sinine ja sinine-kollane-sinine trassikoridorid. Kõige suurema ebasoodsa mõjuga on oranž trassikoridor[9].

Natura erandi seadmisel tuleb valida alternatiiv, mis kahjustab Natura 2000 alade kaitse-eesmärke ja terviklikkust kõige vähem. Kuna Natura seisukohast on roosa, sinine-kollane-roosa ja roosa-kollane-sinine trassialternatiivid sarnase mõjuga, siis neist parima trassialternatiivi leidmiseks hinnati ja võrreldi neid alternatiive omavahel lisaks teistele kriteeriumitele ka sotsiaalsete ja majanduslike kriteeriumite alusel trassikoridoride võrdlustulemuste töös[10].

Kolmest variandist eelistatud trassi valimine oli kaalutlusotsus, mis võttis arvesse võrdlustulemusi ruumiliste, sotsiaalmajanduslike, looduskeskkonna, tehnilise teostatavuse ning ehitusmaksumuse kriteeriumite alusel. Kokku töötati välja üle 50 erineva kriteeriumi, mille abil võrdlemine toimus. Eelistuse kujundamise olulisimaks aluseks on eesmärgipärasus – analüüsitava trassikoridori sobivus kiire rongiühenduse loomiseks. Seetõttu on oluline arvestada, et raudtee rajamine on võimalik ainult siis, kui see on tehniliselt teostatav ja majanduslikult tasuv.

Põhjaliku analüüsi tulemusel sai võrdluses eelistuse trassikoridor sinine-kollane-roosa (SKR), võrreldes ülejäänud kahega, järgmiste peamiste argumentide alusel:

- trassikoridoris paikneb vähem elu- või ühiskondlikke ning kõrval- või tootmishooneid (see on seotud nii müra, visuaalse mõju kui kohaliku identiteedi kriteeriumitega);
- läbib väiksema elanikkonna tihendusega alasid;
- väiksem mõju kohalike inimeste liikumisvõimalustele ning väiksem barjäärіefekt;
- suurem elanike arv kohalike peatuste teeninduspiirkondades (15 min autosõidu kaugus);
- vähem põllumaid;
- paremad geoloogilised tingimused raudtee rajamiseks;

8 Natura aruande pt 22 "Eelhindamise ja asjakohase hindamise kokkuvõte."

9 Natura aruande pt 23 "Trassialternatiivide võrdlus Natura hindamise kriteeriumite alusel."

[10] *Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine" uuendamine trassilõikude 3A, 4A ja 4H osas. Lisa 2 Trassikoridoride võrdlustulemused. 18.10.2023*

- väiksem mõju elusloodusele.

Eeltoodust tulenevalt tegi võrdlustulemuste analüüs ettepaneku koostada planeeringulahendus trassikoridorile sinine-kollane-roosa (SKR) kui strateegilise eelise põhimõtetest lähtuvalt sobivaimale trassikoridorile.

4. Tegevuse vajalikkus lähtuvalt avalikkuse jaoks esmatähtsatest ja erakordselt tungivatest põhjustest[11]

Loodusdirektiivi artikli 6 lg 4 kohaselt on vajalik, et erandi menetluse rakendamiseks oleksid täidetud ka eeldused tegevuse vajalikkuse osas. Täpsemalt, kui puuduvad alternatiivsed lahendused, millel ei ole ebasoodsat mõju asjaomase Natura 2000 ala terviklikkusele, või kui on olemas lahendused, millel on alale veelgi negatiivsem keskkonnamõju, peavad pädevad asutused uurima, kas on olemas ülekaalukad avaliku huviga seotud põhjused, sealhulgas sotsiaalsed või majanduslikud põhjused, mis õigustaksid kõnealuse kava või projekti elluviimist.

Ülekaalukate avaliku huviga seotud põhjuste (e avalikkuse jaoks esmatähtsate ja erakordselt tungivate põhjuste) all mõistetakse olukordi, kus Natura 2000 alale ebasoodsa mõju ära hoidmiseks puuduvad lahendused (alternatiivid), kuid projekt on avalikkuse jaoks esmatähtsatel ja erakordselt tungivatel põhjustel vajalik siiski ellu viia. Sealjuures, projekti ülekaaluka avaliku huviga seotud põhjuste väljaselgitamisel tuleb kaaluda, kas projekt on:

- üldistes huvides oluline: kava või projekt teenib pigem olulisi avalikke huve kui erahuve;
- ülekaalukas: kava või projektiga teenitav huvi kaalub üles asjakohase hindamise käigus tuvastatud kahju (või kahjuriski) ala terviklikkusele;
- omab ühiskondlikku tähtsust: näiteks on see riikliku või ühiskondliku poliitika oluline osa.

Rail Baltic raudtee rajamise ülekaalukate avaliku huviga seotud põhjendustest ja dokumentidest on toodud järgnevates alapeatükkides.

4.1. Rail Baltic raudtee kavandamise taustainfo

2006. aasta märtsis allkirjastati Brüsselis Rail Baltica Euroopa koordinaatori Pavel Telicka ning projektis osalevate riikide (Poola, Leedu, Läti, Eesti ja Soome) ministrite poolt ühiste kavatsuste protokoll. Seejärel 2010. aastal kinnitasid Soome, Poola ja kolme Balti riigi transpordiministeeriumite esindajad ühiseid kavatsusi allkirjastades ühis-memorandumi Rail Baltica edasise arendamise teemal. 2011. aastal valmis EL 1435 mm standardil põhineva raudtee teostatavuse uuring[12], mille käigus analüüsiti nelja võimalikku trassi läbi kõigi kolme Balti riigi – kaks neist läbisid Eestis Tartut ning kaks Pärnut. Uuringust selgus, et raudtee rajamine Pärnu kaudu säästab rohkem loodust ja inimeste elukorraldust ning tähendab ka väiksemaid kulusid võrreldes pikema marsruudiga läbi Tartu. Sellest lähtuvalt tegi Eesti Vabariigi Valitsus 22.09.2011. aastal otsuse, mille seisukohad kajastusid 10.11.2011. aastal Eestis allkirjastatud Eesti, Läti ja Leedu peaministrite ühisdeklaratsioonis, samade riikide transpordi eest vastutavate ministrite 07.12.2011. aastal allkirjastatud kokkuleppes. Euroopa tasandil on samuti otsustatud (Euroopa

11 Käesolev peatükk on koostatud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi poolt

12 https://ttja.ee/eraklient/rail-baltic/rail-balticu-planeeringust-ja-projektidest

Komisjoni otsus nr 884/2004 29.04.2004), et Eesti, Läti ja Leedu riikide raudteetransport tuleb täielikult integreerida laiemasse Euroopa Liidu raudteetranspordisüsteemi.

2015. aasta juulis kiitsid Euroopa Liidu liikmesriigid ühehäälselt heaks Euroopa Komisjoni transporditaristu toetuste paketi kogumahuga 11,93 miljardit eurot, mille ühe osana eraldati toetus ka Rail Baltica projektile, et alustada eelpool toodud eesmärkide saavutamist.

2015. aasta novembris sõlmitud CEF I rahastusleppe kohaselt said Eesti, Läti, Leedu ning kolme riigi osalusega ühisettevõte Rail Baltica projekti esmase etapi elluviimiseks kokku 540 miljonit eurot – ligi 82% sellest eraldati CEF-ist. Eesti osa sellest üle 175 miljoni euro. Toetus on sihtotstarbeliselt mõeldud Rail Baltica arendamiseks suunal Tallinn-Pärnu-Riia-Panevežys-Kaunas-Leedu/Poola piir.

2016. aasta septembri lõpus allkirjastati kõigi osapoolte (Eesti, Läti, Leedu ministeeriumide ja projekti arendajate-ettevõtete ning ühisettevõtte RB Rail AS) vahel Rail Baltica juhendite, lepingute, tööjaotuse – hangete ja kohustuste lepe (*Contracting Scheme*). 15.11.2016. aastal sai allkirjad CEF II rahastuslepe – sellest Rail Baltica projekti Eesti tegevuste osa on koos Eesti omapanusega ca 13 miljonit eurot.

31.01.2017. aastal allkirjastasid kolme Balti riigi peaministrid Rail Baltica riikidevahelise kokkuleppe, millega fikseeriti õigusjõuga dokumendis riikide kohustused, mis on vajalikud Balti riikide kaudu Kesk-Euroopaga raudteeühenduse rajamiseks. Kokkulepe on üks Rail Balticu raudteeühenduse rajamise eeldus. Selle eesmärgiks on muu hulgas suurendada Rail Balticu osalisriikide vastastikust usaldust raudteeühenduse rajamisel. Kokkuleppega määratleti nii Rail Balticu üldised tehnilised parameetrid kui ka marsruut ning rajamise tähtaeg.

19.06.2017. aastal ratifitseeris Riigikogu 63 poolthäälega Rail Baltica rahvusvahelise kokkuleppe, mille Eesti Vabariigi president Kersti Kaljulaid 29.06.2017. aastal välja kuulutas.

24.04.2017. aastal tutvustas Ernst&Young Rail Baltica projekti tasuvusanalüüsi. Analüüsi tulemusena nenditi, et projekt on eelkõige kasulik just ühiskondlikust vaatepunktist, kuna sellega kaasnevad sotsiaalmajanduslikud kasud ületavad projekti kulusid.

Rail Baltic raudteetrassi rajamiseks kehtestas riigihalduse minister veebruaris 2018. a Harju, Rapla ja Pärnu maakonnaplaneeringud „Rail Baltic raudtee trassi asukoha määramine." Kõik maakonnaplaneeringud vaidlustati halduskohtus. Riigikohtu 19.05.2020 otsusega kohtuasjas nr 3-18-529 tühistas kohus riigihalduse ministri 13.02.2018 käskkirjaga nr 1.1-4/40 „Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine" kehtestamine" kehtestatud maakonnaplaneeringu Rail Baltic raudtee trassilõikude 3A, 4A ja 4H osas ehk planeeringualal, mis paikneb Pärnu maakonnas Pärnu linna ning Saarde ja Häädemeeste valdade territooriumidel. Riigihalduse minister otsustas uuendada vastavas tühistatud trassilõikude piirkonnas vana planeerimismenetluse. Planeerimismenetluses viidi läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine, sh Natura eel- ja asjakohane hindamine.

4.2. Rail Baltic raudtee arendamise olulisus riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil

Rail Baltic on üks olulisemaid infrastruktuuri projekte Eestis ja Balti riikides koos Soome ja Poolaga, mille rajamine täidab mitmeid Eesti riigi jaoks avalikes huvides seatud pikaajalisi eesmärke. Sellest tulenevalt esinevad avalikkuse jaoks esmatähtsad ja erakordselt tungivad põhjused Rail Balticu kavandamiseks. Planeeringu elluviimisel rakendatakse direktiivi 92/43/EMÜ artikkel 6 lõiget 4, mille järgi riik, vaatamata negatiivsest hinnangust kavandatava tegevuse elluviimisega kaasnevatele tagajärgedele (Natura 2000 Luitemaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevale metsisele) ja alternatiivide puudumisel, otsustab üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvatel põhjustel planeeringu ellu viia.

Olemas on avalikkuse jaoks esmatähtsad ja erakordselt tungivad põhjused Rail Baltica planeerimisega jätkamiseks. Kokkuvõtlikult Rail Baltica rajamine on suure pikaajalise avaliku huviga, kuna sellega kaasneb keskkonnahoid ning inimeste ja kaupade parem liikumisvõimalus ja seeläbi Eesti konkurentsivõime kasv ja majandusareng. Samuti kaasneb pikaajaline positiivne mõju inimese tervisele ja üldine turvalisuse kasv. Alljärgnevalt on kirjeldatud, milles seisneb avalik huvi, st millist pikaajalist avalikku hüve Rail Baltica rajamine ühiskonnale pakub ning milles seisneb esmatähtsus, st milline on Rail Baltica kasu inimese tervisele, üldisele turvalisusele ja parema keskkonnaseisundi saavutamisele. Samuti on kirjeldatud, millised on erakordselt tungivad põhjused Natura erandi rakendamiseks.

4.2.1. Ühenduse tagamine Euroopa raudteevõrguga

Balti riikide praegune raudteesüsteem on Mandri-Euroopa standarditega ühildamatu. Rail Baltica võimaldab Eestil olla pikaajaliselt kulu- ja ajatõhusas transpordiühenduses Lääne-Euroopaga.

Vajadused ja põhjused Lääne-Euroopaga ühenduse tagamiseks on mh toodud:

- visioonis „*Vision and Strategies around the Baltic Sea 2010*“.[13] Visioon põhineb neljal põhiväärtusel, milleks on areng, keskkonnasäästlikkus, vabadus ja solidaarsus. Nende põhiväärtuste elluviimisel mängib olulist rolli keskkonnasõbraliku raudtee, sh rahvusvahelise raudtee arendamine.
- planeeringus „Üleriigiline planeering Eesti 2030+“, mille kohaselt Euroopa transpordipoliitika valguses on jätkuvalt tähtis parandada Eesti seotust Euroopa Liidu tuumikpiirkondadega, sh luua Läänemere idarannikul kiirraudtee (Rail Baltic), mis ühendab Balti riigid ja Soome Kesk-Euroopaga. Selline raudtee konkureerib lühematel vahemaadel edukalt õhutranspordiga. Aasia ja Euroopa uute kaubavoogude teenindamine eeldab tehnilist baasi: sadamaterminale ja logistikakeskusi. Eesti konkurentsieelis tõuseb esile vaid siis, kui kombineerida seda transiidi lihtsuse ja kiirusega. Praegused suundumused panevad Eestit otsima keskkonnasäästlikumaid lahendusi, kahandama sõiduautoliikluse ja suurendama ühistranspordi osa. Olulised on uute tehnoloogiliste omadustega veeremi ja nutikate logistiliste juhtimissüsteemide (ingl *smart logistics*) kasutuselevõtt, integreeritud transpordilahendused linnades, mitmeliigiliste koridoride arendamine linnade vahel.

13 https://vasab.org/wp-content/uploads/2018/07/Vision_and_Strategies_around_theBS2010_reissued2014_web.pdf

Muidugi on väga tähtis ka liikluse ohutus. Samuti märgitakse, et Eesti parem sidumine välismaailmaga on riigi konkurentsivõime suurendamisel üks peamisi eeltingimusi. Kiire ja sage ühendus muu maailmaga lähendab Eestit aegruumiliselt olulistele keskustele, tekitab koostöövõimalusi ja pakub uusi arenguteid kogu riigile. Lisaks märgitakse, et lähiajal tuleb maakondade teemaplaneeringute abil valida moodsa ja kiire põhja-lõunasuunalise raudteetrassi (Rail Baltic) asukoht. Tallinnast piirkiirusel 240 km/h võimalikult otse lõunasse kulgev rong viiks inimesed kiiresti ja mugavalt Riiga (u kaks tundi), Kaunasesse, Varssavisse ning sealt edasi Kesk- ja Lõuna-Euroopasse või Euroopa nn tuumpiirkondadesse. Aktiivne kaubavedu on selle raudtee pikaajalise tasuvuse eelduseks.

- strateegias „Eesti 2035", kus on märgitud, et piirkondade konkurentsivõime parandamiseks on peale riigisiseste vahemaade läbimise ajakulu vähendamise oluline arendada Eesti ühendusi Euroopa muude piirkondadega, seda nii transpordi- kui ka energiataristu mõttes. Maismaatranspordi välisühenduste arendamine peab jätkuma ELi transpordi põhivõrgu väljaehitamise kava kohaselt (sh Via Baltica ja Rail Baltic).
- arengukavas „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021-2035", mille kohaselt suurendatakse raudteesõidukite kiirust ja ohutust ning luuakse uusi ühendusi, et kasvatada raudtee kui keskkonnahoidliku liikumisviisi kasutust, lisaks suunatakse konkureeriva alternatiivi korral nii reisi- kui ka kaubaliiklust maanteelt raudteele. Kui raudteeliiklus tiheneb, siis vähendatakse selle negatiivset keskkonnamõju ida- ja lõunasuunalise raudtee elektrifitseerimisega. Luuakse rahvusvahelise rongiühenduse Euroopaga – Rail Baltica.
- Eesti julgeolekupoliitika alused, mille kohaselt julgeolekupoliitika teostamisel ning valdkondlike kavade koostamisel juhindutakse julgeolekupoliitika alustes sätestatud põhimõtetest ja tegevussuundadest. Eesti julgeolekupoliitika aluste kohaselt Eesti majanduslik edu ja julgeolek sõltub avatud ja õiglasest kaubandusest, rahvusvahelisest reeglitel põhinevast ja läbipaistvast majanduskeskkonnast, riigi rahanduse tugevast seisust, usaldusväärsetest ühenduvustest nii füüsilises kui digitaalses maailmas, arenevast tehnoloogiast, tarneahelatest ja ressurssidele ligipääsust.

Lisaks tsiviilkasutusele omab Rail Baltica pikaajalist tähtsust ka riigikaitselises vaates. Rail Baltica kaubaterminalidesse on kavandatud rambid militaarse tehnika kiireks ja suuremahuliseks peale- ja mahalaadimiseks vagunkoosseisule, luues seeläbi täiendava ühenduse ning toetades ja hõlbustades sellega ka liitlasüksuste ja nende varustuse liikumist Eestisse.

4.2.2. Riigisiseste liikumisvõimaluste parendamine

Rail Baltica rajamine toob kaasa ka riigisiseste pikaajaliste liikumisvõimaluste parenemise. Reisijate vaatevinklist ühendub Rail Baltica tulevikus kesksete ettevõtluspiirkondade ja lennujaamadega, kindlustades mugava ühenduvuse sujuvateks ärireisideks. Puhkusereiside ja turismi valdkonnad saavad samuti suurel määral kasu sellisest baltikumisisesest ühenduvusest. Tuleviku reisimine hõlmab erinevate transpordilahenduste omavahel kombineerimist ühesainsas digitaalselt juhitavas ning täielikult jälgitavas uksest-ukseni paketis, seeläbi suureneb ja tugevneb ühendava liidese roll – linnaterminalidest saavad multimodaalsed sõlmpunktid ning lennujaamades asuvatest raudteejaamadest sujuva lennukist-rongi ühenduse väravad. Selles visioonis pakub Rail Baltica loovat platvormi integreeritud reisilahenduste arendamiseks, milletaolisi Balti riikides varem ei ole olnud.

Rail Baltica kohalikud peatused loovad täiesti uued pikaajalised võimalused igapäevasteks töölkäimiseks ja seeläbi loob uued arenguvõimalused ka trassäärsetele linnavälistele piirkondadele.

Vajadused ja põhjused riigisiseste liikumisvõimaluste parendamiseks on mh toodud:

- planeeringus „Üleriigiline planeering Eesti 2030+", mille kohaselt inimeste ja kaupade liikuvuse parandamine on oluline nii riigisiseselt kui ka Eesti sidumisel välismaailmaga. Transport on asustuse püsimist ja ruumi kasutamist võimaldav tugisüsteem. Transpordisüsteemid peavad olema üles ehitatud viisil, mis tagab igal pool Eestis elamisvõimalused ja aegruumiliste vahemaade vähendamise võimalikult keskkonnahoidlikul moel. Peamine ülesanne on tagada sagedaste, mugavate ja kestlike liikumisvõimaluste loomise abil vajalikus suunas ja vajalikul ajal töökohtade ja teenuste kättesaadavus ka hõreda asustuse tingimustes. Lahendused peavad lähtuma igapäevasest liikumisvajadusest ja ühendama erinevaid liikumisviise. Samuti märgitakse, et Eesti kui väikese ning välissidemetest ja transiidist tugevasti mõjutatud riigi transpordivõrkude kavandamisel tuleb ühitada kohaliku, regionaalse, riikliku ja rahvusvahelise tasandi liikumisvõimalused ja -vajadused, käsitledes neid võrke terviklikult ja vastastikuses seoses. Rahvusvaheliste transpordikoridoride väljaarendamine võimaldab suurendada ka riigi sisemist sidusust ja piirkondlikku tasakaalustatust. Selleks on vaja määratleda riigile kõige olulisem, uus ja ümberehitatav õhu-, vee- ja maismaataristu.
- Pärnu maakonna planeeringus, mille kohaselt tehniline taristu loob eeldused eluvaldkondade sisuliseks arenguks ja rahuldab inimeste peamisi vajadusi nagu liikumisvõimalused, energeetika, veevarustus jne. Pärnu linn kui turismi sihtkoht ja innovaatilise tootmise asukoht vajab kiiret, aastaringset ja mitmeliigilist ühendust maailma eri paikadega, mille peavad tagama Via Baltica, Rail Baltic ja Pärnu lennujaam. Samuti on märgitud, et Rail Balticu kiirraudtee rajamine, koos kohalike peatustega, toob maakonnale aegruumiliselt lähemale nii Tallinna kui ka Riia, rääkimata sellele trassile jäävatest kaugematest keskustest. See annab maakonna sotsiaalmajanduslikule arengule uue impulsi.
- strateegias „Eesti 2035", mille kohaselt tuleb muuta elu-, õpi-, vaba aja veetmise ja töökeskkonnad ning liikumise nende vahel tervislikke, keskkonnahoidlikke ja turvalisi valikuid soodustavaks ning ligipääsetavamaks kõikidele ühiskonnaliikmetele. Hea näide on riigisisene rongiliiklus: sõitjate arv on kuue aastaga kahekordistunud (8,37 miljonit sõitu aastas).
- arengukavas „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021-2035", mille kohaselt investeeringud raudteesse aitavad vähendada vajadust investeerida tulevikus maanteedesse, suunates nõudlust säästvale ja ohutule liikumisviisile. Uute raudteeühenduste arendamisel lähtutakse üldistest taristu arendamise põhimõtetest, sh sotsiaalmajanduslikust tasuvusest (sh selle mõjust looduskeskkonnale, võttes kasutusele leevendavaid meetmeid nt rajades ökodukte jne), alternatiivide võrdlusest ning potentsiaalsetest reisijate- ja kaubavoogudest. Alates uute rongide kasutuselevõtust ja suure osa raudtee rekonstrueerimise järel on 2013. aastast rongireisijate arv kahekordistunud. Selleks, et kasvu jätkata, tuleb suurendada kiirust raudteel (saavutades kiirema ühendusaja võrreldes maanteetranspordiga) – kasvatada läbilaskevõimet, sh luua möödasõidukohad, õgvendada kõverikke, jätkata raudteeülesõidukohtade ohutustamist, luua suuremate linnade vahel võimalused peatusteta rongisõiduks, jätkata

raudteeületuskohtade eritasandiliseks ümberehitamist, kus võimalused alternatiivseks raudteeületuseks puuduvad; maksimeerida olemasolevate ülesõitude ohutust, et jõuda 2035. aastaks Tallinnast Narva ühe tunni ja neljakümne viie minutiga, Tartusse ühe tunni ja kolmekümne minutiga ning Viljandisse ühe tunni ja kolmekümne minutiga. Lisaks saab tänu Rail Balticale rongiga Pärnusse neljakümne viie minutiga. Eesmärk on reisijate arvu kasvatada 20 miljoni reisijani.

4.2.3. Keskkonnahoidlikuma transpordivõrgu tagamine

Euroopa Liidus moodustab transport umbes 25% kasvuhoonegaaside heitkogustest ja EL-i üleselt on heitkogused selles sektoris viimastel aastatel pigem suurenenud kui vähenenud, mistõttu saab selle vähendamine olema suureks väljakutseks. Nii on see ka Eestis, kus autode läbisõit on jätkuvalt kasvutrendis. Lisades siia veel ka kütuste hinna tõusu ning importkütustest sõltuvuse vähendamise eesmärgid, on oluline vähendada transpordisektori sõltuvust fossiilkütustest. Nende eesmärkide saavutamisel on oluline roll raudteetranspordi arendamisel (taristu ja ühenduste arendamine ning olemasoleva taristu elektrifitseerimine). Rail Baltica on üheks parimaks võimaluseks, kuidas edendada pikaajaliselt riigisiseselt keskkonnahoidlikumat transpordisüsteemi. Rail Baltica vähendab inimeste mobiilsusest tulenevat ökoloogilist jalajälge ka Balti riikides. Raudtee on ainus suur transpordiliik, mis ei põhine pea täielikult fossiilkütusel, ja selle osakaal Euroopa transpordi energiakasutusest on vähem kui 2% vaatamata rohkem kui 8,5% suurusele turuosale. Suunates nii reisijate- kui ka kaubaveod teedelt raudteele, aitab Rail Baltica mastaabisäästu kaudu oluliselt vähendada ka kliimamuutustest tulenevaid majanduslikke mõjusid, teehoolduskulusid ja mürasaastet.

Keskkonnahoiu edendamine transpordisektoris on vajalik ka Eesti seatud kliimaeesmärkide täitmiseks. 2020. aastal oli Eestis transpordisektori kasvuhoonegaaside heide 2230 kt CO_2 ekv, mis on 17% koguheitest ja 38% jõupingutuste jagamise määruse kaetud sektorite (JJM) heitest. JJM katab neid valdkondi, mis Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi alt välja jäävad (transport, jäätmemajandus, põllumajandus, tööstuslikud protsessid, väikesemahuline energiatootmine ja hooned). Rail Balticu panus transpordi heite vähendamisse Eestis koos raudtee elektrifitseerimisega on 2021. aasta prognooside kohaselt kokku ca 84 kt CO_2 ekv aastas ehk ca 3,8% transpordisektori aastasest heitest.

Vajadused ja põhjused keskkonnahoidlikku, sh kliimasõbralikku, transpordisüsteemi edendada on mh toodud:

- strateegias „Eesti 2035“, kus on märgitud, et vee ja õhu kvaliteet ning tavapäratud kliimatingimused põhjustavad inimestel tervisehädasid.
- dokumendis „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“, mille kohaselt eelistatakse vähese kasvuhoonegaaside heitega transpordi- ja liikumisviise ühistranspordi, kergliikluse ning energiatõhusate kaubavedude eelisarendamise kaudu.
- dokumendis „Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030“, mille kohaselt Rail Baltic ühendab Eesti Kesk- ja Lääne-Euroopaga ning võtab ära eeldatavalt osa maanteeveost vähendades mh õhuheiteid.

- planeeringus „Üleriigiline planeering Eesti 2030+“, on märgitud, et reisirongiliiklus võimaldab tuntavalt vähendada saastavat, suurema ohuriskiga ja teid koormavat sõiduautoliiklust pikkadel vahemaadel.
- strateegias „Eesti 2035“, mille kohaselt transpordisektoris on oluline roll kasvuhoonegaaside heidet vähendavatel tegevustel.
- arengukavas „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035“ on nimetatud arengukava eesmärgid ja tegevussuunad, mis aitavad panustada “Eesti 2035” eesmärkidesse: elukeskkond soodustab tervislikke ja kestlike eluviise. Arengukava eesmärk aitab täita kasvuhoonegaaside heitkogusega seotud sihti transpordisektoris ning saavutada ühissõiduki, jalgrattaga või jala tööl käivate inimeste osakaalu sihttasemeid. Samuti toetab arengukava ligipääsetavuse indikaatori täitmist, kui see välja töötatakse. Üheks tegevussuunaks on seoses säästva arengu eesmärgiga arendada välja transporditaristut, sh TEN-T võrgustikku ehk piiriüleseid lõike nii maanteedel kui ka raudteel Rail Baltica kaudu. Lisaks on märgitud, võttes aluseks Euroopa Liidu seatud kliimaeesmärgid (transpordisektor peab vähendama oma kasvuhoonegaaside heitkoguseid 2050. aastaks 90% ja muutuma eelkõige linnades oluliselt vähem saastavaks, et saavutada kliimaneutraalsuse eesmärk), tuleb 2035. aastaks vähendada transpordisektori kasvuhoonegaaside heidet 1700 kt^3-ni. Samuti on märgitud, et suurendatakse raudteesõidukite kiirust ja ohutust ning luuakse uusi ühendusi, et kasvatada raudtee kui keskkonnahoidliku liikumisviisi kasutust, lisaks suunatakse konkureeriva alternatiivi korral nii reisi- kui ka kaubaliiklust maanteelt raudteele.
- Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030, mille kohaselt transpordi suuna eesmärk on arendada välja efektiivne, keskkonnasõbralik ja mugav ühistranspordisüsteem, ohutu kergliiklus (muuta auto alternatiivid mugavamaks) ning sundpendelliiklust ja maanteevedusid vähendav asustus- ja tootmisstruktuur (vähendada transpordivajadust). Meetmetena selle elluviimiseks nähakse mh ette regulatsioonide ja toetuste süsteemi arendamist ning rakendamist ühistranspordi ja kergliikluse arendamiseks; säästva ja integreeritud transpordi arendamise pikaajalist kavandamist, sh pendelrännet ja maanteevedusid vähendava regionaalpoliitika kujundamist ning planeeringute kaudu asulate multifunktsionaalsuse suurendamine ja sundliikluse vähendamist; säästva transpordi ja linnaplaneerimise alase teadlikkuse tõstmist ja hoiakute kujundamist, sh säästvate transpordiliikide atraktiivsuse suurendamist.
- Energiamajanduse arengukava aastani 2030, mis toob välja järgmist: Eesti transpordi energiatarbimist, mis moodustab ligi veerandi energia lõpptarbimisest ja kasvuhoonegaaside heitkoguseid on põhjalikumalt analüüsitud Riigikantselei 2010. aasta säästva transpordi raportis (Jüssi jt 2010), milles järeldati, et Eesti transpordi kütuse tarbimine on kasvanud eelkõige sõiduauto kasutuse ja maanteevedude kiire kasvu, valglinnastumise ning ühistranspordi ja kergliikluse osakaalu vähenemise tõttu. Maanteetransport ja kütuste tarbimine transpordis on kasvanud samas tempos majandusega, mistõttu on Eesti majandus üks Euroopa transpordimahukamaid ja kütusekulukamaid – näiteks SKT ühiku kohta kulub Eestis 2 korda rohkem transpordikütust kui EL-s keskmiselt. Transpordisektori KHG heitest moodustab maanteetranspordi osa omakorda 94%. Sealjuures moodustab sõiduautodest pärinev KHG heitkogus 67%. Lisaks on maanteetransport peamine peenosakeste ja müra allikas ning looduskeskkonna killustamise põhjustaja. Seega on just maanteetranspordi keskkonnamõjude vähendamises suurim potentsiaal Euroopa ühise kliimapoliitika eesmärkide täitmiseks ning negatiivse mõju vähendamiseks inimeste tervisele ja

looduskeskkonnale. Sestap tuuakse arengukava tegevuste all välja ühe olulisema tegevusena raudtee infrastruktuuri arendamine.

4.2.4. Majandusarengu kiirendamine

Rail Balticu projektil on oluline roll Balti riikide majanduse arengu kiirendajana, sest projekti ehitusfaasis luuakse sadu uusi töökohti ning projekt panustab riigi sisemajanduse koguprodukti erinevate otseste, kaudsete ja infrastruktuuri investeeringutest tulenevate tegurite kaudu. Samuti toetab uus raudtee pikaajaliselt majanduse arengut oma tegutsemisfaasis, suurendades ligipääsu Baltikumi turgudele ja võimendades kaubanduskonkurentsi, muutes piirkonda välisinvesteeringutele atraktiivsemaks, toetades jätkusuutliku tootlikkuse eesmärke ning võimendades Balti riikide sisest ning laiemat transpordi- ja logistikatööstuse konkurentsi. Ajalooliselt on jõukuse ja riikidevahelise konkurentsi põhiteguriks olnud kaasaegse infrastruktuuri kättesaadavus. Kiire raudtee infrastruktuur on selles plaanis eriti oluline, tuues endaga kaasa teisejärgulisi hüvesid ja makromajanduslikke tegureid erinevat tüüpi investeeringutes infrastruktuuri.

Vajadused ja põhjendused majandusarengu kiirendamiseks on mh toodud:

- arengukavas „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035", mille kohaselt arendatakse välja Rail Balticu kogumaksumusega u 1,8 miljardit eurot, mis rahastatakse vähemalt 81% ulatuses Euroopa ühendamise rahastust (CEFist) ja ülejäänud riigieelarvest. Seoses Rail Balticuga avaneb Eesti jaoks täiesti uus ärisuund transpordikoridori mõistes. Kaubavedude ja klientide leidmine ei seisa enam taristu valmimise taga. Et saavutada taristu valmimisel võimalikult varajases staadiumis konkurentsieelis, tuleb juba enne Rail Balticu valmimist luua põhja-lõunasuunaline raudtee kaubaveokoridor ja leida kaubaveost huvitatud kliente, s.o juurutada Rail Balticuga seotud ärimudeleid (nt nn merevaigurongi initsiatiiv, kaupadele lisandväärtuse pakkumine), leida võimalusi sünergiaks olemasoleva taristuga ja ettevõtetega. Rail Balticu reisijateveoks on samuti oluline tagada koostoime olemasoleva taristuga, sh 1520 mm raudteega. Et Rail Balticu raudtee kasutusvõimalusi laiendada (peale rahvusvahelise ka kohalik reisirongi-liiklus), tuleks silmas pidada potentsiaali rajada ja kasutusele võtta ka trassile ettenähtud kohalikud peatused vastavalt nõudlusele ja koostoimes ülejäänud raudteevõrguga. Lisaks tuleb Rail Balticul leida raudteeveoettevõtjad, kes hakkavad tegelema rongide opereerimisega, et alustada sujuvalt reisijate- ja kaubavedu. Rail Balticu trassil võetakse kasutusele parimad võimalikud ühendused suure automatiseerimispotentsiaali ja muude teenuste võimaldamiseks.
- Eesti välispoliitika arengukavas 2030, mille kohaselt konkurentsivõimeline majanduskeskkond eeldab nüüdisaegset taristut. Lisaks on Eesti (otse)lennu- ja teised transpordiühendused muu Euroopaga endiselt ebapiisavad. Transpordivaldkonnas on tähelepanu all Rail Balticu projekt. Samuti näeb arengukava tegevuste all ette, et aidatakse kaasa suurte taristuprojektide ja transporditeenuse arendusprojektide teostamisele.
- Tööstuspoliitika 2035 dokumendis, mis toob välja, et tööstuse toimimiseks ja arenguks on vajalik muuhulgas tagada vajaliku infrastruktuuri olemasolu.

4.2.5. Uus standard reisijate- ja kaubaveol

Rail Baltic vähendab vahemaid Balti riikides ja kogu Euroopas. Kaasaegne kiire raudteeühendus pakub mugavat, turvalist ja keskkonnasõbralikku alternatiivi reisijateveoks ning arenguvõimalusi ühend- ja mitmeliigiliste vedude pakkujate võrgustiku juhtimise valdkonnas. Uus raudtee infrastruktuur ja selle kommertsialiseerimine tulevikus toimivad uues sujuvas ühendvedude mudelis digitaliseerimis- ja innovatsiooniplatvormina, pakkudes läbipaistvust ja teenuste integratsiooni ja isikupärastatust. Reisijad Balti riikidest saavad pikaajalise ligipääsu kvaliteetsetele, kiiretele, mugavatele ja kliendisõbralikele reisilahendustele, mida juba pikemat aega on saanud nautida Lääne-Euroopa elanikud. Veoste omanikud ja logistikud saavad pikaajalise võimaluse muuta oma teenust mitmekesisemaks ja ladusamaks, kasutades otsest ja takistusteta toimivat ligipääsu Euroopa raudteesüsteemile.

Põhjendused ja vajadused kvaliteetse, kiire, mugava ja kliendisõbraliku reisijate- ja kaubaveo edendamiseks on mh toodud:

- planeeringus „Üleriigiline planeering Eesti 2030+", kus on märgitud, et reisirongiliikluse potentsiaal on märkimisväärne – raudteetrasside lähikonnas elab umbes 80% Eesti elanikest. Kuigi kõik neist ei eelista raudteeliiklust, on rongide liikumiskiiruse, parema juurdepääsetavuse ja kasutusmugavuse suurendamise abil võimalik raudteele märgatavalt rohkem sõitjad juurde tuua.
- arengukavas „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035", mille kohaselt liikuvuspoliitika keskne eesmärk on vähendada inimeste sõltuvust isikliku sõiduauto kasutamisest. Selle saavutamiseks on kõige tähtsam muuta kogu reisijateekond mugavamaks ja kiiremaks. See hõlmab ühistranspordipeatuste juurdepääsetavust (sh teekonda jalgsi, jalgratta, autoga peatusesse), ühistranspordiliinide toimivust, ümberistumise aegade mõistlikkust (graafikute ühildamine) jms, et pakkuda sõiduautole võimalikult head alternatiivi.

4.2.6. Uus majanduskoridor

Rail Balticu näol ei ole tegemist vaid füüsilise raudteeliiniga. Füüsiline infrastruktuur toimib tervenisti uue majanduskoridori loomist võimaldava tehnilise lahendusena. Selle ehitamisega luuakse võimas riikidevahelise pikaajalise integratsiooni ring, mida illustreerib näiteks Öresundi silla rajamise edu ja selle kommertsialiseerimine Rootsi ja Taani vahel, samuti integreeritakse Balti riigid uude regionaalsesse tarneahelasse, mis on väga tähtis Euroopas ja kogu maailmas.

Rail Baltica kavandatakse osana Euroopa Liidu TEN-T Põhjamere–Balti koridorist, mis seob Euroopa suurimaid sadamaid Rotterdami, Hamburgi ja Antwerpenit läbi Hollandi, Belgia, Saksamaa ja Poola kolme Balti riigiga, ulatudes edasi Soome lahe kaubateede kaudu Soome. Tulevikuplaanides seisab Helsingi ja Tallinna vahele kavandatud ühenduse võimalus. Kõnealuse koridori põhjapoolne pikendus sillutab teed, ühinemaks tulevikus Arktika koridoriga, võttes arvesse tulusat perspektiivi alternatiivse Põhjamaade ringi meretee arendamisest Euroopa ja Aasia vahel. Peale selle ristub Põhjamere–Balti koridor Baltikumi–Aadria koridoriga Varssavis, sillutades teed uue tarneahela arendamiseks Balti- ja Aadria mere vahele, mis seoks Baltikumi

senini kättesaamatute Lõuna-Euroopa turgudega. Sarnaselt tugevdab Rail Baltica põhja-lõuna ja lääne-ida kaubavedude voolu, luues uusi ümberlaadimise ja logistika arendamise võimalusi Euroopa ja Aasia tarneahelates. Uus Rail Balticu infrastruktuur kinnitaks Balti riigid kindlakäeliselt pikaajaliselt Euroopa raudteelogistika kaardile ning looks uusi pikaajalisi võimalusi väärtuste loomisel, pakkudes teisejärgulisi majanduslikke hüvesid, näiteks majanduslike varade arendamine, hooletusse jäetud linnapiirkondade taaselustamine, täiendavad erainvesteeringud, uute äriettevõtete loomine, tehnoloogilised innovatsioonid ja areng, turismitööstuse areng ja hüppelised arengud teistes valdkondades.

Põhjendused ja vajadused uue majanduskoridori loomiseks on mh toodud:

- arengukavas „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035", mille kohaselt kaalutakse Tallinna-Helsingi ühenduse perspektiivikust. Arvestades kahe pealinna lähedust, mis on maailmas ainulaadne ja millel on potentsiaali kasvada kaksikpealinnaks, ning peagi valmivat Rail Balticu raudteed, on suur potentsiaal kasvatada nii reisijatevedu kui ka kaubamahtu.

4.2.7. Jätkusuutlik tööhõive ja haridusvõimalused

Kavandamise ja ehituse faasis Rail Baltic aitab hoida ja luua töökohti, eriti taristuehituse valdkonnas, aidates seeläbi konjunktuuritsükli sujuvamaks muuta, elavdades praegu keerulist tööhõivemaastikku. Samuti aitab see leevendada traditsioonilises 1520 mm raudteesüsteemis valitsevat töökohtade põuda ja sellega kaasnevaid negatiivseid mõjusid. Suureneb raudteevaldkonna professionaalide migratsioon traditsioonilisest Baltikumi raudteesüsteemist uude euroopalikku raudteetööstusesse. Selle tulemusena suureneb pädevate professionaalide hulk, kellel on olemas teadmised mõlemast raudteesüsteemist. Kui projektiga jõutakse tegutsemisfaasi, luuakse infrastruktuuri uusi juhtimise, hoolduse, jaama- ja terminalipõhiseid ning reisijate- ja kaubaveoga seonduvaid pikaajalisi töökohti. Rail Balticu rajamisega luuakse pikaajaline platvorm regionaalse pädevuse ja oskusteabe keskuse loomisele. Siia koonduvad parimad praktikad ja teadmised ning oskused teistest suurtest piiriülestest projektidest, edendatakse tehnoloogilisi teadmisi ja luuakse innovaatilisi lahendusi, tehes seda esmakordselt nii kõrgel tasemel kogu Baltikumis. Arendatakse rahvusvahelisi pädevusi, millega saab tulevikus teistes piiriülestes projektides olla nõuandja rollis.

Makrotasandil toetab Rail Baltic suuresti Balti riikide sisese ühise tööjõuturu teket. Töötamise võimalused laienevad pikaajaliselt, eriti Rail Balticu liini ümbruses, laiendades oluliselt töölkäimise ja kodukoha vahelisi vahemaid. Tööjõu liikuvus on tööjõuturu paindlikkuse suurendamisel üks oluline tegur, muutes tööjõuturgu majandussurutisele vastupidavamaks. Lisaks suurenevad Rail Balticule lähedal asetsevate ülikoolide haardealad, tagades ülikoolidele pikaajaliselt parema ja kiirema ligipääsu.

Põhjendused ja vajadused jätkusuutliku tööhõive ja haridusvõimaluste edendamiseks on mh toodud:

- planeeringus „Üleriigiline planeering Eesti 2030+", on märgitud, et inimese põhivajadused, mis mõjutavad asustuse ja – laiemalt võttes ka – ruumi kujunemist, on seotud elukoha,

töökoha, hariduse, teenuste ja vaba aja veetmise võimaluste kättesaadavusega. Veel mõjutavad inimeste ruumikäitumist liikumisvõimalused, valikute mitmekesisus jm. Üleriigilise planeeringu visiooni kohaselt:

- ✓ hajalinnastunud ruum toimib, kui on tagatud head liikumisvõimalused. See laseb inimestel ühitada meelepärase elukeskkonna ning suure valiku töökohti, teenuseid ja haridusvõimalusi. Inimeste kasvanud liikumisvajaduse rahuldamiseks on riik loonud kestlikud ja hästi kasutatavad võimalused.
- ✓ Eesti hea ja igasuunaline ühendatus välismaailmaga õhu, vee ja maismaa kaudu parandab Eesti linnade positsiooni rahvusvahelises tööjaotuses. Aegruumiliste vahemaade tuntav vähenemine soodustab rahvusvahelist suhtlust ja koostööd ning avardab märgatavalt inimeste töö- ja vaba aja veetmise valikuid. Paranenud liikumisvõimalused kõigis transpordivaldkondades aitavad teenida palju enam tulu välisturismist. Kestlik ja kiire reisirongiliiklus on loonud senisest paremad väljavaated koostööks naaberriikide keskustega.
- ✓ piirkondlik kestlik ühistranspordisüsteem, mis kasutab hajaasustuses paindlikke ja nutikaid lahendusi, tagab igapäevase elu sujuvuse toimepiirkondades ning võimaldab inimestel hõlpsasti ja mugavalt elu- ja töökohtade ning teenindus- ja haridusasutuste vahel liikuda. Inimeste valikud on suuremad, sest kiired ja sagedased ühendused toovad käeulatusse ka teistes Eesti keskustes pakutava ning pakuvad ligipääsu Eesti peamistele rahvusvahelise liikluse väravatele.

- Pärnu maakonna planeeringus, mille kohaselt Rail Baltic ühendaks Pärnut ka Tallinna ja Riia tööjõuareaalidega.

4.2.8. Mitmeliigiline kaubalogistika

Integreerides regiooni olulisimad transpordi infrastruktuuri elemendid alates sadamatest ja sisemaa logistikaasutustest kuni lennujaamade ja linnaterminalideni Rail Balticu ökosüsteemi, sillutab projekt pikaajaliselt teed uute ühend- ja mitmeliigiliste vedude logistikalahenduste arendamisele. Balti riigid saavad seeläbi tugevdada oma kaubavahetust kogu ülejäänud Euroopa Liiduga (mis moodustab kokku ligikaudu kolmveerandi kogu kaubandusmahust), kasutades varasemast sobivamaid ja konkurentsivõimelisemaid tarneahelaid. Samuti on Balti riikidel võimalik end positsioneerida Euroopa ja kogu maailma suurimates tarneahelates. Ühendveod, kvaliteetsed logistilised teenused, digitaliseerimine ja tarneahelate juhtimise oskused määravad ära Balti riikide tulevase võimekuse oma rolli arendamisel Euroopa transpordi- ja logistika valdkonna tööjaotuses. Rail Baltica saab olema oluline vahend ja allikas neis valdkondades konkurentsieelise loomiseks. Konteinerveod ja haagistega ühendveod laienevad järk-järgult muutuvas Balti riikide kaubavedude tööstuses, mis on eemaldumas traditsionaalsetelt vedudelt, eriti kuiva ja märja lasti ümberlaadimiselt. Muuga, Pärnu, Salaspils, Kaunas ja teised olulised sihtkohad asenduvad ideaalis koostelogistika arendusplatvormide ja muude lahendustega, mis toetavad täpseid ja ajakohaseid protsesse muudes tööstusharudes.

Põhjendused ja vajadused mitmeliigilise kaubalogistika arendamiseks vt punktis 4.2.6 Uus majanduskoridor.

4.2.9. Ohutu ja turvaline liikumisviis

On teada ja empiiriliselt tõestatud, et raudtee on üks turvalisim reisimisviis. Eluohtlike tagajärgedega õnnetuste hulga järgi on raudtee umbes 30 korda turvalisem kui auto ja ligikaudu 3 korda turvalisem kui ühistranspordibuss, arvestamata vigastustega õnnetuste hulka. Rail Baltica ristumised nii teede kui ka elusloodusega on eritasandilised. Seeläbi toimuks pikaajaline oluline muutus ka liiklusohutuses, populariseerides raudteeliiklust teedel sõitmise asemel – väheneks avalikel teedel sõitvate kaubaveokite hulk ja liikluse intensiivsus. Arvestades kiirusega seonduvaid eeliseid, kaasneb Rail Balticu kasutamisega ka oluline kokkuhoid reisimisele kuluvas ajas. Võrreldes sõiduautoga reisimist, mil kogu sõidule kuluv aeg veedetakse autoroolis, või lennukiga reisimist, mis hõlmab endas mitmeid erinevaid kaasnevaid tegevusi (lennujaama sisenemine, lennule registreerimine, turvakontroll, lennukisse sisenemine, lennukist väljumine, pääs linna keskusesse jne), liiguvad kiirrongid sujuvalt linna keskusest teise linna keskusesse, tihtipeale ka ilma vahepeatusteta, lubades reisijal reisile kuluvat aega tulemuslikult kasutada. Kui Rail Balticu läheduses asuvad linnad edasi arenevad, suureneb ka liikluse intensiivsus proportsionaalselt. Rail Baltica pakub alternatiivset võimalust reisimiseks, millega on võimalik vältida ja leevendada linnades tekkivaid liiklusummikuid.

Põhjendused ja vajadused ohutu ja turvalise liikumisviiside arendamiseks on mh toodud:

- planeeringus „Üleriigiline planeering Eesti 2030+", kus on märgitud, et reisirongiliiklus võimaldab tuntavalt vähendada saastavat, suurema ohuriskiga ja teid koormavat sõiduautoliiklust pikkadel vahemaadel. Samuti on märgitud, et reisirongiliiklus on ainus riigisisene liikumisviis, mille abil on võimalik vähendada märkimisväärselt aegruumilist vahemaad. Maanteel ei saa kiirust samal määral ja sama ohutult suurendada. Tehniliselt heal tasemel raudteeliiklus võimaldab sõita kiirusel 120–160 km/h, laseb ajasäästlikult sõita (sh iga päev tööl käia) ja kaugemale reisida. Lisaks kiirusele on olulised ka kasutusmugavus ja sõidu ohutus.
- strateegias „Eesti 2035", mille kohaselt Eesti elukeskkond on turvaline ning avaliku ruumi planeerimisel eelistatakse ohutut ja turvalist ning tervist toetavat käitumist soodustavaid lahendusi, mis tagavad ligipääsetavuse. Samuti märgitakse, et luuakse taristu, et minna üle keskkonnahoidlikele sõidukitele, arendatakse rahvusvahelisi ja riigisiseseid ühendusi, et vähendada ajakulu vahemaade läbimisel ning suurendamaks liiklusohutust ja ligipääsetavust. Samuti võetakse kasutusele ohutu, keskkonnahoidlik, konkurentsivõimeline, vajaduspõhine ning jätkusuutlik transpordi- ja energiataristu.
- arengukavas „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035", mille kohaselt rongiliiklus on reisijatele kõige ohutum transpordiliik. Samuti märgitakse, et suurendatakse raudteel kiirust, et vähendada aegruumilisi vahemaid, ja parandatakse ohutust, et kasvatada raudteetaristu kasutust.

4.2.10. Digitaliseerimine ja innovatsioon

Euroopa raudteetööstus on väga huvitatud uute tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtmisest digitaliseerimise ja intelligentsete transpordisüsteemide (ITS) arendamise kaudu. Digitaliseerimine koos CO_2-heite vähendamisega on jätkuvalt üks Euroopa Liidu peamine

prioriteet Euroopa piiriülese transpordiühenduse valdkonnas. Innovaatilised tehnoloogiad, nagu nutiandmete analüüs, Rongide Internet, uue põlvkonna suhtlusvõrgustikud (nii rongis kui ka ootepaviljonis), reisijaandmete rakendused, erinevate andurite kasutuselevõtmine ja säästlik energia mõjutavad raudteede kavandamist, ehitamist, hooldamist, toimimist ja tarneahela arenguprotsesse aina enam. Rail Baltic pakub kiiresti arenevale *start-up* ettevõtete valdkonnale uut ökosüsteemi Balti riikides, luues uusi võimalusi ja edendades digitaalset innovatsiooni projekti kõikides etappides.

Rail Baltica loob head pikaajalised võimalused rahvusvahelise maismaa andmeside tagamiseks pakkudes selleks sobivat infrastruktuuri nii kaablikanalisatsiooni kui ka 5G andmesidena.

Põhjendused ja vajadused digitaliseerimise ja innovatsiooni arendamiseks on mh toodud:

- Eesti digiühiskond 2030 valdkonna arengukava tegevuskavas, mille kohaselt toetatakse Eesti peamistes transpordikoridorides baastaristu rajamist, mis võimaldab luua neis katkematu 5G-leviala. Samuti näeb arengukava ette, et toetatakse suure avaliku huviga teenuste kavandamist, analüüsimist ja arendamist.

Rail Baltic raudtee rajamine on seega rahvusvahelise tähtsusega strateegiliselt kavandatud taristuobjekt, mis on kooskõlas Eesti riiklike arenguplaanide ja strateegiatega. Arvestades, et projekti elluviimisel kahjustatakse Luitemaa linnuala kaitse-eesmärke (metsis) võib projekti vajalikkuse põhjendusi pidada loodusdirektiivi art 6 lg 4 kohaseks ja liikuda erandi rakendamisse e hüvitusmeetmete väljatöötamise juurde ptk (5).

Natura eranditegemise juhendmaterjali kohaselt on seega tegemist olukorraga, mille protsessi kirjeldab järgnev skeem.

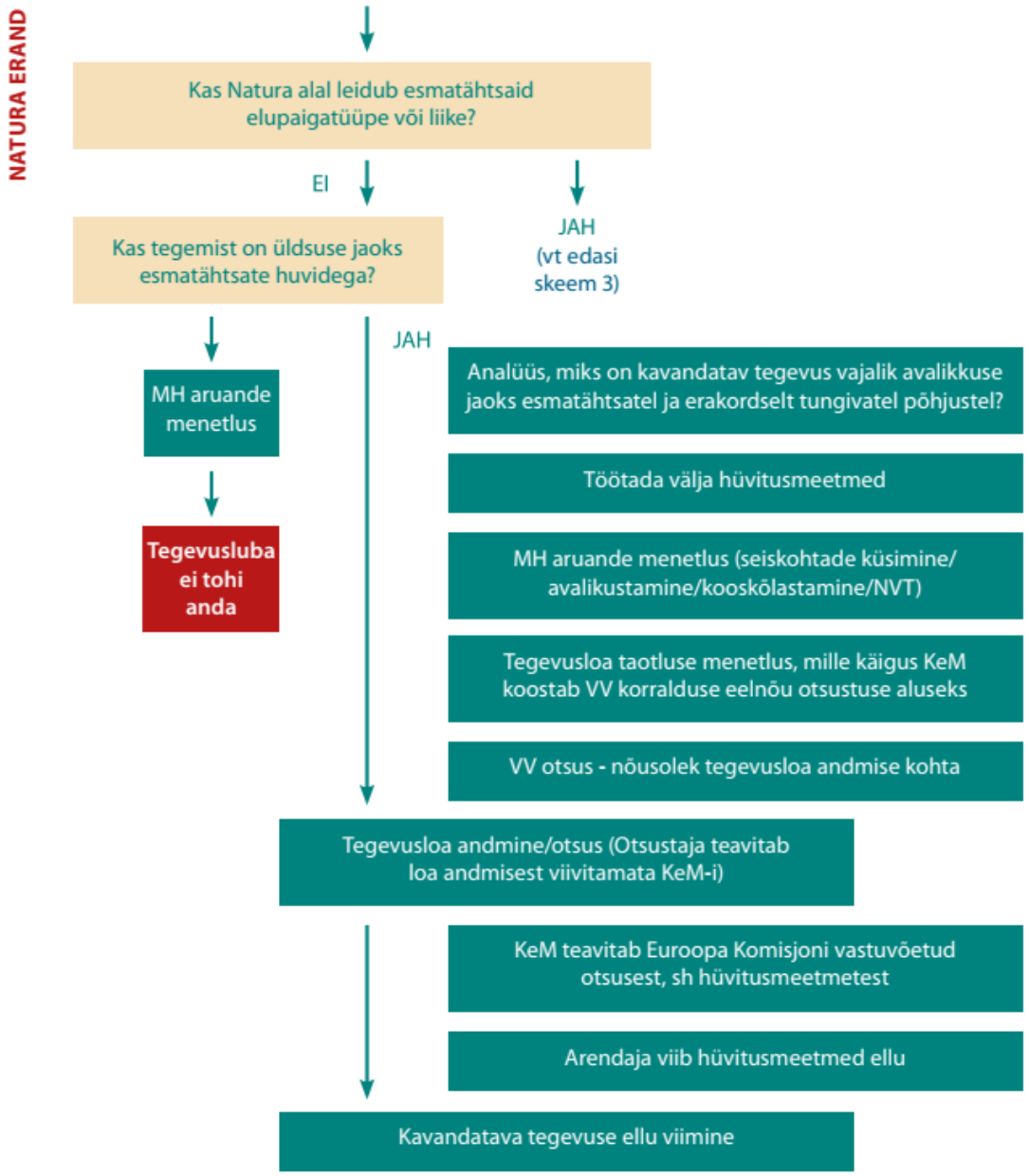

Joonis 4-1 *Natura erandi tegemise menetluse skeem, kui kavandatav tegevus on avalikkuse jaoks esmatähtsatel ja erakordselt tungivatel põhjustel vajalik ning tegevus ei avalda mõju Natura ala kaitse-eesmärgiks olevatele esmatähtsatele elupaigatüüpidele ja liikidele*[14] *(joonisel kasutatud lühend KeM – Keskkonnaministeerium, alates 1. juulist 2023 Kliimaministeerium; VV – Vabariigi Valitsus).*

14 Peterson, Kaja; Kutsar, Riin. 2020. Juhised loodusdirektiivi art 6.4 rakendamiseks Eestis: Natura hindamise eranditegemine. Keskkonnaamet, 40 lk.

5. Hüvitusmeetmete kava

Kui loodusdirektiivi artikkel 6 lõige 4 kohaselt on kindlaks tehtud ja dokumenteeritud, et puuduvad alternatiivid, mis oleksid alale vähem kahjuliku; välja on valitud keskkonnale vähimat mõju avalduv trassialternatiiv ning ülekaalukas avaliku huviga seotud põhjus on õigustatud, tuleb järgmise sammuna tarvitusele võtta kõik vajalikud hüvitusmeetmed kaasnevate mõjude kompenseerimiseks.

Hüvitusmeetmete peamine roll on hüvitada tekkiv kahju Natura 2000 võrgustiku sidususele ehk hoida ära ühe või mitme ala kahjustamise tõttu kogu Natura 2000 võrgustiku terviklikkuse kahjustamine. Hüvitusmeetmete väljatöötamisel tuleb silmas pidada, et need peavad olema tekkiva kahju suhtes proportsionaalsed, looduses rakendatavad ning ökoloogiliselt funktsionaalsed. Viimase all peetakse silmas, et hüvitusmeetmed tagavad kahjustatud elupaigatüübi või liigi elupaiga samaväärse toimivuse, kui oli algse Natura 2000 ala puhul või enne projekti elluviimist. Samuti on oluline, et need hüvitusmeetmed on kahjustatud elupaiga või liigi elupaiga suhtes asjakohased ehk arvestavad kahjustatud elupaiga tüübi või liigi spetsiifikat.

Järgneva hüvitusmeetmete paketi väljatöötamisel on tuginetud suures osas varem läbiviidud töödele[15,16], mida on koostöös metsise ekspertidega kohandatud vastavalt viimasele teabele ning uuele kavandatava tegevuse sisule (ehk RB kavandatava trassialternatiivi osaliselt uuele trassile viimine).

5.1. Hüvitusmeetmete kasutuselevõtmise eesmärgid ja sihtväärtused

Hüvitusmeetmete eesmärk on kompenseerida kahju, mida kavandatav raudtee projekt tekitab Natura 2000 ala kaitse-eesmärkidele. Natura asjakohane hindamine jõudis järeldusele, et Rail Baltic raudtee projekti elluviimisega kaasneb (leevendamatu) mõju ühele Luitemaa linnuala liigile ehk metsisele, mis on ala kaitse-eesmärgiks. Täpsemalt toimub valitud trassile (**SKR**) rajatava raudtee tõttu metsise elupaikade killustamine ja läbi selle võimalik asurkonna leviala vähenemine. Hüvitusmeetmete eesmärgiks on korvata elupaikade killustamisest tulenev oluline ebasoodne mõju Luitemaa linnuala kaitse-eesmärgiks seatud metsisele.

5.1.1. Metsise seisund Eestis ja Luitemaa linnualal

Vastavalt linnudirektiivi artiklile 12 esitavad liikmesriigid Euroopa Komisjonile iga kuue aasta järel liikide seisundi aruande. 2013–2018 perioodi kohta esitatud aruandes[17] on Eesti riigi poolt toodud metsise populatsiooni arvukuseks 1300–1600 mängivat metsisekukke. Aruande kohaselt on **metsise populatsiooni trend Eestis nii lühiajalises kui ka pikaajalises vaates langev, s.t**

---

15 Eesti Ornitoloogiaühing, 2021. Rail Baltica metsise asurkonna kaitsemeetmete, seire ja elupaikade taastamise programm. Rakendusplaan.

16 Leivits, M. 2021. Prioriteetsed ja kaitset vajavad metsise elupaigad Eestis.

17 https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/report?period=3&country=EE

liik on langeva arvukusega ning on ebasoodsas seisundis. Kogu Eesti metsisepopulatsioon moodustab Euroopa Liidu asurkonnast 0,2–0,23% (EL 554 000–819 000 mängivat kukke). Loenduste andmetel oli sel perioodil Luitemaal asustatud vaid kuni 8 mängu kuni 20 kukega[18]. See tähendab, et Luitemaa metsise populatsioon moodustas kogu Eesti metsise populatsioonist kuni 1,5%.

Luitemaa linnualal metsise kohta seatud sihtväärtused kaitse-eesmärgi saavutamiseks on vastavalt standardsele andmevormile ja Luitemaa looduskaitseala kehtivale kaitsekorralduskavale toodud järgnevas tabelis. Samuti on tabelisse lisatud värskemad andmed Luitemaa linnuala kohta viimaste loenduste tulemuste alusel.

Tabel 5-1. *Luitemaa linnualale seatud metsise kaitse sihtväärtused ja metsise seisundi hinnang viimaste loenduste alusel*

Allikas	*Kaitse-eesmärk*	*Metsise seisundi hinnang Luitemaa linnuala metsisemängudes.*
Standardne andmevorm[19]	40 mängivat metsisekukke	
Kaitsekorralduskavas seatud pikaajaline kaitse-eesmärk[20]	20–40 mängivat metsisekukke. Pikaajaline kaitse-eesmärk: Kava seab rabamännikutega ja soometsadega seotud linnustiku (metsis ja öösorr) osas ühise pikaajalise kaitse-eesmärgi: kaitsekorrast kinni pidamise ja elupaikade taastamise tegevuste tulemusena on metsise ja öösorri elupaigad vähemalt 1940 ha.	2002–2004 a hinnati metsiste Luitemaa 8–10 mängualal isalindude koguarvuks **45–60 isendit**. 2009–2015 a loenduste andmete alusel oli Luitemaal asustatud kuni 8 mängu kokku kuni **20** kukega.
Hilisemad loendustulemused aastatel 2018–2022		2018. ja 2019. a Rail Balticu projekti loenduste[21] Luitemaa linnualal tehti kindlaks kukkede koguarv, mis oli vastavalt **10 ja 9** isaslindu viies Luitemaa linnuala mängus. 2022. a seireandmetel tuvastati Luitemaa linnuala viiel mängualal kokku **14** isaslindu.[22]

18 Eesti Ornitoloogiaühing, 2021. Rail Baltica metsise asurkonna kaitsemeetmete, seire ja elupaikade taastamise programm. Rakendusplaan

19 Natura standardandmebaasi Luitemaa linnuala standardne andmevorm seisuga 06.10.2022

20 Luitemaa looduskaitseala ja Luitemaa hoiuala kaitsekorralduskava 2018-2027

21 Eesti Ornitoloogiaühing, 2021. Rail Baltica metsise asurkonna kaitsemeetmete, seire ja elupaikade taastamise programm. Rakendusplaan

22 Keskkonnaagentuuri seirendmed (Allikas: EELIS, seisuga 20.11.2024).

Luitemaa linnuala metsisemängudes loendatud kukkede arvust annab täpsema ülevaate aastate kaupa järgnev tabel 5-2. Ilmneb, et viimase 14 aasta seire andmetel jääb loendatud metsisekukkede minimaalne ja maksimaalne arv mängudes vahemikku 4–24. Samas tuleb arvestada, et seire käigus ei ole ühel aastal loendatud kõiki mänge ja mängude keskosa nihkumise korral ei ole osutunud võimalikuks kõiki mujale kolinud kukkesid üles leida ning seirel kirja pandud "0" või "1" ei kajasta alati kukkede tegelikku arvu mängus. Nii on oluline rõhutada, et alalt minimaalselt loendatud kukkede arv ei näita kindlasti ala asurkonna suurust ühel aastal. Lisaks seiratud ja EELIS-sse kantud mängudele leidub Luitemaa linnualal veel vähemalt üks mäng Timmkanali piirkonnas, kus on vaadeldud ajavahemikus 2014–2021 2 metsisekukke ja ühte -kana (*Plutof andmebaas* https://app.plutof.ut.ee). Populatsiooni trend linnualal on aastatega olnud seega järjest langev.

Tabel 5-2. *Luitemaa linnuala metsisemängudes loendatud metsisekuked aastatel 2009–2022*

Mäng	*2009*	*2010*	*2011*	*2012*	*2013*	*2014*	*2015*	*2016*	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*	*2022*	*KOKKU*
Piirumi *(EELIS ID: -1956842337)*	2						4			0	1			0	0–4
Võiste *(EELIS ID: 1339939316)*							4			0	0			0	0–4
Tolkuse raba *(EELIS ID: 349210597)*			2					7		6	5			6-7	2–7
Mõtuse *(EELIS ID: 158486367)*	2					3				4	2			6	2–6
Maarjapeaksi *(EELIS ID: 1179063811)*						3				0	1			1	0–3
Kokku Luitemaa linnualal paiknevates mängudes minimaalselt ja maksimaalselt loendatud metsisekukkesid:															**4–24**

Rail Baltica tulekuga mõjutatakse kavandatava raudtee lähedasi metsiste elupaiku eelkõige avalduva häiringu näol ning katkestatakse sidusus teiste metsiste asurkondadega. Põhjalike uuringute ja asjakohase hindamise tulemusel selgus, et Luitemaa Natura ala metsise asurkonnale avalduvat negatiivset mõju ei ole võimalik leevendusmeetmetega vältida, asurkond jääb isolatsiooni ja hääbub. Seetõttu on RB poolt mõjutatud kogu Luitemaa linnuala metsise asurkond ja vajalik on hüvitada vähemalt alal tänaseks säilinud isendite/kukkede arv. Hüvitusmeetmete rakendamine Luitemaa linnuala naabruses asuvatel metsise jaoks tähtsatel sidususkoridoridel aitab tagada Luitemaa linnuala metsise asurkonna säilimise ja loob võimaluse Natura ala kaitse-eesmärgiks määratud 40 kukega asurkonna taastumiseks.

5.1.2. Hüvitusmeetmete aluseks võetavad sihtväärtused ja metoodika

Hüvitusmeetmete väljatöötamisel lähtutakse põhimõttest, et tagada tuleb:

1) metsisekukkede piisav arvukus asurkonna säilimise eesmärgil;
2) kavandatava tegevuse piirkonnas metsisele sobivad uued elupaigad ja mängualad piisavas ulatuses;
3) Luitemaa linnuala asurkonna sidusus teiste lähiala metsise mängudega, s.h kavandatava tegevuse lõigus olulisemad liikumissuunad üle kavandatava raudtee trassivariandi ehk et oleks tagatud jätkusuutlik ida-lääne suunalised liikumiskoridorid põhjas ja lõunas (vt joonis 5-1).

Luitemaa linnualal loendatud metsisekukkede arv viimasel neljateistkümnel aastal ala EELIS-sse kantud mängudes on olnud maksimaalselt 24 (vt tabel 5-2). **Seega võetakse hüvitusmeetmete väljatöötamisel aluseks, et kompenseeritav kukkede arv peab võrduma Luitemaa linnuala asurkonna viimasel neljateistkümnel aastal ala mängudes loendatud maksimaalse kukkede arvuga. Seega tuleb tagada uutel kompensatsioonialadel elupaigad 24-le kukele.**

Iga mängu maksimaalselt loendatud kukkede arvu kasutatakse seetõttu, et see kajastab kõige objektiivsemalt ala tegelikku metsise arvukust ehk linnuala asurkonna suurust, ei sisalda seireandmetes esinevat mängude kolimisest tingitud loendusviga ja samuti arvestab asjaoluga, et kõiki Luitemaa linnuala mänge ei ole igal seireaastal loendatud. Metsiste puhul tuleb kohapõhise seisundi hindamisel arvestada nende loomulike arvukuse tsüklitega (metsise puhul reeglina 6 aastat ehk ühe metsise põlvkonna pikkus, mis kajastab isendite vahetumise kiirust). Seetõttu ei ole õige kasutada piirkonna arvukuse hindamisel arvukust üksikaastal vaid vähemalt 2-3 põlvkonna pikkuse perioodi (metsise puhul 12-18 aastat) maksimumarvukust. Metsise 2-3 viimase põlvkonna pikkuse perioodi jooksul igas mängus maksimaalselt loendatud kukkede arv on seega kõige objektiivsem näitaja kirjeldamaks võimalikult tõepäraselt ala metsise elupaikade mahutavust ja sobib kõige paremini hüvitatava ala kompenseerimise määra arvutamiseks.

Kompensatsioonialade mahutavust ja kompenseerimise määra arvestades kasutatakse seejuures samuti kompensatsioonialadel maksimaalselt loendatud kukkede arvu. Nii arvestatakse Luitemaa linnuala kompenseeritava asurkonna suurust samal moel kui kompenseeritavatel aladel ja tagatakse võimalikult objektiivne kompensatsioonialade vajaduse ja mahutavuse määr. Teisisõnu, hüvitatava ala ja hüvitusala mahutavuse määramine toimub metoodiliselt ühtsetel alustel. Eeldatakse, et kompensatsioonialade toimivus algab koheselt peale kõikide hüvitusmeetmete (kaitsekorra kehtestamine ja elupaikade taastamine) elluviimist ja metsise asurkonna seisundi paranemine hüvitusaladel on toimunud hiljemalt 10 aastat peale meetmete rakendamist.

Kompensatsioonialade mahutavuse (e nii kukkede arvu kui elupaiga näol) hindamisel lähtutakse järgnevast arvutusest:

- Määratakse kompensatsioonialaga seotud mänguasurkonna sobiva elupaiga (*Zonation* mudel[23]) pindala 3 km raadiuses iga mängu keskpaigast.

23 Leivits, M. 2021. Prioriteetsed ja kaitset vajavad metsise elupaigad Eestis.

- Määratakse kompensatsioonialal asuva sobiva elupaiga (*Zonation* mudel) pindala (ha).
- Leitakse kompensatsioonialal esineva sobiva elupaiga protsent mänguasurkonna 3 km raadiusesse jäävast sobivast elupaigast. Määratletud 3 km raadiusesse ei jää kõik mänguasurkonna jaoks olulised elupaigad, kuid mängu keskosa ümbruses asuvad kõige kvaliteetsemad elupaigad, mis määravad põhiosa asurkonna seisundist.
- Selleks, et selgitada kompensatsiooniala panus kompenseeritavate metsisekukkede arvuna, võetakse ala mänguasurkonna kukkede arvust sama protsent, mida kompensatsiooniala elupaigad mängust 3 km raadiuses asuvatest elupaikadest hõlmavad. Selliselt saadud kukkede arv iseloomustab kompenseeritavat kukkede arvu, mis saavutatakse uute metsise püsielupaikade kaitse alla võtmise teel.
- Täiendavalt arvutatakse elupaikade taastamisega lisanduvad kuked, eeldades, et piisava ulatusega taastamise korral lisandub korrastatavale kaitsealale 20% kukkesid.
- Mõningatel suure taastamispotentsiaaliga aladel (nt Marana, Lodja) anti lisanduvate kukkede arv eksperthinnanguga, sest tõenäoliselt taastub asurkond sellistel aladel üle 20%.

Hüvitusmeetmed (vt kirjeldused ptk 5.2) on kavandatud mahus, mis tagavad raudtee mõjualas asuvate asurkondade säilimise ja väldivad edaspidist metsisekukkede langustrendi. Lisaks on ette nähtud uued kompensatsioonialad, millega on tagatud metsisele sobiva elupaiga suurendamine, seeläbi metsisemängude kasv ja asurkonna suurenemine. Läbi seatud sihtide tagatakse Luitemaa linnualale tekkivate võimalike ebasoodsate mõjude kompenseerimine ja tagatakse kaitse-eesmärkide suunas liikumine metsise kaitse ja elujõulise asurkonna saavutamisel.

5.2. Hüvitusmeetmete kirjeldused

Projekti elluviimise tulemusena ebasoodsa mõju hüvitamise võimalike meetmetena kirjeldatakse juhendmaterjalides näiteks elupaikade taastamist ja laiendamist olemasoleva(te)l Natura 2000 võrgustiku ala(de)l; elupaiga loomist; uue Natura 2000 võrgustiku ala määramist koos tugimeetme(te) rakendamisega; olemasolevate elupaikade kvaliteedi tõstmist jne.

Kõige enam on senises praktikas liikide puhul kasutatud elupaikade taastamist või laiendamist olemasolevatel Natura 2000 võrgustiku aladel. Selline meede annab ka parima tulemuse, kuivõrd taastatav elupaik kui ökosüsteem on juba Natura 2000 võrgustiku alal olemas ja toimiv ning selle toimivust saab sobivate lisameetmetega parendada. Kui ala piires hüvitusmeetmetest ei piisa, siis tuleb neid rakendada ka väljaspool. Luitemaa puhul on suures osas asjakohane hüvitusmeetmete rakendamine väljaspool Luitemaa linnuala piire. Seda põhjusel, et Luitemaa linnuala piires on kaitsekorralduslike tegevuste rakendamine juba võetud riiklik kohustus ja need ei saa seega olla RB hüvitusmeetmeteks. Lisaks ei oleks RB mõju hüvitamiseks võimalik Luitemaa piires leida piisavalt vajalikku hüvitusala.

Rail Baltic raudtee rajamisega kaasnevate ebasoodsate mõjude nagu võimalik elupaiga kadu, ala terviklikkuse vähendamine jne välja valitud trassialternatiivi asukohas tuleb hüvitada alljärgnevatel alustel. Ebasoodsa mõju hüvitamiseks rakendatavad meetmed võib jagada järgmistesse kategooriatesse:

- uute metsise püsielupaikade moodustamine liigi elupaikade kaitseks (ptk 5.2.1);

- olemasolevatel metsise kaitsega seotud aladel kaitsekorra muutmine (tsoneeringu muutmine) (ptk 5.2.2);
- metsise elupaikade taastamine (kraavide sulgemine, teede likvideerimine jm) (Ptk 5.2.3).

Rail Baltic raudtee rajamisest tulenevate leevendamatute ebasoodsate mõjude hüvitamiseks rakendatavatest konkreetsetest asukohapõhistest meetmetest on ülevaade antud järgnevalt (kõik hüvitusmeetmed on toodud kokkuvõtvalt peatüki 5.2 lõpus Tabelis 5-3).

5.2.1. Püsielupaikade (PEP) moodustamine metsise elupaikade kaitseks ja nende alade määramine Natura 2000 võrgustiku osaks

Kokku on käesolevas töös tehtud ettepanek moodustada 11 uut metsise püsielupaika kogupindalaga 4811 ha. Uute kavandatud püsielupaikade piires leidub metsisele sobivat elupaika[24] kokku *ca* 3067 ha ning selle kaudu kompenseeritakse kuni 13 metsisekuke elupaigad. Lähtudes Euroopa Komisjoni juhendmaterjalidest ning asjaolust, et hüvitusmeetmete eesmärgiks on kompenseerida Natura ala kahjustamist, tuleb kõik moodustatavad metsise püsielupaigad arvata ka Natura 2000 võrgustiku osaks.

Uute metsise püsielupaikade ettepanekut illustreerib Joonis 5-1 ning PEP ettepanekutena esitatud alade kaardikihid on esitatud käesoleva töö LISA 1 kaustas. Joonisele 5-1 järgnevalt on ülevaade antud püsielupaikade ettepanekute kaupa.

24 Vastavalt tööle: Leivits, M. 2021. Prioriteetsed ja kaitset vajavad metsise elupaigad Eestis.

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Joonis 5-1. *Uute metsise püsielupaikade moodustamise ettepanek (aluskaart: Maa-amet, 2024)*

1. Rabaküla metsise püsielupaiga moodustamine

Rabaküla metsisemäng (EELIS andmebaasi ID: 1245838000) on Luitemaa ja Kikepera-Soomaa asurkonna põhjapoolse ühenduse (Joonisel 5-1 illustreeritud põhjakoridori noolena) kriitilise tähtsusega astmelauaks ja Luitemaa asurkonna lahutamatu osa. Rabaküla metsisemängu asurkonna suuruseks viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 2–3 metsisekukke.

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Rabaküla metsise püsielupaiga moodustamine (vt Joonis 5-1) ja sihtkaitsevöödi kaitsekorra kehtestamine. Rabaküla püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 308 ha suurune ala, millest *ca* 198 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Rabaküla mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 1100 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt 3 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Rabaküla uue PEP moodustamisega kaitse 17,9%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 0,54 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,54 metsisekuke kaitse**.

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega, vt ka ptk 5.2.3) luuakse eeldus, et mänguasurkond säilib 2–3 kuke mänguna (eeldada ei ole kukkede arvu tõusu), samuti säilib eeldatavalt ühendus Kikepera asurkonnaga.

Endine Keskkonnaministeerium (praegune Kliimaministeerium) on juba 2019. aastal teinud ettepaneku Rabaküla metsise püsielupaiga moodustamiseks[25] ning püsielupaiga moodustamine võeti menetlusse (EELIS andmebaasi ID: -809499520) samades piirides, mis käeolevas töös hüvitusmeetme ettepanekuna on välja toodud. Osa Rabaküla projekteeritavast püsielupaigast planeeriti kaitse alla võtta piiranguvööndina, käesoleva tööga tehakse ettepanek kogu ala kaitse tagada sihtkaitsevööndina. Tänane metsise püsielupaikade kaitsekord võimaldab piiranguvööndis mitmesuguseid metsise elupaiku kahjustavaid ja hävitavaid tegevusi. Seetõttu ei saa piiranguvööndi kaitsekorra rakendamisega saavutada kompensatsioonialal asuvate elupaikade säilimist ja soodsat seisundit. **Menetluses oleva püsielupaiga tsoneering tuleb üle vaadata ja kavandada see käesoleva hüvitusmeetmete kava ettepaneku kohaselt** (Joonis 5-1 ja Lisa 1).

Vastavalt käesoleva töö ettepanekule on Keskkonnaamet 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud ettepaneku mh Rabaküla metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks. Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Rabaküla metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Rabaküla metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: -1424006043) ning see kavandatakse käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina.

2. Mõtuse metsise püsielupaiga moodustamine

Mõtuse metsisemäng (EELIS andmebaasi ID: 158486367) asub Luitemaa linnualal (vt Joonis 2-2). Mõtuse püsielupaiga moodustamine Luitemaa linnuala laiendusena on vajalik linnualal paikneva Mõtuse metsisemängu ja asurkonna toetamiseks ning Luitemaa ja Kikepera-Soomaa asurkonna põhjapoolse ühenduse sidususe hoidmiseks. Mõtuse metsisemängu asurkonna suuruseks viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 2–6 metsisekukke.

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Mõtuse metsise püsielupaiga moodustamine ja sihtkaitsevöödi kaitsekorra kehtestamine (vt Joonis 5-1). Mõtuse püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 344 ha suurune ala, kus metsisele sobivat elupaika leidub *ca* 235 ha. Mõtuse mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 2045 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt 6 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Mõtuse uue PEP moodustamisega kaitse 11,5%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 0,69 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,69 metsisekuke kaitse.**

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega, vt ka ptk 5.2.3) luuakse eeldus, et Mõtuse mänguasurkond säilib minimaalselt 2–6 kukega mänguna (eeldada ei ole kukkede arvu tõusu), samuti säilib eeldatavalt ühendus Kikepera asurkonnaga.

Keskkonnaamet tegi (2023. a) ettepaneku moodustada uus kaitseala metsise kaitseks samades piirides, mis on toodud ühtlasi käesoleva töö ettepanekuna. Kaitseala moodustamise ettepanek toob välja järgmist: *Mõtuse metsise püsielupaik (EELIS andmebaasi ID: 249946789) asub Pärnu maakonnas Saarde vallas Ilvese külas. Kavandatava püsielupaiga kogupindala on 344,1 ha. See*

25 Rail Balticu mõjualal metsiste püsielupaikade moodustamise ettepanek. KeM kiri 27.09.2019 kiri nr 8-2/19/5221-2

jääb kogu ulatuses sihtkaitsevööndisse ja asub riigimaal. Püsielupaigas metsise mängupaika ega elupaika EELISesse kantud pole, kuid lähedal asuvad mängupaigad on Rabaküla[26] ja Mõtuse[27]. Tuginedes telemeetriauuringutele [28], kasutas kavandatavat püsielupaika Mõtuse mängualal saatjaga varustatud metsisekukk. Seega on tegemist olulise kompensatsioonialaga, kuhu RB raudtee väljaehitamisest mõjutatud mängupaikade (ennekõike Mõtuse) metsised saavad hajuda.[29] Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on teinud ettepaneku mh Mõtuse metsise PEP moodustamiseks 2023. aastal (KliM käskkiri 01.09.2023 nr 1-2/23/368).

Keskkonnaamet on 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud uue ettepaneku mh Mõtuse metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks. Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Mõtuse metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Mõtuse metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: -6692427) ning see kavandatakse käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina.

3. Maarjapeaksi metsise püsielupaiga moodustamine

Maarjapeaksi metsisemäng (EELIS andmebaasi ID: 1179063811) asub Luitemaa linnualal (vt Joonis 2-2). Maarjapeaksi püsielupaiga moodustamine Luitemaa linnuala laiendusena on vajalik linnualal paikneva Maarjapeaksi metsisemängu ja asurkonna toetamiseks ning sidususe hoidmiseks Kõveri-Venemurru mängudega. Maarjapeaksi metsisemängu asurkonna suuruseks viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 0–3 metsisekukke.

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Maarjapeaksi metsise püsielupaiga moodustamine ja sihtkaitsevöödi kaitsekorra kehtestamine (vt Joonis 5-1). Maarjapeaksi püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 407 ha suurune ala, kus metsisele sobivat elupaika leidub *ca* 296 ha. Maarjapeaksi mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 2423 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt 3 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Mõtuse uue PEP moodustamisega kaitse 12,2%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 0,37 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,37 metsisekuke kaitse.**

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine) luuakse eeldus, et linnuala Maarjapeaksi mänguasurkond säilib olemasolevas maksimaalses (3 kukke) suuruses (eeldada ei ole kukkede arvu tõusu), samuti säilib sidusus teiste mängudega ja Kikepera asurkonnaga.

Vastavalt käesoleva töö ettepanekule on Keskkonnaamet 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud ettepaneku mh Maarjapeaksi metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks.

26 EELIS kr_kood KLO9123966. Kukkede arv 2018 (3), 2019 (2), 2022 (3)

27 EELIS kr_kood KLO9102133. Kukkede arv 2014 (3), 2018 (4), 2019 (2), 2022 (6)

28 Kose, M., Tammekänd, I., Ojaste, I., 2021. Rail Baltica metsise asurkonna kaitsemeetmete, seire ja elupaikade taastamise programm: Rakendusplaan. Eesti Ornitoloogiaühing. Tellija Rail Baltic Estonia OÜ

29 Ettepanek ja ekspertiis metsise püsielupaikade kaitse alla võtmiseks ja kaitse all oleva püsielupaiga tsoneeringu muutmiseks. Keskkonnaamet, 2023.07.25 (kiri:1-4/23/3399)

Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Maarjapeaksi metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Maarjapeaksi metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: 1400060110) ning see kavandatakse käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina.

4. Venemurru metsise püsielupaiga moodustamine

Venemurru metsisemängu (EELIS andmebaasi ID: 810292739) asurkonnal on kogu Luitemaa asurkonda muu asurkonnaga ühendamisel keskne roll. Just see mäng hoiab mõlemasuunaliselt toimivaid hajumissidemeid naaberasurkondadega. Venemurru metsisemängu asurkonna suuruseks viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 8–10 metsisekukke.

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Venemurru metsise püsielupaiga moodustamine ja sihtkaitsevöödi kaitsekorra kehtestamine (vt Joonis 5-1). Venemurru püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 572 ha suurune ala, millest *ca* 406 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Venemurru mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 1690 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt 10 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Venemurru uue PEP moodustamisega kaitse *ca* 24%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 2,41 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 2,41 metsisekuke kaitse.**

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega, vt ka ptk 5.2.3) luuakse eeldus, et Venemurru mänguasurkond säilib olemasolevas maksimaalses suuruses e 10 kukega mänguna (eeldada ei ole kukkede arvu tõusu) ning sidusus ümbruskonna mängudega.

Endine Keskkonnaministeerium (praegune Kliimaministeerium) on juba 2019. aastal teinud ettepaneku Venemurru metsise püsielupaiga moodustamiseks [30] ning püsielupaiga moodustamine on võetud menetlusse (EELIS andmebaasi ID: -1845558054). Viimane on kavandatud kahe lahustükina, kuna varasemat Rail Baltic raudtee trassivarianti kavandati läbi metsisemängu ala. Võrreldes 2019. aastaga on toimunud oluline muudatus, kus varasemalt Venemurru metsisemängu alast läbi kulgenud Rail Baltic raudtee variant on nüüd uuele trassile juhitud ja seda mängu enam raudtee ei läbi (kulgeb mängualast mitmesaja meetri kauguselt). **Seetõttu tuleb muuta ka menetluses oleva püsielupaiga piir ja kavandada see ühe kompaktse alana ja sihtkaitsevööndi kaitsekorraga – käesoleva hüvitusmeetmete kava ettepaneku kohaselt** (Joonis 5-1 ja Lisa 1).

Vastavalt käesoleva töö ettepanekule on Keskkonnaamet 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud ettepaneku mh Venemurru metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks. Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Venemurru metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Venemurru metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: -1715678176) ning see kavandatakse käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina.

30 Rail Balticu mõjualal metsiste püsielupaikade moodustamise ettepanek. KeM kiri 27.09.2019 kiri nr 8-2/19/5221-2

5. Saki metsise püsielupaiga moodustamine

Saki hüvitusmeetme ala hõlmab kahte metsisemängu: Saki (EELIS andmebaasi ID: 858926276) ja Saki mtsv e metsavahi (EELIS andmebaasi ID: -835462076). Saki metsisemängu asurkonna suuruseks viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 1–3 metsisekukke ning Saki mtsv mängus 0–2.

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Saki metsise püsielupaiga moodustamine (vt Joonis 5-1) ja sihtkaitsevöödi kaitsekorra kehtestamine. Saki püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 699 ha suurune ala, millest *ca* 314 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Saki mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 754 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt 3 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Saki uue PEP moodustamisega kaitse 41,7%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 0,83 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,83 metsisekuke kaitse.**

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega, vt ka ptk 5.2.3) luuakse eeldus, et Saki ja Saki mtsv mänguasurkond säilib minimaalselt vähemalt kuni 5 kukega mängudena. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt 1 metsisekuke lisandumist püsielupaigas.

Endine Keskkonnaministeerium (praegune Kliimaministeerium) on juba 2019. aastal teinud ettepaneku Saki metsise püsielupaiga moodustamiseks[31] ning püsielupaiga moodustamine on võetud menetlusse (EELIS andmebaasi ID: -1561065396). Viimane on kavandatud hõlmama vaid kitsalt Saki mtsv mänguala ja ümbritsevad alad koos Saki mänguga jäävad sellest välja. Võrreldes 2019. aastaga on toimunud oluline muudatus, kus varasemalt Saki metsisemängu alast läbi ja Saki mtsv mängu alast *ca* 1 km kauguselt kavandatud Rail Baltic raudtee koridor on nüüd uuele trassile juhitud ja Saki mängu enam raudtee ei läbi (kulgeb mängualast paari km kauguselt). Saki mtsv mängust kulgeb Rail Baltic uuel trassil pea 4 km kauguselt. **Menetluses oleva püsielupaiga piir tuleb üle vaadata ja kavandada see ühe kompaktse sihtkaitsevööndisse kuuluva alana, mis hõlmab mõlemat mänguala. Ettepanek PEP piiri osas on tehtud käesoleva hüvitusmeetmetes kavas** (Joonis 5-1 ja Lisa 1).

Vastavalt käesoleva töö ettepanekule on Keskkonnaamet 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud ettepaneku mh Saki metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks. Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Saki metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Saki metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: 658270392) ning see kavandatakse käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina.

6. Nepste metsise püsielupaiga moodustamine

Nepste metsisemäng (EELIS andmebaasi ID: 1921570198) on väga oluline, selle kaudu on säilinud ainus ühendus Põhja-Liivimaa lääneosa mängudega. Mäng koos Saki mänguga raudteest

31 Rail Balticu mõjualal metsiste püsielupaikade moodustamise ettepanek. KeM kiri 27.09.2019 kiri nr 8-2/19/5221-2

idapoole jäävate Kotisoo, Marina jt mängudega moodustab n-ö lõunapoolse metsise levikukoridori. Laiemalt vaadates on Nepste metsise mänguasurkond kriitiliselt oluline ühenduslüli Kikepera-Soomaa, Luitemaa ja Põhja-Liivi asurkonna vahel. Nepste metsisemängu asurkonna suuruseks viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 2–7 metsisekukke.

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Nepste metsise püsielupaiga moodustamine (vt Joonis 5-1) ja sihtkaitsevööndi kaitsekorra kehtestamine. Nepste püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 294 ha suurune ala, millest *ca* 140 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Nepste mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 656 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt 7 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Nepste uue PEP moodustamisega kaitse 21,7%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 1,5 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 1,5 metsisekuke kaitse.**

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega, vt ka ptk 5.2.3) luuakse eeldus, et Nepste mänguasurkond säilib kokku 7 kukega mänguna, kuid kukkede arvu tõusu eeldada ei saa.

Endine Keskkonnaministeerium (praegune Kliimaministeerium) on juba 2019. aastal teinud ettepaneku Nepste metsise püsielupaiga moodustamiseks[32] ning püsielupaiga moodustamine on hetkel menetluses (EELIS andmebaasi ID: -547517424). Viimane on kavandatud suures osas samades piirides, mis käesolevas hüvitusmeetmete kavaski ette nähtud. Võrreldes 2019. aastaga on toimunud oluline muudatus, kus varasemalt Nepste metsisemängu alast läänepoolt kavandatud Rail Baltic raudtee koridor on nüüd uuele trassile juhitud ja kulgeb Nepste mängust idapool (mängu alast *ca* 500–600 m). Sellest muudatusest tulenevalt on ka metsise püsielupaiga piir mõnevõrra 2019. a kavandatust erinev. **Menetluses oleva püsielupaiga piir tuleb üle vaadata ja kavandada see käesoleva hüvitusmeetmete kava ettepaneku kohaselt kompaktse sihtkaitsevööndisse kuuluva püsielupaigana** (Joonis 5-1 ja Lisa 1).

Vastavalt käesoleva töö ettepanekule on Keskkonnaamet 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud ettepaneku mh Nepste metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks. Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Nepste metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Nepste metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: 148912878) ning see kavandatakse käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina.

7. Kotisoo-Marina metsise püsielupaiga moodustamine

Kotisoo-Marina kompensatsiooniala hõlmab kahte metsise mänguala: Kotisoo (EELIS andmebaasi ID: -2002361314) ja Marina (EELIS andmebaasi ID: -671499186). Kotisoo ja Marina metsisemängude asurkonna suuruseks viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 3–4 metsisekukke. Kotisoo-Marina metsise elupaigad on tähtsaks astmelauaks Luitemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa lõunaosa asurkondade vahel.

32 Rail Balticu mõjualal metsiste püsielupaikade moodustamise ettepanek. KeM kiri 27.09.2019 kiri nr 8-2/19/5221-2

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Kotisoo-Marina metsise püsielupaiga moodustamine ja sihtkaitsevöödi kaitsekorra kehtestamine (vt Joonis 5-1). Käesolevas töös on püsielupaiga ettepanek tehtud kahe lahustükina. Kokku võetakse Kotisoo-Marina püsielupaiga moodustamisega täiendava kaitse alla 681 ha suurune ala, kus metsisele sobivat elupaika leidub *ca* 427 ha. Kotisoo-Marina mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 698 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt 4 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Kotisoo-Marina uue PEP moodustamisega kaitse 61,2%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 2,45 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 2,45 metsisekuke kaitse.**

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega, (vt ka ptk 5.2.3) luuakse eeldus, et mänguasurkond säilib minimaalselt 4 kukega mänguna. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt 1,22 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus erinevate asurkondade (Luitemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa) vahel.

Kotisoo mängu osas on Keskkonnaamet (2023. a) teinud ettepaneku[33] moodustada metsise kaitseks püsielupaik samades piirides, mis käesolev töö esialgselt ette nägi. Kaitseala moodustamise ettepanek toob välja järgmist: *Kotisoo metsise püsielupaik (EELIS andmebaasi ID: 500251797) asub Pärnu maakonnas Saarde vallas Laiksaare külas. Kavandatava püsielupaiga kogupindala on 158 ha. See jääb kogu ulatuses sihtkaitsevööndisse ja riigimaale, kattudes nii EELIS-sse kantud metsise elupaiga kui mängupaigaga.* Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium algatas menetluse Kotisoo metsise PEP moodustamiseks 2023. aastal (KLiM käskkiri 01.09.2023 nr 1-2/23/368). Samuti on Marina mängu osas menetluses metsise püsielupaiga moodustamine (EELIS: PLO1000612) samades piirides, mis käesolev töö esialgselt ette nägi. Osa Marina projekteeritavast püsielupaigast planeeriti kaitse alla võtta piiranguvööndina, käesoleva tööga on tehtud ettepanek kogu ala kaitse tagada sihtkaitsevööndina. Tänane metsise püsielupaikade kaitsekord võimaldab piiranguvööndis mitmesuguseid metsise elupaiku kahjustavaid ja hävitavaid tegevusi. Seetõttu ei saa piiranguvööndi kaitsekorra rakendamisega saavutada kompensatsioonialal asuvate elupaikade säilimist ja soodsat seisundit.

Arvestades asjaolu, et jaanuaris 2024. viidi plaanitavatel hüvitusaladel läbi raieid, mis kahjustasid kavandatavaid hüvitusalasid, oli raiete mõju kompenseerimiseks vajalik hüvitusalasid laiendada. Täpsemalt laiendati käesolevas töös Kotisoo-Marina kavandatava püsielupaiga piire. Keskkonnaamet on 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud ettepaneku mh Kotisoo-Marina metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks. Seoses mõjude täiendava kompenseerimise vajadusega esitas Keskkonnaamet Kotisoo-Marina kavandatava PEP piiride laiendamise ettepaneku 09.02.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855-2. Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Kotisoo-Marina metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Kotisoo-Marina metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: 375078735). Arvestades, et käesolev töö teeb uue

33 Ettepanek ja ekspertiis metsise püsielupaikade kaitse alla võtmiseks ja kaitse all oleva püsielupaiga tsoneeringu muutmiseks. Keskkonnaamet, 25.07.2023 kiri nr 1-4/23/3399

Kotisoo-Marina metsise püsielupaiga moodustamise mõnevõrra erinevates piirides hetkel menetluses olevast, siis tuleb **menetluses oleva Kotisoo-Marina püsielupaiga piir ja tsoneering üle vaadata ning kavandada see käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina** (vt Lisa 1).

8. Reiu metsise püsielupaiga moodustamine

Reiu metsisemäng (EELIS andmebaasi ID: -1349398516) omab suurt tähtsust Luitemaa, Põhja-Liivimaa ja Kikepera-Soomaa asurkondade vahelise sidususe tagamisel. Reiu metsisemängu asurkonna suuruseks viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 2–6 metsisekukke.

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Reiu metsise püsielupaiga moodustamine ja sihtkaitsevöödi kaitsekorra kehtestamine (vt Joonis 5-1). Reiu püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 452 ha suurune ala, millest *ca* 183 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Reiu mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 1545 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt 6 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Reiu uue PEP moodustamisega kaitse 11,8%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 0,71 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,71 metsisekuke kaitse.**

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega, vt ka ptk 5.2.3) luuakse eeldus, et Reiu mänguasurkond säilib kokku tõenäoliselt minimaalselt 6 kukega mänguna. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt 0,5 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus erinevate asurkondade (Luitemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa) vahel.

Vastavalt käesoleva töö ettepanekule on Keskkonnaamet 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud ettepaneku mh Reiu metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks. Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Reiu metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Reiu metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: -41408195) ning see kavandatakse käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina.

9. Kaugoja metsise püsielupaiga moodustamine

Kaugoja metsisemäng (EELIS andmebaasi ID: -1704879127). Kaugoja metsisemängu asurkonna suuruseks viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 4 metsisekukke. Kaugoja koos Kurgoja metsise mänguasurkonnaga on siiani elujõulised ja omavad keskset rolli Kikepera-Soomaa ja Põhja-Liivimaa, samuti Kikepera-Soomaa ja Luitemaa lõunapoolse ühenduse kaudu asurkonna sidususe tagamisel.

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Kaugoja metsise püsielupaiga moodustamine ja sihtkaitsevöödi kaitsekorra kehtestamine (vt Joonis 5-1). Kaugoja püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 316 ha suurune ala, millest *ca* 301 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Kaugoja mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 1291 ha ja sellel alal mängib

varasemate andmete kohaselt 4 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Kaugoja uue PEP moodustamisega kaitse 23,3%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 0,93 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,93 metsisekuke kaitse.**

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega, vt ka ptk 5.2.3) luuakse eeldus, et Kaugoja mänguasurkond säilib kokku minimaalselt 4 kukega mänguna. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt 1 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus erinevate asurkondade (Luitemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa) vahel.

Kaugoja metsisemängu ala ja seda ümbritsev ala on kavandatava Kaugoja metsise püsielupaiga koosseisus (EELIS: PLO1000574)[34]. Osa Kaugoja projekteeritavast püsielupaigast on planeeritud kaitse alla võtta piiranguvööndina, käesoleva tööga tehakse ettepanek kogu ala kaitse tagada sihtkaitsevööndina. Tänane metsise püsielupaikade kaitsekord võimaldab piiranguvööndis mitmesuguseid metsise elupaiku kahjustavaid ja hävitavaid tegevusi. Seetõttu ei saa piiranguvööndi kaitsekorra rakendamisega saavutada kompensatsioonialal asuvate elupaikade säilimist ja soodsat seisundit. Lisaks erineb käesolevas töös esitatud püsielupaiga piiriettepanek hetkel kavandatavast. **Menetluses oleva püsielupaiga piir ja tsoneering tuleb üle vaadata ja kavandada see käesoleva hüvitusmeetmete kava ettepaneku kohaselt** (Joonis 5-1 ja Lisa 1).

Vastavalt käesoleva töö ettepanekule on Keskkonnaamet 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud ettepaneku mh Kaugoja metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks. Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Kaugoja metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Kaugoja metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: 65335592) ning see kavandatakse käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina.

10. Kurgoja metsise püsielupaiga moodustamine

Kurgoja metsisemäng (EELIS andmebaasi ID: -1785614442). Kurgoja metsisemängu asurkonna suuruseks viimase 10 aasta seireandmete põhjal on 1–10 metsisekukke. Kurgoja koos Kaugoja metsise mänguasurkonnaga on siiani elujõulised ja omavad keskset rolli Kikepera-Soomaa ja Põhja-Liivimaa, samuti Kikepera-Soomaa ja Luitemaa lõunapoolse ühenduse kaudu asurkonna sidususe tagamisel.

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Kurgoja metsise püsielupaiga moodustamine ja sihtkaitsevöödi kaitsekorra kehtestamine (vt Joonis 5-1). Kurgoja püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 409 ha suurune ala, millest *ca* 255 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Kurgoja mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 1207 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt 10 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Kurgoja uue PEP moodustamisega kaitse 21,1%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 2,11 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 2,11 metsisekuke kaitse.**

[34] *Kaugoja metsise püsielupaik on kavandatava kaitsealana EELIS andmebaasi kantud 12.11.2009*

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine) luuakse eeldus, et Kurgoja mänguasurkond säilib kokku kuni 10 kukega. Lisaks säilib sidusus erinevate asurkondade (Luitemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa) vahel. Tegemist on olulise sidususala ja hea potentsiaaliga alaga. Kuna antud juhul jääb metsisemängu keskosa eramaale ja väljapoole plaanitavat püsielupaiga ala, siis seda kompensatsioonialade hulka ei arvatud. Kurgoja asurkonna soodsa seisundi tagamiseks on eriti oluline kaitsta ka mänguala keskosa metsakooslusi.

Vastavalt käesoleva töö ettepanekule on Keskkonnaamet 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud ettepaneku mh Kurgoja metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks. Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Kurgoja metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Kurgoja metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: -567659990) ning see kavandatakse käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina.

11. Marana metsise püsielupaiga moodustamine

Marana metsisemäng (EELIS andmebaasi ID: -41663990). Marana metsisemängu asurkonna suuruseks viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal on 0–2 metsisekukke.

Rail Baltic rajamise mõju kompenseerimiseks on vajalik Marana metsise püsielupaiga moodustamine ja sihtkaitsevöödi kaitsekorra kehtestamine (vt Joonis 5-1). Marana püsielupaiga moodustamisel võetakse täiendava kaitse alla 327 ha suurune ala, millest *ca* 312 ha moodustab metsisele sobiv elupaik. Marana mängu primaarses pesitsuspiirkonnas ehk mängu keskmest 3 km raadiusega alas on metsisele sobivat elupaika *ca* 1814 ha ja sellel alal mängib varasemate andmete kohaselt maksimaalselt 2 kukke. Sellest sobivast mänguasurkonna elupaigast saab Marana uue PEP moodustamisega kaitse 17,2%, s.t **uue kaitstava alaga kompenseeritakse *ca* 0,34 metsisekuke elupaika ehk tagatakse 0,34 metsisekuke kaitse.**

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega, vt ka ptk 5.2.3) luuakse eeldus, et Marana mänguasurkond säilib minimaalselt 2 kukega mänguna. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt 4 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Marana mängu piirkond hea taastumispotentsiaaliga ala ning tegemist on kriitiliselt tähtsa alaga kompensatsioonialade toimimise ja sidususe tagamiseks. Hüvitusmeetmete rakendamisel säilib sidusus erinevate asurkondade (Luitemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa) vahel.

Marana metsisemängu ala ja seda ümbritsev ala on hetkel kavandatava Marana metsise püsielupaiga koosseisus (EELIS: PLO1000607)[35]. Osa Marana projekteeritavast püsielupaigast on planeeritud kaitse alla võtta piiranguvööndina, käesolev töö teeb ettepaneku kogu ala kaitseks sihtkaitsevööndina. Tänane metsise püsielupaikade kaitsekord võimaldab piiranguvööndis mitmesuguseid metsise elupaiku kahjustavaid ja hävitavaid tegevusi. Seetõttu ei saa piiranguvööndi kaitsekorra rakendamisega saavutada kompensatsioonialal asuvate elupaikade säilimist ja soodsat seisundit. Lisaks erineb käesolevas töös esitatud püsielupaiga piiriettepanek

[35] *Marana metsise püsielupaik on kavandatava kaitsealana EELIS andmebaasi kantud 12.11.2009*

hetkel kavandatavast. **Menetluses oleva püsielupaiga piir ja tsoneering tuleb üle vaadata ja kavandada see käesoleva hüvitusmeetmete kava ettepaneku kohaselt** (Joonis 5-1 ja Lisa 1).

Vastavalt käesoleva töö ettepanekule on Keskkonnaamet 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud ettepaneku mh Marana metsise püsielupaiga kaitse alla võtmiseks. Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja leidnud, et kaitse alla võtmise eeldused on täidetud. Kliimaministeerium on algatanud menetluse Marana metsise PEP moodustamiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3. Projekteeritav Marana metsise püsielupaik on EELIS andmebaasi kantud (ID: 1828850696) ning see kavandatakse käesolevas töös ette nähtud piirides ja kogu ulatuses sihtkaitsevööndina.

5.2.2. Kaitstavatel aladel metsise kaitse tõhustamiseks tsoneeringu muutmine

Lisaks uutele kaitstavatele PEP aladele on metsise olemasolevates püsielupaikades vajalik kaitsekorra ülevaatamine, et tagada piisav kaitse liigi elupaikadele ning seeläbi suurendada elupaikade mahutavust ja sidusust elupaikade vahel. **Kokku on käesolevas töös tehtud ettepanek muuta kaitsekorda kahes metsise olemasolevas püsielupaigas. Täpsemalt tehakse ettepanekud metsise Lodja ja Jaamaküla praegustes püsielupaikades hõlmata sihtkaitsevöödi kaitsekorraga kõik metsise olulised ja sobivaid elupaigad neis PEP-des (kokku 945 ha). Ettepaneku rakendumisel on mõlemad PEP-id valdavas ulatuses sihtkaitsevöödisse tsoneeritud ja metsise elupaigad saavad tõhusama kaitse**.

Metsise püsielupaigad, kus kompensatsioonimeetmena tehakse ettepanek kaitsekorra tsoneeringu muutmiseks illustreerib Joonis 5-2 ning PEP tsoneeringu muutmise ettepanekutena esitatud sihtkaitsevööndite kaardikihid on käesoleva töö LISA 1 kaustas. Joonisele järgnevalt on ülevaade antud püsielupaikade ettepanekute kaupa.

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Joonis 5-2. *Metsise Lodja ja Jaamaküla püsielupaikades sihtkaitsevööndi moodustamise ettepanek (aluskaart: Maa-amet, 2024)*

12. Lodja metsise püsielupaiga tsoneeringu muutmine

Lodja metsise püsielupaik (EELIS: KLO3000660) on tähtis astmelaud Kikepera-Soomaa ja Luitemaa ning Põhja-Liivimaa asurkonna vahel. PEP hõlmab kahte metsisemängu: Lodja 1 (EELIS andmebaasi ID: 1414341768) ja Lodja 2 (EELIS andmebaasi ID: 339179517). Lodja PEP asurkonna suuruseks mõlemas mängus kokku on viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal 1–2 metsisekukke. Püsielupaigas on vajalik mõningane tsoneeringu muutmine selliselt, et range kaitse all oleks kõik metsise jaoks tähtsad elupaigad, st **vajalik on metsise jaoks olulised elupaigad alal tsoneerida sihtkaitsevööndisse**. Sihtkaitsevööndisse määramise ala pindalaks on 505 ha. Tegevuse (tsoneeringu muutmine koos taastamistöödega, vt ka ptk 5.2.3) tulemusel võib eeldada vähemalt 2 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus erinevate asurkondade (Kikepera-Soomaa asurkonna lõunapoolne ühendus Luitemaa ja Põhja-Liivimaa asurkonna) vahel.

Keskkonnaamet on teinud (2023. a) ettepaneku Lodja metsise püsielupaiga tsoneeringu muutmiseks. Ettepanek toob välja järgmist: Püsielupaik asub Pärnu maakonnas Saarde vallas Lodja, Ristiküla ja Kõveri külas. Muudetava püsielupaiga kogupindala on 561,12 ha, millest sihtkaitsevööndisse jääb 497,42 ha ja piiranguvööndisse 63,7 ha. Muudatus hõlmab 310,04 ha riigimaad, mis arvatakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse, muus osas jääb tsoneering samaks ja püsielupaiga üldpindala muutub vähesel määral (väheneb 11,53 ha) katastri- ja

põhikaardijärgse välispiiri korrigeerimise tõttu. Olemasoleva tsoneeringu muutmise põhjuseks on asjaolu, et Lodja metsise püsielupaik on tähtis astmelaud Kikepera-Soomaa ja Luitemaa ning Põhja-Liivimaa asurkonna vahel. Tegu on olnud suurte ja elujõuliste metsise mängudega, mille seisund on kuivenduse mõjul oluliselt halvenenud. Püsielupaigas on vajalik tsoneeringu muutmine selliselt, et range kaitse all oleks kõik metsise jaoks tähtsad elupaigad ning seal oleks põhjendatud kraavide sulgemine ja võimalik allesjäävate kraavide hooldustööde reguleerimine. Kraavide likvideerimine võimaldab metsise elupaiga ja seeläbi asurkonna taastumist ja see on oluline muuhulgas RB arendustegevusest mõjutatud Venemurru soo mängu nõrgendamisega kaasneva sidususe kompenseerimiseks. Tegevuse positiivse mõju tulemusel säilib ja taastub Kikepera-Soomaa asurkonna lõunapoolne ühendus Luitemaa ja Põhja-Liivimaa asurkonnaga, toimub lindude hajumine asurkondade vahel ja ala panustab oluliselt piirnevate asurkondade elujõulisuse säilimisse ja taastumisse.[36]

Kliimaministeerium on pidanud Keskkonnaameti poolt esitatud ettepanekut põhjendatuks ja teinud ettepaneku Lodja metsise PEP tsoneeringu muutmiseks 2023. aastal (KLiM käskkiri 01.09.2023 nr 1-2/23/368).

Keskkonnaamet on 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud uue ettepaneku mh Lodja metsise püsielupaiga tsoneeringu muutmiseks ja sihtkaitsevööndi laiendamiseks 505 hektarini, mis on käesoleva hüvitusmeetmete kava kohane. Kliimaministeerium on algatanud menetluse mh Lodja metsise PEP tsoneeringu muutmiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3.

13. Jaamaküla metsise püsielupaiga tsoneeringu muutmine

Jaamaküla metsise püsielupaik (EELIS: KLO3000650) on üks olulisi sidususe võtmealasid, mis mängib olulist rolli Kikepera-Soomaa ja Luitemaa asurkonna sidususe kompenseerimisel. PEP hõlmab Jaamaküla metsisemängu (EELIS andmebaasi ID: 2122787675), mille asurkonna suuruseks on viimase 10 aasta (2013–2022) seireandmete põhjal 1–4 metsisekukke. Püsielupaigas on vajalik mõningane tsoneeringu muutmine selliselt, et range kaitse all oleks kõik metsise jaoks tähtsad elupaigad, st **vajalik on metsise jaoks olulised elupaigad alal tsoneerida sihtkaitsevöödisse**. Sihtkaitsevööndisse tuleb tsoneerida kogu PEP, v.a ala läbiv Kilingi-Nõmme-Sindi elektri õhuliini kaitsevöönd, mille võib kaitse alt välja arvata. Sihtkaitsevööndisse määramise ala pindalaks on 440 ha. Tegevuse (tsoneeringu muutmine koos taastamistöödega, vt ka ptk 5.2.3) tulemusel võib eeldada vähemalt 1 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus erinevate asurkondade (Kikepera-Soomaa asurkonna lõunapoolne ühendus Luitemaa ja Põhja-Liivimaa asurkonna) vahel.

Keskkonnaamet on 30.01.2024 kirjaga nr 7-4/24/1855 teinud käesoleva hüvitusmeetmete kava kohase ettepaneku, mille kohaselt muudetakse Jaamaküla metsise püsielupaiga tsoneeringut ja laiendatakse sihtkaitsevööndit 440 hektarini. Samuti on PEP koosseisust välja arvatud Kilingi-Nõmme-Sindi elektri õhuliini kaitsevöönd. Kliimaministeerium on algatanud menetluse mh Jaamaküla metsise PEP tsoneeringu muutmiseks 22.02.2024 kirjaga nr 8-2/24/536-3.

---

36 Ettepanek ja ekspertiis metsise püsielupaikade kaitse alla võtmiseks ja kaitse all oleva püsielupaiga tsoneeringu muutmiseks. Keskkonnaamet, 2023.07.25 (kiri:1-4/23/3399)

5.2.3. Metsise elupaikade taastamisega seotud tegevused

Metsise populatsiooni soodsa seisundi saavutamise ja arvukuse tõusu aluseks on elupaikade taastamisega seotud tegevused projektiala piirkonnas, nii uute püsielupaikade kui ka olemasolevate kaitstavate alade piires.

Kokku on käesolevas töös tehtud ettepanek teostada taastamistöid 11 alal. Taastamistööde sisuks on kõikidel juhtudel kraavide likvideerimine, kahel alal (Venemurru ja Nepste) tuleb ka olemasolevaid teid likvideerida. Lisaks tuleb ühes asukohas (Venemurru) suunata looduslikku sängi Mustjõe osa, mis taastamisalale jääb. Käesolevas töös toodud taastamistööde maht (sh suletavate kraavide arv, pikkus ja asukoht) täpsustub peale projekteerimistööde läbiviimist. Tööde elluviimisega taastatakse looduslik veerežiim ja paraneb elupaikade seisund, mille tulemusel suureneb elupaikade mahutavus, st eeldatavalt metsisekukkede arv mängus tõuseb. Taastamistööde elluviimise järgselt mahutavad erinevad mängupaigad eeldatavalt kokku kuni 11 metsisekukke enam.

Taastamisalasid koos eelnevates peatükkides (ptk 5.2.1 ja 5.2.2.) toodud hüvitusmeetmetega, illustreerib Joonis 5-3. Taastamisalade piirid koos konkreetsete likvideeritavate kraavide/teedega on kaardikihtidena esitatud käesoleva töö LISA 1 kaustas. Joonisele järgnevalt on ülevaade antud taastamisalade ettepanekute kaupa.

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Joonis 5-3. *Taastamisalade ettepanek (aluskaart: Maa-amet, 2024)*

14. Rabaküla mängu kraavide likvideerimine

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Rabaküla mänguasurkonna säilimiseks on võimalik veerežiimi taastamistöödega suurendada alal paiknevate elupaikade mahutavust. Mänguala keskosas asub raba- ja siirdesoo- ning rabastuvate männikute kompleks, mille kvaliteeti kraavide sulgemine tõhusalt parandab. **Elupaiga kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave 308 ha suurusel taastamistööde alal kokku *ca* 5751 m ulatuses.** Likvideeritavate kraavide asukohti illustreerib skeem paremal. Taastamise positiivse mõju tulemusel säilib mänguasurkond minimaalselt 2 kuke mänguna, samuti säilib eeldatavalt ühendus Kikepera asurkonnaga. Koos vajaliku kaitsekorra rakendamisega on tegevuse tulemusel võimalik 10 aasta jooksul muuta mänguasurkond taas elujõuliseks ja Kikepera asurkonnaga sidusaks.

15. Mõtuse mängu kraavide likvideerimine

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Mõtuse metsisemäng ise asub Luitemaa linnuala piires (vt Joonis 2-2). Uue kavandatava Mõtuse metsise püsielupaiga piires on vajalik teostada veerežiimi taastamistööd, et toetada Luitemaa metsise elupaikade mahutavust ning sidusust Rabaküla jm mängudega. **Elupaiga kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave 344 ha suurusel taastamistööde alal kokku *ca* 2284 m ulatuses.** Likvideeritavate kraavide asukohti illustreerib skeem paremal.

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega ning Luitemaa linnualal läbiviidavate kaitsekorralduslike töödega) säilib Mõtuse mänguasurkond minimaalselt 2–6 kuke mänguna (eeldada ei ole kukkede arvu tõusu), samuti säilib eeldatavalt ühendus Kikepera asurkonnaga.

16. Venemurru mängu kraavide likvideerimine, Sobuli tee likvideerimine ja Mustjõe suunamine looduslikku sängi

Lisaks Tolkuse looduskaitsealal kaitsekorralduslike töödena teostavate kraavide likvideerimisele on vajalik ka kaitseala kõrval asuva Venemurru soo metsisemängu piirkonnas kraavide likvideerimine, mis on kriitilise tähtsusega sealse võtmetähtsusega mänguasurkonna säilimiseks. **Elupaiga kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave 572 ha suurusel taastamistööde alal kokku *ca* 30 805 m ulatuses.** Likvideeritavate kraavide (koos teiste meetmete asukohtadega) asukohti illustreerib skeem paremal.

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Lisaks likvideeritavatele kraavidele on vajalik juhtida looduslikku sängi Mustjõgi, millest jääb taastamistööde alale *ca* 552 m pikkune lõik. Meede on kaitsekorraldusliku tegevusena vajalik ellu viia ka kõrval asuval Tolkuse looduskaitsealal.

Venemurru mängu sidususe, sh veerežiimi taastamine ei ole võimalik Venemurru mänguala ala läbiva metsatee likvideerimiseta. **Vajalik likvideerida Venemurru mängu läbiv Sobuli tee pikkuses *ca* 2763 m.**

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) säilib Venemurru taastamisalal väga oluline metsise mänguasurkond 8–10 kuke mänguna (eeldada ei ole kukkede arvu tõusu) ning sidusus ümbruskonna mängudega. Kriitiliselt oluline on Venemurru taastamistöödega paralleelselt teostada Tolkuse LKA-l kaitsekorralduslikud tegevused, likvideerides alalt kraavid ja kaitseala läbiv tee ning juhtides Mustjõgi looduslikku sängi.

17. Saki metsavahi (mtsv) mängu kraavide likvideerimine

Saki mtsv ala moodustab ühtse ala lähedal asuva Saki metsisemänguga. Käesolevas töös on tehtud ettepanek moodustada Saki metsise püsielupaik, mis hõlmab mõlemat mängu. Saki mtsv mängu taastamine on oluline ka Nepste asurkonna säilitamiseks. **Saki mtsv elupaiga kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave 63 ha suurusel taastamistööde alal kokku *ca* 3280 m ulatuses** (vt skeem paremal). Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) säilib Saki ja Saki mtsv mänguasurkond kokku vähemalt kuni 5 kukega. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse- ja taastamismeetmete järgselt vähemalt 1 metsisekuke lisandumist püsielupaigas.

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

18. Nepste mängu kraavide ja tee likvideerimine

Nepste metsise mänguasurkond on kriitiliselt oluline ühenduslüli Kikepera - Soomaa, Luitemaa ja Põhja-Liivi asurkonna vahel. Mänguasurkonnale avalduvate mõjude kompenseerimiseks on oluline mänguala veerežiimi taastamine. **Nepste elupaiga kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave 294 ha suurusel taastamistööde alal kokku *ca* 4823 m ulatuses** (vt skeem paremal)**.**

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Nepste mängu keskosa läbib metsatee, mis killustab mänguasurkonna kõige tähtsamat elupaigakompleksi, pärssides elupaikade kasutust, tuues kaasa häirimist ja veerežiimi muutuste kaudu mõjutab tee ka elupaikade seisundit ja mahutavust. Nepste mängualale kohase kaitsekorra kehtestamise tulemusel kaotab ala läbiv tee oma otstarbe ja piirnevaid majandusmetsi on võimalik teenindada naabrusesse jääva tiheda teevõrgu kaudu. Ala elupaikade seisundit ja veerežiimi ei ole võimalik taastada ilma tee likvideerimiseta. **Sellest tulenevalt on Vajalik likvideerida Nepste mänguala läbiv tee pikkuses *ca* 1737 m.**

Taastamise positiivse mõju tulemusel säilib mänguasurkond 3 kuni 7 kukega mänguna, kuid kukkede arvu tõusu eeldada ei saa. Samuti säilib ühendus mänguasurkondade vahel. Koos tee likvideerimise ja vajaliku kaitsekorra rakendamisega on tegevuse tulemusel võimalik 10 aasta jooksul muuta mänguasurkond taas elujõuliseks ja Luitemaa ning Põhja-Liivimaa asurkonnaga sidusaks.

19. Kotisoo-Marina kraavide likvideerimine

Kotisoo-Marina metsise elupaigad on tähtsaks astmelauaks Luitemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa lõunaosa asurkondade vahel. Kraavide likvideerimine aitab oluliselt parandada elupaikade seisundit ja mänguasurkonna elujõulisust. **Kotisoo-Marina elupaikade kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave 360 ha suurusel taastamistööde alal kokku *ca* 18 532 m ulatuses** (vt skeem paremal).

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Tegevuse positiivse mõju tulemusel säilib ja taastub Kikepera-Soomaa asurkonna lõunapoolne ühendus Luitemaa ja Põhja-Liivimaa asurkonnaga, toimub lindude hajumine asurkondade vahel ja ala panustab oluliselt piirnevate asurkondade elujõulisuse säilimisse ja taastumisse. Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) säilib mänguasurkond minimaalselt 3–4 kukega. Taastamistööde järgselt võib eeldada vähemalt 1,22 metsisekuke lisandumist püsielupaigas.

20. Reiu mängu kraavide likvideerimine

Reiu metsise elupaigad on oluliseks astmelauaks Luitemaa, Põhja-Liivi ja Kikepera-Soomaa lõunaosa asurkondade vahel. Kraavide likvideerimine aitab oluliselt parandada elupaikade seisundit ja mänguasurkonna elujõulisust. **Reiu elupaiga kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave 79 ha suurusel taastamistööde alal kokku *ca* 7885 m ulatuses** (vt skeem paremal).

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Tegevuse positiivse mõju tulemusel säilib ja taastub Kikepera-Soomaa asurkonna lõunapoolne ühendus Luitemaa ja Põhja-Liivimaa asurkonnaga, toimub lindude

hajumine asurkondade vahel ja ala panustab oluliselt piirnevate asurkondade elujõulisuse säilimisse ja taastumisse. Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) säilib minimaalselt 2–6 kukega Reiu mänguasurkond. Taastamistööde järgselt võib eeldada vähemalt 1 metsisekuke lisandumist püsielupaigas seoses elupaiga mahutavuse tõusuga.

21. Kaugoja mängu kraavide likvideerimine

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Kaugoja metsise mänguasurkond (koos Kurgojaga) on elujõuline ja omab keskset rolli Kikepera-Soomaa ja Põhja-Liivimaa, samuti Kikepera-Soomaa ja Luitemaa lõunapoolse ühenduse kaudu asurkonna sidususe tagamisel. Kaugoja elupaigas on vajalik kraavide likvideerimine elupaikade seisundi parandamiseks. **Kaugoja elupaiga kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave kokku 211 ha suurusel taastamistööde alal *ca* 3967 m ulatuses** (vt skeem paremal).

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) säilib Kaugoja mänguasurkond kokku tõenäoliselt minimaalselt 4 kukega. Lisaks võib eeldada taastamismeetmete järgselt vähemalt 1 metsisekuke lisandumist püsielupaigas.

22. Marana mängu kraavide likvideerimine

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Ala on üheks osaks Kikepera-Soomaa asurkonna lõunaosa tähtsaimatest metsise elupaikades, mis on kriitiliselt olulised Luitemaa asurkonna lõunapoolse ühenduse säilimiseks ja toimimiseks, veelgi tähtsam on ala aga Põhja-Liivimaa asurkonnaga sidususe nõrgendamise kompenseerimiseks. Marana elupaigas on vajalik kraavide likvideerimine, mis aitab taastada piirkonnas varasemalt esinenud suured mänguasurkonnad ja taastada asurkondade sidususe. **Marana elupaiga kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave 277 ha suurusel taastamistööde alal kokku *ca* 17 893 m ulatuses** (vt skeem paremal).

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) säilib Marana mänguasurkond kokku tõenäoliselt minimaalselt 2 kukega. Lisaks võib eeldada elupaiga kaitse ja taastamismeetmete järgselt vähemalt 4 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Tegemist on kriitiliselt tähtsa alaga kompensatsioonialade toimimise ja sidususe tagamiseks.

23. Lodja mängu kraavide likvideerimine

Lodja metsise püsielupaik on tähtis astmelaud Kikepera-Soomaa ja Luitemaa ning Põhja-Liivimaa asurkonna vahel. Tegu on olnud suure ja elujõulise mänguga, mille seisund on kuivenduse mõjul oluliselt halvenenud. Püsielupaigas on vajalik kraavide likvideerimine, mis võimaldab asurkondade taastumist ja see on oluline muuhulgas Venemurru soo mängu nõrgendamisega kaasneva sidususe kompenseerimiseks. **Lodja elupaiga kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave 505 ha suurusel taastamistööde alal kokku *ca* 25 535 m ulatuses** (vt skeem paremal).

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) säilib Lodja mänguasurkond kokku tõenäoliselt minimaalselt 1–2 kukega. Lisaks võib taastamistööde järgselt eeldada vähemalt 2 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Säilib ja taastub ka Kikepera-Soomaa asurkonna lõunapoolne ühendus Luitemaa ja Põhja-Liivimaa asurkonnaga, toimub lindude hajumine asurkondade vahel ja ala panustab oluliselt piirnevate asurkondade elujõulisuse säilimisse ja taastumisse.

24. Jaamaküla mängu kraavide likvideerimine

Jaamaküla metsise püsielupaik on tähtis astmelaud Kikepera-Soomaa ja Luitemaa ning Põhja-Liivimaa asurkonna vahel. Tegu on sidususe võtmealaga. Püsielupaigas on vajalik kraavide likvideerimine, mis võimaldab asurkonna taastumist. **Jaamaküla elupaiga kvaliteedi tõstmiseks on vajalik likvideerida olemasolevaid kraave 440 ha suurusel taastamistööde alal kokku *ca* 14 995 m ulatuses** (vt skeem paremal).

Kuna II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud, siis on tegemist asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisa 3 kaustas. Alus Avaliku teabe seadus § 35 lg 1 p 8.

Hüvitusmeetme rakendamise tagajärjel (kaitsekorra kehtestamine koos taastamistöödega) säilib Jaamaküla mänguasurkond kokku tõenäoliselt minimaalselt 1–4 kukega. Lisaks võib taastamistööde järgselt eeldada

vähemalt 1 metsisekuke lisandumist püsielupaigas. Lisaks säilib sidusus erinevate asurkondade (Kikepera-Soomaa asurkonna lõunapoolne ühendus Luitemaa ja Põhja-Liivimaa asurkonna) vahel.

Tabel 5-3. *Hüvitusmeetmete koondtabel*

Hüvitusala	*Hüvitusmeetmed alal*	*Hüvitusala pindala*[37]	*Likvideeritavate kraavide/teede pikkus*[38]	*Metsisele sobiva elupaiga pindala hüvitusalal*	*Mänguasurkonna suurus hüvitusalal (keskmine kukkede arv viimasel 14 aastal)*	*Hinnanguline mahutavuse suurenemine (kukkede arvu kasv) meetmete rakendamisel*
Rabaküla	Rabaküla metsise PEP moodustamine	308 ha		198 ha	2–3	+0,54
	Kraavide likvideerimine	308 ha	5751 m			0
Mõtuse	Mõtuse metsise PEP moodustamine	344 ha		235 ha	2–6	+0,69
	Kraavide likvideerimine	344 ha	2284 m			0
Maarja-peaksi	Maarjapeaksi metsise PEP moodustamine	407 ha		296 ha	0–3	+0,37
Venemurru	Venemurru metsise PEP moodustamine	572 ha		406 ha	8–10	+2,41
	Kraavide likvideerimine	572 ha	30 805 m			0
	Mustjõe looduslikku sängi juhtimine		552 m			
	Sobuli tee likvideerimine		2763 m			
Saki	Saki metsise PEP moodustamine	699 ha		314 ha	3–5	+0,83
	Kraavide likvideerimine	63 ha	3280 m			+1
Nepste	Nepste metsise PEP moodustamine	294 ha		140 ha	2–7	+1,5
	Kraavide likvideerimine	294 ha	4823 m			0
	Tee likvideerimine		1737 m			

37 Hüvitusala pindala on uue moodustatava või muudetava tsoneeringuga PEP pindala või taastamistööde ala pindala, kus likvideeritakse kraave/teid või juhitakse vooluveekogu looduslikku sängi.

38 Likvideeritavate kraavide pikkus on antud hinnanguna ning see täpsustub projekteerimisel.

Hüvitusala	*Hüvitusmeetmed alal*	*Hüvitusala pindala*[37]	*Likvideeritavate kraavide/teede pikkus*[38]	*Metsisele sobiva elupaiga pindala hüvitusalal*	*Mänguasurkonna suurus hüvitusalal (keskmine kukkede arv viimasel 14 aastal)*	*Hinnanguline mahutavuse suurenemine (kukkede arvu kasv) meetmete rakendamisel*
Kotisoo-Marina	Kotisoo-Marina metsise PEP moodustamine	681 ha		427 ha	3–4	+2,45
	Kraavide likvideerimine	360 ha	18 532 m			+1,22
Reiu	Reiu metsise PEP moodustamine	452 ha		183 ha	2–6	+0,71
	Kraavide likvideerimine	79 ha	7885 m			+0,5
Kaugoja	Kaugoja metsise PEP moodustamine	316 ha		301 ha	4	+0,93
	Kraavide likvideerimine	211 ha	3967 m			+1
Kurgoja	Kurgoja metsise PEP moodustamine	409 ha		255 ha	1–10	+2,11
Marana	Marana metsise PEP moodustamine	327 ha		312 ha	0–2	+0,34
	Kraavide likvideerimine	277 ha	17 893 m			+4
Lodja	Lodja metsise PEP kaitsekorra muutmine	505 ha		456 ha	1–2	-
	Kraavide likvideerimine	505 ha	25 535 m			+2
Jaamaküla	Jaamaküla metsise PEP kaitsekorra muutmine	440 ha		373 ha	1–4	-
	Kraavide likvideerimine	440 ha	14 995 m			+1
Kokku:		**PEP-id kokku: 5754 ha (sh 4811 ha uusi PEP-e)**	**Kraavid kokku: 135750 m**	**3896 ha**	29–66	**+24**
			Teed kokku: 4500 m			

Hüvitusala	*Hüvitusmeetmed alal*	*Hüvitusala pindala*[37]	*Likvideeritavate kraavide/teede pikkus*[38]	*Metsisele sobiva elupaiga pindala hüvitusalal*	*Mänguasurkonna suurus hüvitusalal (keskmine kukkede arv viimasel 14 aastal)*	*Hinnanguline mahutavuse suurenemine (kukkede arvu kasv) meetmete rakendamisel*
		Taastamisalade pindala kokku: 3453 ha	**Looduslikku sängi juhtimine: 552 m**			

5.3. Hüvitusmeetmete rakendamise kava

Kõik hüvitusmeetmete elluviimiseks vajalikud tegevused initsieerib projekti elluviijana Rail Baltic arendaja koostöös erinevate osapooltega, s.t Rail Baltic arendaja ülesanne on hüvitusmeetmete kava elluviimise, protsessi etappide juhtimine ning erinevate osapoolte töö koordineerimine. Ptk 5.2 toodud hüvitusmeetmete rakendamise kava on koondatud Tabelisse 5-4.

Uute alade kaitse alla võtmise (sh arvamine Natura 2000 võrgustiku osaks) ja kaitsekorra muutmise eest koos kaasnevate menetlustoimingutega vastutavad Keskkonnaamet ja Kliimaministeerium.

Hüvitusmeetmete kava tegevusi on võimalik ellu viima hakata kohe peale hüvitusmeetmete kava sisulist valmimist, st pärast Keskkonnaameti ja Kliimaministeeriumi heakskiidu/nõusoleku saamist kavale, st ära ei ole vaja oodata KSH aruande (mille üheks osaks käesolev kava on) heakskiitmist või planeeringu kehtestamist. Arvestada tuleb, et tegevusloa andmisel või strateegilise planeerimisdokumendi kehtestamisel seatakse hüvitusmeetmete rakendamise kohustus.

Kavandatud tegevust ei tohi reeglina alustada enne hüvitusmeetmete rakendamist. Samas on varasema praktika kohaselt teada, et teatud hüvitusmeetmete korral nagu uute kaitsealade moodustamise ettepanekute puhul on loetud piisavaks kui Kliimaministeerium (varasem Keskkonnaministeerium) on algatanud konkreetse ala kaitse alla võtmise ja/või kaitsekorra muutmise menetluse. Selliselt saab nimetatud hüvitusmeetme lugeda rakendatuks määral (eesmärk saavutatuks), et alustada kavandatava tegevuse elluviimisega. Hüvitusmeetmed tuleb siiski ellu viia esimesel võimalusel käesolevas töös prognoositud ajakava kohaselt, et lugeda see lõplikult rakendatuks ja liigi kaitse jaoks eesmärgi päraselt saavutatuks.

Metsise elupaikade taastamise hüvitusmeetmed loetakse rakendatuks (eesmärk saavutatuks), kui taastamistööd on teostatud ja pädeva asutuse ehk Keskkonnaameti poolt vastu võetud. Tööde teostamise järgselt tuleb fikseerida olemasolev olukord hüvistumeetme aladel seletuskirjaliselt ja fotomaterjalina edaspidiseks hüvitusmeetmete tulemuslikkuse hindamiseks (vt ptk 5.4).

Tabel 5-4. *Hüvitusmeetmete rakendamise kava*

Tüüp	*Nr*[39]	*Hüvitusmeede*	*Tegevuste kirjeldused*	*Vastutaja*	*Elluviija*	*Tegevuse elluviimise ajaline prognoos*	*Eelduslik elluviimise lõplik tähtaeg/aasta**
Uute metsise püsielupaikade moodustamine	1.	Rabaküla metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026
	2.	Mõtuse metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026
	3.	Maarjapeaksi metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026
	4.	Venemurru metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026
	5.	Saki metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026
	6.	Nepste metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026
	7.	Kotisoo-Marina metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026
	8.	Reiu metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026
	9.	Kaugoja metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026
	10.	Kurgoja metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026
	11.	Marana metsise PEP moodustamine	Ala kaitse alla võtmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-3 aastat	2026

39 Hüvitusmeede kajastub tabelis sama järjekorranumbriga, millega meede kajastub ptk-s 5.2 Hüvitusmeetmete kirjeldused ja Lisa 1 kaardikihil.

Tüüp	*Nr*[39]	*Hüvitusmeede*	*Tegevuste kirjeldused*	*Vastutaja*	*Elluviija*	*Tegevuse elluviimise ajaline prognoos*	*Eelduslik elluviimise lõplik tähtaeg/aasta**
Tsoneeringu muutmine PEP-del	12.	Lodja metsise PEP kaitsekorra muutmine	Kaitsekorra muutmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-2 aastat	2025
	13.	Jaamaküla metsise PEP kaitsekorra muutmine	Kaitsekorra muutmise menetlus ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	KeA	KeA/KliM	1-2 aastat	2025
Metsise elupaikade taastamistööd	14.	Rabaküla kraavide likvideerimine	Kraavide likvideerimise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2025
			Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2026
	15.	Mõtuse kraavide likvideerimine	Kraavide likvideerimise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2025
			Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2026
	16.	Venemurru ala korrastustööd, sh kraavide likvideerimine	Ala korrastamise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2025
			Kraavide likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2026
	16.	Venemurru alal Mustjõe looduslikku sängi juhtimine	Korrastustööd	RB Estonia	RMK		
	16.	Venemurru alal Sobuli tee likvideerimine	Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK		
	17.	Saki kraavide likvideerimine	Kraavide likvideerimise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2025
			Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2026
	18.	Nepste alad korrastustööd, sh kraavide likvideerimine	Ala korrastamise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2024
			Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2025
	18.	Nepste alal tee likvideerimine	Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK		
	19.	Kotisoo-Marina kraavide likvideerimine	Kraavide likvideerimise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2025
			Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2026

Tüüp	*Nr*[39]	*Hüvitusmeede*	*Tegevuste kirjeldused*	*Vastutaja*	*Elluviija*	*Tegevuse elluviimise ajaline prognoos*	*Eelduslik elluviimise lõplik tähtaeg/aasta**
	20.	Reiu kraavide likvideerimine	Kraavide likvideerimise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2025
			Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2026
	21.	Kaugoja kraavide likvideerimine	Kraavide likvideerimise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2025
			Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2026
	22.	Marana kraavide likvideerimine	Kraavide likvideerimise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2025
			Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2026
	23.	Lodja kraavide likvideerimine	Kraavide likvideerimise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2024
			Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2025
	24.	Jaamaküla kraavide likvideerimine	Kraavide likvideerimise hange ja projekteerimistööd	RB Estonia	RMK	1-1,5 aastat	2025
			Likvideerimistööd	RB Estonia	RMK	1,5-2 aastat	2026

Tegemist on eelduslikku ajakavaga, täpsed tööde teostamise ajad selguvad protsesside käigus.

5.4. Seirekava

Hüvitusmeetmete rakendamise seire

Sihtliik metsisele suunatud hüvitusmeetmete rakendamist ehk metsise arvukust ja selle muutusi tuleb jälgida riikliku metsisemängude seire (https://kese.envir.ee/kese/welcome.action) osana ja riikliku seire metoodikat järgides. Riikliku seiret teostab Keskkonnaagentuur (KAUR).

Riikliku metsisemängude seire eesmärk on teha kindlaks mängupaikade asustatus, mängu täpne asukoht ja mängus osalevate kukkede arv. Selleks külastavad ornitoloogid kevaditi alates märtsi keskpaigast kuni mai alguseni metsiste mängupaiku, kus otsitakse tegevusjälgi ja loendatakse mängivaid metsisekukki. Lisaks kirjeldatakse elupaiga kvaliteeti (eelkõige kuivenduse mõju). Kogutud andmeid kasutatakse metsisekukkede arvukuse muutuste jälgimisel. Hinnatavad parameetrid vaatluste alusel on: metsisekukkede arv mängus, negatiivsete mõjutegurite (majandustegevus, kuivendamine, metsloomade lisasöötmine) esinemine mängualal.

Vastavalt metsise kaitse tegevuskavale seiratakse kõiki teadaolevaid metsisemänge kord 5 aastase perioodi sees. 5-aastane seiresamm ei ole piisav kompenseeritava asurkonna täpseks jälgimiseks.

Hüvitusmeetmete tõhususe kontrolliks tuleb hüvitusmeetmetena ette nähtud hüvitusaladel teostada metsise seiret iga-aastaselt üks aasta enne hüvitusmeetmete rakendamist (ehk enne elupaikade taastamist) ja kuni 10 aastasel perioodil pärast hüvitusmeetmete ellu viimist (vt loetelu tabel 5-5). Hüvitusmeetmete toel plaanitakse säilitada Luitemaa Natura linnuala metsise asurkond ja luua eeldused selle soodsa seisundi saavutamiseks. Pärast 10 aastast hüvitusmeetmete elluviimise järgset seiret tuleb järgida RB mõju edaspidi jätkuva riikliku metsise seirega.

Hüvitusalade hulgast välja jäävate Luitemaa linnuala metsisemängude (tabel 5-2, v.a Mõtuse) seire sammuks sobib 3 aastat. Lisaks on Luitemaa linnualal vajalik kontrollida seire käigus arhiveeritud mängude taasasustamist. Muutuvate olude (nt raudtee ehitus, elupaikade taastamistööd jne) korral on loomulik, et metsisemängude keskosad nihkuvad ja oluline on seirega kindlasti uus kukkede koondumise asukoht üles otsida. Kolinud mängude kohene ülesse otsimine ja leidmine vajab täiendavat tööd ning suurendab seiretööde ajalist mahtu ligikaudu veerandi ulatuses.

Tulemuste hindamine

Tulemusi (metsise arvukust) hinnatakse 10 aastat peale hüvitusmeetmete rakendamist ja hüvitusmeetmeid saab pidada piisavaks, kui metsisekukkede arvukus hüvitusaladel on stabiilne või kasvav ja hüvitusaladel ei esine negatiivseid mõjutegureid (nt kuivendus, ebaseaduslik raie jm).

Tulemuslikkuse hindamist tuleb läbi viia kahel korral pärast hüvistumeetmete rakendamist ehk 5 aastal ja 10 aastal. Selleks tuleb seire andmete tulemusena vastava liigi ehk metsise eksperdi poolt koostada ülevaatlik aruandlus, mille käigus antakse hinnang hüvitusmeetmete toimimise

osas. Kui kogutud andmete alusel ilmneb teadmine, et rakendatud hüvitusmeetme ala ei täida metsise soodsa seisundi poole liikumist, tuleb nimetatud aruandes ette näha järelmeetmed, kas nt täiendavad korrastustööd olemasolevatel kaitsealade, uute kaitsealade loomine vms. Tulemuste hindamise aruanded tuleb esitada Keskkonnaametile teadmiseks ja kooskõlastamiseks.

Hüvitusmeetmeid saab lugeda tulemuslikuks, kui Luitemaa linnualal mängib 10 aastat peale hüvitusmeetmete rakendamist vähemalt pool linnuala kaitse-eesmärgiks seatud kukkede arvust ehk 20 kukke.

Tabel 5-5. *Hüvitusalade seire ja tulemuslikkuse hindamine*

Hüvitusala	*Seire e olemasoleva olukorra fikseerimine* ***enne ala taastamis-tegevusi***	*Hüvitusmeede*	*Hüvitus-meetme elluviimine ja* ***taastamis-tööde järgne ala*** *seisundi fikseerimine**	*Iga-aastane seire*				*Seire, tulemuste vahe-hindamine ja aruandlus*	*Iga-aastane seire*				*Seire, tulemuste hindamine ja aruandlus*
Ajaskaala (seire teostamise aastad)			**1**		**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Rabaküla	X	Rabaküla metsise PEP moodustamine Kraavide likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mõtuse	X	Mõtuse metsise PEP moodustamine Kraavide likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Maarjapeaksi**	-	Maarjapeaksi metsise PEP moodustamine		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Venemurru	X	Venemurru metsise PEP moodustamine Kraavide likvideerimine Mustjõe looduslikku sängi juhtimine Sobuli tee likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Saki	X	Saki metsise PEP moodustamine Kraavide likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Nepste	X	Nepste metsise PEP moodustamine Kraavide likvideerimine Tee likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Hüvitusala	*Seire e olemasoleva olukorra fikseerimine* ***enne ala taastamis-tegevusi***	*Hüvitusmeede*	*Hüvitus-meetme elluviimine ja* ***taastamis-tööde järgne ala*** *seisundi fikseerimine**	*Iga-aastane seire*				*Seire, tulemuste vahe-hindamine ja aruandlus*	*Iga-aastane seire*				*Seire, tulemuste hindamine ja aruandlus*
Ajaskaala (seire teostamise aastad)			**1**		**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Kotisoo-Marina	X	Kotisoo-Marina metsise PEP moodustamine Kraavide likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Reiu	X	Reiu metsise PEP moodustamine Kraavide likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kaugoja	X	Kaugoja metsise PEP moodustamine Kraavide likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kurgoja**	-	Kurgoja metsise PEP moodustamine		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Marana	X	Marana metsise PEP moodustamine Kraavide likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Lodja	X	Lodja metsise PEP kaitsekorra muutmine Kraavide likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Jaamaküla	X	Jaamaküla metsise PEP kaitsekorra muutmine Kraavide likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

**** Tööde teostamise järgselt tuleb fikseerida olemasolev olukord hüvistumeetme aladel seletuskirjaliselt ja fotomaterjalina edaspidiseks hüvitusmeetmete tulemuslikkuse hindamiseks.***

***** Maarjapeaksi, Kurgoja – püsielupaikade aladel ei näe hüvitusmeetme kava ette taastamistöödega seotud tegevusi. Seega tuleks nimetatud aladel alustada iga-aastase seirega pärast PEP moodustamist ja soovitatavalt samal aastal kui on teostatud taastamistööd lähedal olevatel PEP aladel.***

5.5. Hüvitusmeetmete rakendamise kulud

Natura erandi protsessis hüvitusmeetmete rakendamisel kehtib „saastaja maksab" põhimõte, mis tähendab, et hüvitusmeetmete rakendamise kulud kannab projekti elluviija. Antud juhul katab hüvitusmeetmete rakendamise kulud Rail Baltic arendaja. Kaetakse hüvitusmeetmena ette nähtud otsesed kulud metsise elupaikade taastamistöödeks (Tabel 5-6), metsise uute püsielupaikade moodustamise ja kaitsekorra muutmisega seotud kulud (Tabel 5-7) ning iga-aastase metsise seire ja tulemuslikkuse hindamise kulud (Tabel 5-8) kuni 11 aasta vältel (v.a aastatel kui riiklik seire kohustuslikud metsise uuringu aastad kattuvad käesolevas töös nimetatud hüvitusmeetme aladega).

Elupaikade taastamistööde eeldatav maksumus on antud RMK looduskaitseosakonnast saadud info põhjal ja peegeldab viimastel aastatel tehtud taastamistööde keskmist hinda. RMK-lt saadud hinnad on järgmised: kraavide sulgemine 1,6 €/jm, trassiraie 1500 €/ha, keskmine turbapais 115 €/tk, projekteerimine *ca* 150 €/ha (ühikuhinnad sisaldavad käibemaksu). Tiheda kraavivõrguga paksu turbaga aladel, koos lisatöödega (nt tee likvideerimine) on RMK taastamistööde keskmiseks kogumaksumuseks kujunenud 750 €/ha. Kui tegemist on alaga, kus on vajalik ainult kraavide likvideerimine, siis on maksumus eeldatavalt suurusjärgus 600 EUR/h. Käesolevas töös on alade kaupa välja toodud nii projekteerimistööde+kraavide likvideerimise jooksva meetri põhine kui ka hektaripõhine hinnakalkulatsioon (kuna valdavalt hõlmavad taastamistööd kraavide likvideerimisi, siis on hinnakujunduse aluseks võetud maksumus 600 EUR/h), mis näitavad hüvitusmeetmete eeldatavaid hinnasuurusjärke.

Tabel 5-6. *Metsise elupaikade taastamistööde prognoositavad kulud*[40]

Nr[41]	*Hüvitusmeede*	*Likvideeritav pikkus (m)*	*Hüvitusala pindala (ha)*	*Projekteerimistööde maksumus (arvestatud 150 €/ha)*	*Kraavide likvideerimise maksumus (arvestatud 1,6 €/m)*	*Eeldatav maksumus kokku (projekteerimine+likvideerimine)*	*Keskmise ha hinna järgi maksumus (arvestatud 600 €/ha)*
1.	Rabaküla kraavide likvideerimine	5751	308	46 200	9202	55 402	184 800
2.	Mõtuse kraavide likvideerimine	2284	344	51 600	3654	55 254	206 400
3.	Venemurru kraavide likvideerimine	30 805	572	85 800	49 288	135 088	343 200
4.	Venemurru alal Mustjõe looduslikku sängi juhtimine	552					
5.	Venemurru alal Sobuli tee likvideerimine	2763					

[40] *Tabelis kajastatud maksumused sisaldavad käibemaksu (käibemaksumäär 20%)*

41 Hüvitusmeede kajastub tabelis sama järjekorranumbriga, millega meede kajastub ptk-s 5.2 Hüvitusmeetmete kirjeldused ja Lisa 1 kaardikihil.

Nr[41]	*Hüvitusmeede*	*Likvideeritav pikkus (m)*	*Hüvitusala pindala (ha)*	*Projekteerimistööde maksumus (arvestatud 150 €/ha)*	*Kraavide likvideerimise maksumus (arvestatud 1,6 €/m)*	*Eeldatav maksumus kokku (projekteerimine+likvideerimine)*	*Keskmise ha hinna järgi maksumus (arvestatud 600 €/ha)*
6.	Saki kraavide likvideerimine	3280	63	9 450	5248	14 698	37 800
7.	Nepste kraavide likvideerimine	4823	294	44 100	7717	51 817	176 400
7.	Nepste alal tee likvideerimine	1737					
8.	Kotisoo-Marina kraavide likvideerimine	18 532	360	54 000	29 651	83 651	216 000
9.	Reiu kraavide likvideerimine	7885	79	11 850	12 616	24 466	47 400
10.	Kaugoja kraavide likvideerimine	3967	211	31 650	6347	37 997	126 600
11.	Marana kraavide likvideerimine	17 893	277	34 050	28 629	62 679	166 200
12.	Lodja kraavide likvideerimine	25 535	505	75 750	40 856	116 606	303 000
13.	Jaamaküla kraavide likvideerimine	14 995	440	66 000	23 992	89 992	264 000
	Kokku:	**140 802 m**	**3453 ha**	**510 450 €**	**217 200 €**	**727 650 €**	**2 071 800 €**

Lisaks taastamistöödele tuleb arendajal katta metsise uute püsielupaikade moodustamise ja olemasolevate püsielupaikade kaitsekorra muudatustega seotud kulud, mis on toodud Tabelis 5-7. Nende menetlustoimingute eest vastutavad Kliimaministeerium ja Keskkonnaamet.

Tabel 5-7. *Uute metsise PEP-de moodustamise või tsoneeringu muutmisega seotud prognoositavad kulud*

Nr[42]	*Hüvitusmeede*	*Menetluse aeg*	*Töökoormus (tööpäevades) kokku*	*Teenuse kulu kokku (€)*
3.	Maarjapeaksi metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	1-2 aastat	30 tööpäeva	5000
8.	Reiu metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine			
10.	Kurgoja metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine			
1.	Rabaküla metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	1-3 aastat	80 tööpäeva	15 000
2.	Mõtuse metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	1-3 aastat		

42 Hüvitusmeede kajastub tabelis sama järjekorranumbriga, millega meede kajastub ptk-s 5.2 Hüvitusmeetmete kirjeldused ja Lisa 1 kaardikihil.

Nr[42]	*Hüvitusmeede*	*Menetluse aeg*	*Töökoormus (tööpäevades) kokku*	*Teenuse kulu kokku (€)*
4.	Venemurru metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	1-3 aasta		
5.	Saki metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	1-3 aastat		
6.	Nepste metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	1-3 aasta		
7.	Kotisoo-Marina metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	1-3 aastat		
9.	Kaugoja metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	1-3 aastat		
11.	Marana metsise PEP moodustamine ja Natura 2000 võrgustiku alade hulka määramine	1-3 aasta		
12.	Lodja metsise PEP kaitsekorra muutmine	1-3 aastat		
13.	Jaamaküla metsise PEP kaitsekorra muutmine	1-3 aastat		
Kliimaministeeriumi/Keskkonnaameti prognoositavad kulud PEP-de kaitsekorralduslike meetmete rakendamiseks kokku:				**20 000 €**

Hüvitusmeetmete rakendamise järgselt tuleb teostada sihtliigi metsise seire ja tulemuslikkuse hindamine hüvitusaladel (vt Tabel 5-5 ja 5-8), mille käigus järgitakse metsise arvukust ja selle muutusi. Riikliku metsisemängude seiret teostab Keskkonnaagentuur (KAUR), kellega Rail Baltic arendajal tuleb sõlmida koostöö kokkuleppe seire teostamise ja kulude hüvitamise osas. Alljärgnevas Tabelis 5-8 on prognoositud hüvitusalade seirega seotud kulud. Lisaks iga-aastasele hüvitusalade seire teostamise kuludele tuleb lisaks arvestada võimaliku mängude nihkumisest tulenevat ümberpaiknenud mängu(de) otsimise kuluga.

Tabel 5-8. *Metsise seirega seotud prognoositavad kulud*

Nr	*Hüvitusmeede*	*Seire aastane maksumus KM-ga (1-5 aastal)*	*Seire aastane maksumus KM-ga (6-10 aastal)*
1.	Rabaküla	350	500
2.	Mõtuse	350	500
3.	Maarjapeaksi	350	500
4.	Venemurru	350	500
5.	Saki	350	500
6.	Nepste	350	500
7.	Kotisoo-Marina	350	500
8.	Reiu	350	500
9.	Kaugoja	350	500
10.	Kurgoja	350	500

Nr	*Hüvitusmeede*	*Seire aastane maksumus KM-ga (1-5 aastal)*	*Seire aastane maksumus KM-ga (6-10 aastal)*
11.	Marana	350	500
12.	Lodja	350	500
13.	Jaamaküla	350	500
Ühe aasta koguseire maksumus (1-5 seire aastal)		**4 550 €**	
Võimalik mängude nihkumisest tulenev mängu ümberpaiknemise otsing, lisakulu 20%		**910 €**	
Ühe aasta koguseire maksumus (6-10 seire aastal)			**6 500 €**
Võimalik mängude nihkumisest tulenev mängu ümberpaiknemise otsing, lisakulu 20%			**1 300 €**

6. RB mõjualas vajalikud riiklikud tegevused metsise soodsa seisundi tagamiseks

Käesolevas peatükis toodud hüvitusmeetmete paketti toetavad tegevused ei kuulu arendaja poolt elluviidava hüvitusmeetmete paketi koosseisu. Kuid alljärgnevalt nimetatud tegevused on ekspertrühma hinnangul vajalikud metsise soodsa seisundi tagamiseks ning aitavad vähendada võimalust, kus seire põhjal hüvitusmeetmed ei osutu siiski piisavalt tõhusaks ja vajalik on hakata otsima täiendavaid hüvitusalasid[43]. Ilma toetavate lisategevusteta ei pruugi osutuda hüvitusmeetmed piisavalt tõhusaks. Seda põhjusel, et RB kavandatava tegevuse mõjualas olemasolevatel kaitsealadel ei ole metsise seisund soodne ja mitmed olemasolevad kaitsealad vajavad veerežiimi taastamistöid. Teiseks, RB kavandamisega lisandub piirkonda uus keskkonnahäiring, mis toob kaasa olulise ebasoodsa mõju metsise seisundile. Lisaks on RB mõjualas juba suur maavarade kaevandamisalade arendamise surve. RB rajamisega võib viimati nimetatud tegevuste arendussurve veelgi aktiviseeruda. Selleks, et toetada RB mõjupiirkonnas olemasolevatel kaitsealadel ja hüvituspaketi osana ette nähtud uutel kaitsealadel metsise soodsa seisundi saavutamist, on oluline alltoodud tingimustel nende lähiümbruses (ehk puhverala ulatuses) säilitada ja tagada olemasolev metsamaa osakaal ning igakordselt kaaluda metsamaa osakaalu oluliselt vähendavate tegevuste kavandamist metsise elupaikade lähialadel.

RB hüvitusmeetmete toimivuse ja tulemuslikkuse tagamiseks ehk Luitemaa ja laiemalt piirkonna metsiseasurkonna soodsa seisundi ning sidususe säilitamiseks on oluline, et lisaks hüvitusmeetmete paketile rakendatakse RB kavandatava tegevuse mõjualas olemasolevate kaitsealade piires ja nende kaitsekorralduskavades ette nähtud kaitsekorralduslikke tegevusi ja meetmeid metsise kaitse tõhustamiseks. Need on riiklikult vajalikud sammud metsise soodsa seisundi saavutamiseks ja nende elluviimine on Keskkonnaameti ja Kliimaministeeriumi vastutus ning kohustus. Mõned käesolevas peatükis nimetatud tegevused vajavad riiklikult kaitsekorralduslike tegevuste osas lõpuni elluviimist ja ajaliselt kiiremas tempos kui see on siiani toimunud.

Kriitiliselt oluline on hüvitusmeetmete paketis ette nähtud Venemurru taastamistöödega paralleelselt või vähemalt enne RB ehitustööde algust teostada Tolkuse LKA-l kaitsekorralduslikud tegevused, eeskätt taastada kogu kaitsealal looduslik veerežiim, likvideerida kaitseala läbiv metsatee ja taastada kaitseala läbiva Mustjõe looduslikkus. Selleks tuleks vajadusel RB arendajal läbirääkimisi pidada kaitseala valitsejaga ning leida kokkulepe prioritiseerimaks nimetatud kaitsealal elupaikade taastamistegevuste elluviimiseks, arvestades RB ehitamise ajakava.

Luitemaa metsiste osaasurkonna ja hüvitusmeetmete paketti kuuluvate alade mänguasurkondade sidususe tagamiseks Kikepera-Soomaa asurkonnaga ja nii kogu piirkonna metsiste elujõulise asurkonna säilimiseks tuleb jätkata riigil kaitsekorralduslikke tegevusi. Selleks on vajalik hüvitusalade kaitse alla võtmisega paralleelselt moodustada pikalt projekteeritava kaitseala staatuses olnud Mustraba-Ilvese LKA, liites sellele Valgeraba hoiuala, Kõrsa, Kildemaa ja

[43] *Hüvitusmeetmete kava koostamisel on lähtutud eeldusest, et käesolevas peatükis nimetatud kaitsealade moodustamised viiakse lõpuni ning viiakse ellu ettenähtud kaitsekorralduslikud tegevused ja meetmed metsise kaitse tõhustamiseks. Sellest eeldusest lähtudes on peatükkides 5.1-5.5 määratletud kompenseeritavate kukkede arv, moodustatavate püsielupaikade arv ja pindala, kaitstavatel aladel metsise kaitse tõhustamiseks tsoneeringu muutmise maht ning taastamisega seotud tegevused, sh nende pindala.*

Jaamaküla püsielupaigad. Samuti moodustada Karumölle soo LKA, liites sellele Alva, Kärsu, Oissaare, Karumölle, Väljaküla püsielupaigad ja projekteeritav Marana püsielupaik. Nimetatud tähtsad metsise elupaigad vajavad lisaks kaitstavate alade moodustamisele kaitsekorralduslike tegevuste raames veerežiimi taastamist. Olemasolevatest kaitsealadest vajavad võimalikult kiiresti kaitsekorralduslike tegevuste raames veerežiimi taastamistöid Siiraku LKA, Metsaääre LKA ja Kikepera LKA.

Luitemaa ja Kikepera-Soomaa metsiseasurkondade sidususe tagamiseks on oluline tagada Rabaküla mängust (ja hüvitusmeetmete paketis ette nähtud Rabaküla kavandatavast PEP-st) idapoole jääva tervikliku metsaala säilitamine. Täpsemalt on tegemist nn Rabaküla sidususkoridoriga, see hõlmab Mättaraba ümbrust, mis jääb Rail Baltic raudtee ja Valga-Uulu maantee vahelisele alale ning samuti Jaamaküla PEP-st edelasse jäävaid metsa-alasid. RB planeeringu ja KSH protsessis tagada tingimus, millega Rabaküla sidususkoridori alal peaksid raadamine, lage- ja turberaied olema peatatud vähemalt hüvitusmeetmete seireperioodi lõpuni (vt skeem LISA 2). Lubatud on olemasolevate elektriliinide kaitsevööndi jt olemasolevate ehitiste (nt maaparandussüsteemide) hooldamisega seotud raadamistööd.

Lõuna ühenduskoridor, Saki-Nepste ja Kotisoo-Marina PEP-ide vahel, tuleb sidusana hoida projekteeritavate kaitsealade kaudu, selleks tuleb jätkata projekteeritava Nepste looduskaitseala (PLO1001073) moodustamisega.

Lõuna-Pärnumaal RB raudtee mõjualasse jäävate olemasolevate kaitsealade ümber ja hüvitusmeetmete paketi alusel moodustatavate kaitsealade ümber jäävatel aladel ehk nn puhveraladel on oluline vältida olulise ebasoodsa keskkonnamõjuga tegevusi, mis võivad koosmõjus (e liitmõjus) RB-ga avaldada olulist ebasoodsat mõju kaitse-eesmärgiks olevale liigile – metsisele (nt raadamine, mille tulemusel võib väheneda metsamaa pind, karjäärid jms). Kaitsealade ja püsielupaikade ümber olevas nn **puhveralas** ehk hüvitusaladel ja hüvitusalade jaoks tähtsatel astmelaudadel asuvate mängude keskosast kuni 3 km raadiusesse[44] metsise põhilisele elupaigakasutusalale jäävatel sidusate metsamassiivide aladel tuleb erinevate arendustegevuste ja majandustegevuse kavandamisel hinnata mõju muuhulgas metsisele ning kõik tegevused kooskõlastada Keskkonnaametiga. Kehtivas õigusraamistikus tuleb KeHJS § 3 lg 1 p 2 alusel keskkonnamõju hinnata kui kavandatakse tegevust, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik.

Hüvitusalade kaitse-eesmärk (metsise arvukuse kasv hüvitusaladel) on saavutatav vaid juhul, kui tagatakse puhveraladel asuvate metsade pindala ja kvaliteedi säilimine. Hüvituskava koostamisel

[44] *Kehtiva „Metsise (Tetrao urogallus) kaitse tegevuskava“ (Keskkonnaministeerium 2015) järgi moodustatakse metsise elupaik Keskkonnaregistris kuni 3 km raadiuses ümber metsise mängupaiga olevatest, metsise poolt eelistatud kasvukohatüüpidest, mis on eksperdi poolt omavahel ühendatud terviklikuks alaks. „RMK metsise kaitsestrateegia aastani 2030“ (kinnitatud RMK juhatuse otsusega (01.09.2020 nr 1-32/69) on metsise funktsionaalne elupaik defineeritud kui metsise elupaiga tingimustele vastavad metsad kolme kilomeetri raadiuses ümber mängupaiga keskkoha. Metsise telemeetriauuringute (Ojaste 2021) järgi jääb metsisekanade lokatsioonidest 3 km kaugusele 74% ja kukkedel 78%. Lõhmus (2016) järgi jääb valdav osa Eestis aastatel 2013-2016 tehtud pesitsusvaatlustest 0,5–2,5 km kaugusele lähimast mängutsentrist, kusjuures selles vahemikus kaldub olema ka edukate pesakondade osatähtsus suurem kui mängu lähiümbruses. Telemeetria andmetel asus 77% pesakondade lokatsioonidest 3 kilomeetri raadiuses paarumisalast, kusjuures pesakondi kohati kuni 4 km kaugusel paarumisalast (Ojaste 2021).*

võeti aluseks eeldus, et hüvitusaladest välja jäävatel puhveraladel metsise elupaikade seisund ei halvene. Tegevused, mille tulemusel väheneb puhveralade metsade pindala ja halveneb metsise elupaikade kvaliteet, toovad eeldatavalt kaasa olulise negatiivse mõju hüvitusaladele ja need peavad olema välistatud. Seetõttu on hüvitusalade kaitse-eesmärgi saavutamiseni vajalik rakendada puhveraladel täiendavaid piiranguid. Piirangud on vajalikud kuni mõju hüvitamiseni ehk hüvituskavas toodud seireperioodi lõpuni. Kui selleks ajaks on eesmärk saavutatud, toimub edasine lubade andmine tavapärasel viisil, arvestades jätkuvalt Naturale mõjude vältimise vajadust. Käesoleva töö koostajate ettepanek puhveraladel metsamajanduslike ja täiendavate piirangute seadmise osas on toodud järgnevalt.

Metsamajanduslike tegevuste puhul tuleb lähtuda puhveralas riigimaal paiknevate EELIS-esse kantud kaitseta metsise elupaikades (EELIS-e leiukohtades) järgmistest piirangutest:

- Metsise poolt enam kasutatavate metsakasvukohatüüpide (raba, siirdesoo, sinika, karusambla, pohla, mustika, jänesekapsa-mustika, karusambla-mustika, mustika-kõdusoo, jänesekapsa-kõdusoo, osja, tarna, angervaksa, tarna-angervaksa, lodu, madalsoo) vähemalt 40 aastaste metsade kogupindala ei tohi puhveraladel väheneda. Metsise poolt enam kasutatavate metsakasvukohatüüpide algpindala puhveraladel ehk elupaikade säilitatav seisund arvutatakse 1.01.2024. a seisuga. Puhveraladel võib uuendusraiet (ja metsa vanust mõjutavat muud raiet) lubada vaid mahus, kui palju puhveraladel lisandub igal aastal vähemalt 40 aastast metsise poolt enam kasutatavate kasvukohatüüpide metsi. Seda nõuet täidetakse puhveraladel riigimaal paiknevates EELIS andmebaasi kantud metsise elupaikades raieid reguleerides.
- Kui eelmises punktis nimetatud tingimused (ehk puhveralas on tagatud metsise poolt enam kasutatavate, vähemalt 40 aastaste, metsade piisav kogupindala) on täidetud, võib lubada uuendusraiet langi suurusega kuni 0,5 ha.
- Uuendusraie lankide ümber peab jääma vähemalt 40 aastast puistut ning vähemalt 100 m laiuse ribana. Raie tuleb planeerida nii, et 100 m puhver jääb kogu ulatuses riigi maale. Teisisõnu, kui soovitakse raiet teha kohas, kus 100m puhver ulatuks eramaale, siis selles kohas raiet teha ei saa.
- Raie, sh metsamaterjali kokkuvedu, on lubatud ajavahemikus 1.09-31.01.
- Harvendusraie puhul tuleb tagada 1 ha kohta vähemalt 2 raiumata 0,1 ha suurust eraldiseisvat ala, kus säilitatakse ka alusmets ja II rinne. Raiete käigus tuleb säilitada suuri haralisi mände ja hoida võimalikult palju puhmastikuga maapinda raiejäätmetest puhtana. Männile sobivates kasvukohtades säilitada peapuuliigina mänd ning võimalusel I rinde koosseisus haab ning metsa uuendamisel eelistada peapuuliigina mändi.

Täiendavad piirangud puhveraladel:

- Uuendusraiete korral EELIS-esse kantud metsise mängupaigas tuleb igakordselt (eel)hinnata uuendusraiega kaasnevaid mõjusid Natura 2000 võrgustiku terviklikkusele ja kaitse-eesmärkidele, sh mõju metsisele.
- Puhveralas metsise elupaigas (EELIS-e leiukohas) on raadamine keelatud. Lubatud on olemasolevate elektriliinide kaitsevööndi jt olemasolevate ehitiste (nt maaparandussüsteemide) hooldamisega seotud raadamistööd.

- Puhveralas, väljaspool metsise elupaikasid (EELIS-e leiukohtasid), metsise poolt enam kasutavate kasvukohatüübi metsades (raba, siirdesoo, sinika, karusambla, pohla, mustika, jänesekapsa-mustika, karusambla-mustika, mustika-kõdusoo, jänesekapsa-kõdusoo, osja, tarna, angervaksa, tarna-angervaksa, lodu, madalsoo) on raadamine keelatud. Lubatud on olemasolevate elektriliinide kaitsevööndi jt olemasolevate ehitiste (nt maaparandussüsteemide) hooldamisega seotud raadamistööd. Metsamaterjali laoplatsi rajamine on lubatud vaid siis, kui see on vältimatult vajalik.
- Puhveralas, väljaspool metsise elupaikasid (EELIS-e leiukohtasid), väljaspool metsise poolt enam kasutavaid kasvukohatüübi metsasid (raba, siirdesoo, sinika, karusambla, pohla, mustika, jänesekapsa-mustika, karusambla-mustika, mustika-kõdusoo, jänesekapsa-kõdusoo, osja, tarna, angervaksa, tarna-angervaksa, lodu, madalsoo) tuleb igakordselt (eel)hinnata raadamist kavandava planeeringu või raadamist võimaldava tegevusloa menetluses raadamisega kaasnevaid mõjusid Natura 2000 võrgustiku terviklikkusele ja kaitse-eesmärkidele, sh mõju metsisele. Raadamise ebasoodsa mõju (eel)hindamisel peab arvestama, et oluline ebasoodne mõju kaasneb olukorras, kus raadamisega seotud arendustegevuse oluline ebasoodne mõju ulatub metsise poolt enam kasutatavate kasvukohatüübi metsadeni ja selle tulemusel metsised ei saa neid enam elupaigana kasutada. Lubatud on olemasolevate elektriliinide kaitsevööndi jt olemasolevate ehitiste (nt maaparandussüsteemid) hooldamisega seotud raadamistööd. Metsamaterjali laoplatsi rajamine on lubatud vaid siis, kui see on vältimatult vajalik.
- Puhveralal riigimaal maaparandussüsteemide rekonstrueerimine on keelatud, v.a maaparandusehitiste täiendamine uute truupidega või muude hüdrotehniliste rajatistega. Lubatud on RB raudtee ehitusest otseselt mõjutatud maaparandussüsteemide osade rekonstrueerimine, et tagada maaparandussüsteemide toimimine peale RB ehistustöid. Rekonstrueerimisel tuleb igakordselt (eel)hinnata kaasnevaid mõjusid Natura 2000 võrgustiku terviklikkusele ja kaitse-eesmärkidele, sh mõju metsisele.
- Puhveralas maaparandussüsteemide uuendamise ja hooldamisega ei tohi kaasneda oluline ebasoodsat mõju (nt veetaseme alanemine, mis mõjutab elupaiga kvaliteeti) Natura 2000 võrgustiku terviklikkusele ja kaitse-eesmärkidele, sh mõju metsisele. Puhveralal riigimaal maaparandussüsteemide uuendamine ja hooldamine tuleb tagada võtetega (nt rikete ja voolutakistuste likvideerimine), mis tagavad maaparandussüsteemide toimimise, kuid ei süvenda kuivendusmõju. Maaparandussüsteemide uuendamisel ja hooldamisel tuleb vältida sette eemaldamist. Kui sette eemaldamine on vältimatult vajalik, siis tuleb sette eemaldamiseks koostada hooldus- või uuendustööde kava, mille kohta tuleb küsida KeA arvamust. Maaparandussüsteemide uuendamise ja hooldamise, sh riigi poolt korrashoitavate eesvoolude hooldamise- ja uuendamise kohta arvamust andes, annab KeA arvamuse mh ka sette eemaldamisega seotud mõju osas Natura 2000 terviklikkusele ja kaitse-eesmärkidele, sh mõju metsisele.

7. Koordineerimine ja koostöö ametiasutuste vahel

Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine“ uuendamine trassilõikude 3A, 4A ja 4H osas KSH aruande koostamisel ja Natura hindamise protsessis on jooksvalt tehtud koostööd ametiasutustega nagu Keskkonnaameti kui kaitseala valitseja ja Kliimaministeeriumi (Keskkonnaministeeriumi) kui Natura 2000 võrgustiku rakendamise eest vastutajaga. Hüvitusmeetme kava eelnõu ettevalmistusi ja koostööd protsessi osapooltega alustati juba paralleelselt Natura hindamise tulemusena selgunud alternatiivsete trassialternatiivide võrdlushindamise osana.

Natura erandi etapi ja hüvitusmeetmete kava koostamise olulisemad koostöökohad on kronoloogilises järjekorras toodud järgnevas tabelis. Tabel annab ülevaate töö käigust ja koostööst erinevate osapoolte vahel.

Tabel 6-1. *Koostöö erandi menetluse etapi koostamisel*

Kuupäev	*Osapooled*	*Selgitus*
24.08.2023	Andrus Paat (RBE), Kärt Mae (RBE), Riin Kutsar, Kaile Eschbaum	Avakoosolek tausta selgitamiseks ja ajakava jm detailide arutamiseks
25.08.2023	Agu Leivits (KeA), Riin Kutsar, Kaile Eschbaum	Ülevaade Keskkonnaameti poolsete käimasolevate metsise kaitseplaanide osas. Töö meeskonda võimalike ekspertide kaasamise arutelu.
25.08.2023	Eleri Kautlenbach(ReM), Riin Kutsar, Kaile Eschbaum	Avakoosolek otsustajaga protsessi edasiste sammudest ülevaate andmiseks, avalikkuse jaoks ülekaalukate esmatähtsate põhjenduste sisendi andmise osas kokkulepped.
06.09.2023	KeA – Agu Leivits, Toomas Kalda, Olavi Randver, Monika Laurits-Arro; Indrek Tammekänd; Riin Kutsar; Kaile Eschbaum.	Töörühma koosolek - hüvitusmeetmete välja töötamine, kaardistamine ja kirjeldamine.
09. – 10.2023	RMK KeA	Koostöö RMK ja Keskkonnaametiga hüvitusmeetmete elluviidavuse, hindade ja rakendamise osas.
10.2023	ReM KSH ja planeerimise töörühm	Sisend alajaotuste 3 ja 4 osas.
23.10.2023	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	Tutvunud Natura hindamise tulemustega, milles leiti, et Luitemaa linnuala puhul on vajalik liikuda Natura erandi tegemise etappi, kommunikeerib Regionaal- ja Põllumajandusministeerium avalikkusele (pressiteade 23.10.2023) ja mõjuhindamisega seotud ja/või sellesse kaasatud asjaosalistele vaheseisukoha, milles põhjendab annab ülevaate Natura hindamise tulemustest ja

Kuupäev	*Osapooled*	*Selgitus*
		trassialternatiivi valikust ning edasisest protsessist valitud trassialternatiiviga (mh hüvitusmeetmete kava).
25.10.2023 - 15.11.2023	Rail Baltic Estonia OÜ, Keskkonnaamet, Kliimaministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Keskkonnaagentuur, RMK	Ülevaatamine, täiendamine ja esmane kooskõlastamine.
24.11.2023	Kava koostajad, ReM, KliM, KeA, RMK, Rail Baltic Estonia OÜ jt.	Koosolek esmaselt kooskõlastusringilt tulnud ettepanekute ja tekkinud küsimuste arutamiseks.
07.11.2023	Kava koostajad, ReM, KliM, KeA, RMK, Rail Baltic Estonia OÜ jt.	Täiendav koosolek ettepanekute ja tekkinud küsimuste arutamiseks.
13.12.2023	Kava koostajad, ReM, KliM, KeA, Rail Baltic Estonia OÜ	Koosolek hüvitusmeetmete paketi väliste riiklike tegevuste (ptk 6) sõnastuste täpsustamiseks aruandes.
18.12.2023	ReM	Hüvitusmeetmete kava lõppversioon esitamine ülevaatamiseks ja heakskiitmiseks Kliimaministeeriumile ja Keskkonnaametile ReM 18.12.2023 kirjaga nr 14-8/1352 ja 18.12.2023 kirjaga nr 14-8/1354 (AK materjalid).
Jaanuar 2024	KliM, KeA	Keskkonnaamet kooskõlastas planeeringu materjalid, sh hüvitusmeetmete kava 17.01.2024 kirjaga nr 6-5/23/25292-3. Kliimaministeerium kooskõlastas planeeringu materjalid, sh hüvitusmeetmete kava 25.01.2024 kirjaga nr 7-15/23/2697-9 tingimusel, et arvestatakse kirjas toodud märkustega. Hüvitusmeetmete kava osas on täiendused sisse viidud.
Märts 2024	Kava koostajad: Indrek Tammekänd, Agu Leivits (KeA), Riin Kutsar, Kaile Eschbaum	Hüvitusmeetmete kava täiendamine, mille vajadus tulenes hüvitusaladel toiminud metsaraietest.

Alljärgnevalt on toodud kokkuvõtlikud skeemid hüvitusmeetmete rakendamisel ning edasisel seirel ja tulemuslikkuse hindamisel osapoolte rollidest ja erandi menetluse kulgemisest kuniks hüvitusmeetmed loetakse lõplikult rakendatuks ehk eesmärk saavutatuks ja tulemuslikuks.

Skeem 6-1. *Hüvitusmeetmete elluviimiseks vajalikud etapid ja sellega seotud osapooled enne kavandatava tegevuse ehitustegevuse algust. Ajakava skeemil on näitlik. Metsise elupaikade taastamise hüvitusmeetmed loetakse rakendatuks kavandatava tegevuse ehitustegevusse minekuks, kui taastamistööd on teostatud ja pädeva asutuse ehk Keskkonnaameti poolt vastu võetud. Uute kaitsealade moodustamise ettepanekute puhul on loetud piisavaks kui Kliimaministeerium on algatanud konkreetse ala kaitse alla võtmise ja/või kaitsekorra muutmise menetluse.*

Skeem 6-2. *Hüvitusaladega seotud seirekava ja tulemuslikkuse hindamine (tekstilised selgitused ptk 5.4)*

8. Kokkuvõte

Käesolev töö on loodusdirektiivi artikli 6 lg 4 kohase erandi menetlusetapi ja hüvitusmeetmete (e asendusmeetmete) kava aruanne, mis koostati Riigikohtu 19.05.2020 otsusega tühistatud Rail Baltic (RB) raudtee trassilõikude (3A, 4A, 4H) planeeringu uuendamise keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) ja selle käigus läbi viidud Natura hindamise protsessi tulemusena välja valitud trassialternatiivile.

Käesolev Natura erandi menetluse ja hüvitusmeetmete kava koostati Natura hindamise tulemustest lähtuvalt Luitemaa linnuala metsise asurkonnale tekkiva ebasoodsa mõju hüvitamiseks. Kava on koostatud ühele trassialternatiivile, s.o KSH aruandes ja Natura hindamises nimetatud kui alternatiiv Sinine+Kollane+Roosa (SKR). Tegemist on kaalutud alternatiividest Natura 2000 võrgustiku alade kaitse-eesmärke ning muid kriteeriume (sh sotsiaalseid ja majanduslikke, vt ptk 3) silmas pidades vähima ebasoodsa mõjuga trassialternatiiviga.

Rail Baltic raudtee rajamine on rahvusvahelise tähtsusega strateegiliselt kavandatud taristuobjekt, mis on kooskõlas Eesti riiklike arenguplaanide ja strateegiatega. Täpsemalt on ülekaaluka avaliku huviga seotud põhjustest ülevaade antud ptk 4 ning seal toodu annab aluse kavandatava raudtee arendusega jätkamiseks ja erandi menetluse läbiviimiseks ning kohustuse tehtava kahju hüvitamiseks.

Valitud trassil (SKR) raudtee rajamisega kaasneb leevendamatu ebasoodne mõju Luitemaa linnualale, täpsemalt selle linnuala ühele kaitse-eesmärgiks seatud liigile – metsisele. Raudteekoridor lõhestab metsise populatsiooni ja saab tõkkeks/barjääriks metsise elupaikade populatsioonide vahel Luitemaa linnualal. Kahjulik mõju Natura 2000 alade terviklikkusele ja sidususele tingib metsise populatsiooni seisundi languse, mille põhjustavad sobiva elupaiga kadumine, isendite võimalik hukkumine kokkupõrkel piirdeaedadega või rongiga, häiringud mürast ja valgusest trassiga piirnevates või lähedastes elupaikades.

Kirjeldatud leevendamatute mõjude kompenseerimiseks töötati välja hüvitusmeetmete pakett. See tugines suures osas varem läbiviidud tööde [45, 46] tulemustel, mida koostöös metsise ekspertidega kohandati vastavalt viimasele teabele ning kavandatava tegevuse sisule. Hüvitusmeetmete väljatöötamisel aluseks võeti, et kompenseeritav kukkede arv peab võrduma Luitemaa linnuala asurkonna viimasel neljateistkümnel aastal ala mängudes loendatud maksimaalse kukkede arvuga, s.t uutel kompensatsioonialadel tuleb tagada elupaigad 24-le kukele. Selle eesmärgi saavutamise rakendatakse kolme kategooriasse kuuluvaid meetmeid:

- uute metsise püsielupaikade moodustamine liigi elupaikade kaitseks;
- olemasolevatel metsise kaitsega seotud aladel kaitsekorra muutmine (tsoneeringu muutmine);
- metsise elupaikade taastamine (kraavide sulgemine, teede likvideerimine jm).

---

45 Eesti Ornitoloogiaühing, 2021. Rail Baltica metsise asurkonna kaitsemeetmete, seire ja elupaikade taastamise programm. Rakendusplaan.

46 Leivits, M. 2021. Prioriteetsed ja kaitset vajavad metsise elupaigad Eestis.

Nendes kategooriates välja töötatud hüvitusmeetmetest on kokkuvõte toodud järgnevalt (kirjeldused täpsemalt ptk 5.2):

- Töös tehakse ettepanek moodustada 11 uut metsise püsielupaika kogupindalaga 4811 ha. Uute kavandatud püsielupaikade piires leidub metsisele sobivat elupaika kokku *ca* 3067 ha ning selle kaudu kompenseeritakse kuni 13 metsisekuke elupaigad. Lähtudes Euroopa Komisjoni juhendmaterjalidest ning asjaolust, et hüvitusmeetmete eesmärgiks on kompenseerida Natura ala kahjustamist, tuleb kõik moodustatavad metsise püsielupaigad arvata ka Natura 2000 võrgustiku osaks.
- Töös tehakse ettepanek muuta kaitsekorda kahes metsise olemasolevas püsielupaigas. Täpsemalt tehakse ettepanekud metsise Lodja ja Jaamaküla praegustes püsielupaikades hõlmata sihtkaitsevöödi kaitsekorraga kõik metsise olulised ja sobivaid elupaigad neis PEP-des (kokku 945 ha ulatuses). Ettepaneku rakendumisel on mõlemad PEP-id valdavas ulatuses sihtkaitsevöödisse tsoneeritud ja metsise elupaigad saavad tõhusama kaitse.
- Töös tehakse ettepanek teostada taastamistöid 11 alal. Taastamistööde sisuks on kõikidel juhtudel kraavide likvideerimine, kahel alal (Venemurru ja Nepste) tuleb ka olemasolevaid teid likvideerida. Lisaks tuleb ühes asukohas (Venemurru) suunata looduslikku sängi Mustjõe osa, mis taastamisalale jääb. Käesolevas töös toodud taastamistööde maht (sh suletavate kraavide arv, pikkus ja asukoht) täpsustub peale projekteerimistööde läbiviimist. Tööde elluviimisega taastatakse looduslik veerežiim ja paraneb elupaikade seisund, mille tulemusel suureneb elupaikade mahutavus, st eeldatavalt metsisekukkede arv mängus tõuseb. Taastamistööde elluviimise järgselt mahutavad erinevad mängupaigad eeldatavalt kokku kuni 11 metsisekukke enam.

Toodud hüvitusmeetmetele on välja töötatud ka rakendamise kava ja seirekava (vastavalt ptk 5.3 ja 5.4), mille kohaselt initsieerib kõik hüvitusmeetmete elluviimiseks vajalikud tegevused projekti elluviijana Rail Baltic arendaja koostöös erinevate osapooltega, s.t Rail Baltic arendaja ülesanne on hüvitusmeetmete kava elluviimise, protsessi etappide juhtimine ning erinevate osapoolte töö koordineerimine. Uute metsise püsielupaikade moodustamine Keskkonnaameti/Kliimaministeeriumi poolt kestab hinnanguliselt 1–3 aastat ning olemasolevate püsielupaikade kaitsekorra (tsoneeringu) muutmine kuni 2 aastat. Taastamistööd metsise elupaikades kestavad koos neile eelnevate tegevustega (projekteerimine jm) hinnanguliselt kokku 2,5–3,5 aastat. Hüvitusmeetmete tõhususe kontrolliks tuleb hüvitusaladel teostada metsise seiret iga-aastaselt alustades üks aasta enne hüvitusmeetmete rakendamist (ehk enne elupaikade taastamist) ja kuni 10 aastasel perioodil pärast hüvitusmeetmete ellu viimist ehk kokku 11 seireaastat. Hüvitusmeetmeid saab lugeda tulemuslikuks, kui Luitemaa linnualal mängib 10 aastat peale hüvitusmeetmete rakendamist vähemalt pool linnuala kaitse-eesmärgiks seatud kukkede arvust ehk 20 kukke.

Natura erandi protsessis hüvitusmeetmete rakendamisel kehtib „saastaja maksab" põhimõte, mis tähendab, et hüvitusmeetmete rakendamise kulud kannab projekti elluviija. Antud juhul katab hüvitusmeetmete rakendamise kulud Rail Baltic arendaja. Kaetakse hüvitusmeetmena ette nähtud otsesed kulud metsise elupaikade taastamistöödeks kui ka iga-aastase metsise seire kulud kuni 11 aasta vältel (v.a aastatel kui riiklik seire kohustuslikud metsise uuringu aastad kattuvad käesolevas töös nimetatud hüvitusmeetme aladega). Lisaks taastamistöödele tuleb arendajal katta metsise uute püsielupaikade moodustamise ja olemasolevate püsielupaikade kaitsekorra

muudatustega seotud kulud Kliimaministeeriumile ja Keskkonnaametile kui nende menetlustoimingute elluviijale. Hinnangulistest maksumustest annab ülevaate ptk 5.5.

Käesolev hüvitusmeetmete kava kuulub Natura hindamise erandi menetluse osana Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine" uuendamine trassilõikude 3A, 4A ja 4H osas KSH aruande juurde.

Projektiga kavandatavad tegevused (RB ehitamine) on võimalik ellu viia peale keskkonnamõju strateegilise hindamise ja vajalike tegevuslubade protsessi menetlust kui Vabariigi Valitsuse nõusolekul on välja antud tegevusload, misjärel Kliimaministeerium informeerib Euroopa Komisjoni vastuvõetud hüvitusmeetmetest. Hüvitusmeetmete tuleb rakendada enne projektiga kavandatud tegevuste elluviimist (vt täpsemalt ptk 5.3).

RB hüvitusmeetmete toimivuse tagamiseks ja Luitemaa ning laiemalt piirkonna metsiseasurkonna soodsa seisundi ja sidususe tagamiseks on eriti oluline, et hüvitusmeetmete kava paketile rakendataks samaaegselt ka olemasolevate kavandatava tegevuse mõjualas olevat kaitsealade piires kaitsekorralduslikke meetmeid metsise kaitse tõhustamiseks. Need toetavad tegevused ei kuulu arendaja poolt elluviidava hüvitusmeetmete paketi koosseisu vaid on riiklikult vajalikud sammud metsise soodsa seisundi saavutamiseks ja nende elluviimine on Keskkonnaameti ja Kliimaministeeirumi vastutus ning kohustus (toodud ptk 6).

LISA 1 Kaardikihid

Hüvitusmeetmete kaardikihid lisatud eraldi Lisa 1 kaustas, mis sisaldab järgmist: uute moodustatavate alade piirid+olemasolevate PEP-ide piiride/troneeringute muudatused; taastamisalade piirid; taastamistööd e likvideeritavad kraavid/teed.

LISA 2 Hüvitusmeetmeid toetatavate lisameetmete ettepanek, skeem

Kaardikihid lisatud eraldi Lisa 2 kaustas.

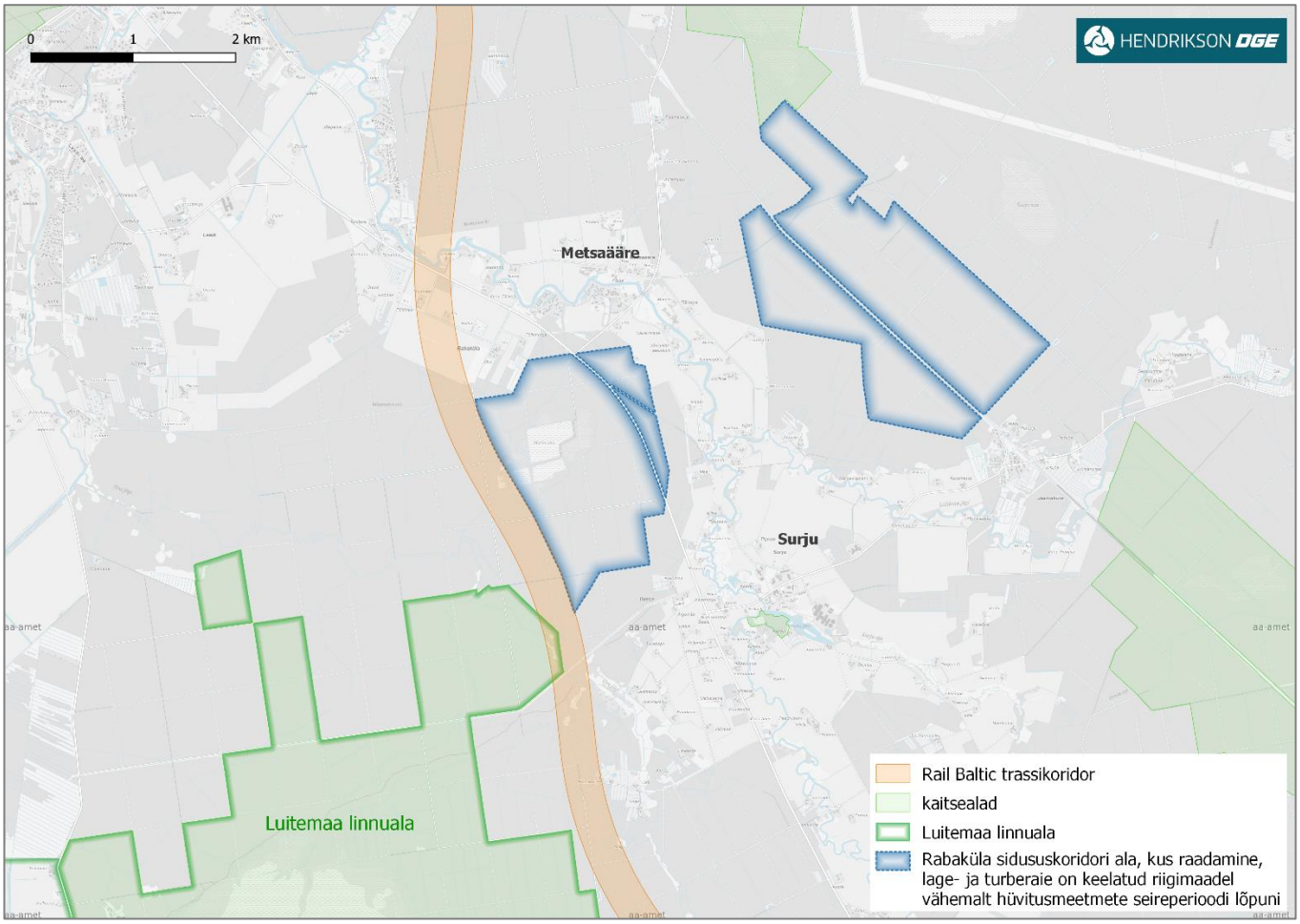

LISA 3 Skeemid (asutusesiseseks kasutamiseks)

Skeemid, mida käesolevas töös ei kuvata kuna tegemist on asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabega, millega saab tutvuda juurdepääsu olemasolul lisas 3 kaustas.